Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Gazeta literară

Anul IX, nr. 431 — 24

Joi 14 iunie 1962 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMĂR:

PAUL GEORGESCU:
„Caragiale și vremea noastră"

EUGEN FRUNZA:
„La un portret vestit" (versuri)

IOAN GRIGORESCU:
„Niagara... apă și dolari"

CUVÎNTUL PĂCII

În preajma unor evenimente fundamentale, oamenii obișnuiesc să se consulte cu propriul lor destin, să mediteze armonios și fecund pe marginea tuturor experiențelor trăite și să-și întemeieze acțiunile în spiritul rațiunii și adevărului cristalizat de viață. Sentimentul unor asemenea confruntări multiple l-am avut participînd la recenta Adunare a reprezentanților mișcării pentru pace din Republica noastră, menită a fi supremul act pregătitor al poporului romîn, la Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace, ce se va ține la Moscova.

În sala cuprinzătoare, implicînd simbolic prezența a tot ceea ce e viu și omenesc într-o geografie înnobilată de muncă și de creație, de speranță și de visare, am ascultat cuvîntul celor mai diverși oratori, de la tînărul muncitor mîndru de victoria fiecărei zile care-l apropie de idealul desăvîrșirii socialiste, la învățatul academician, sacerdot al științei, de la actorul urmărit de tipologiile scenei, la colectivistul venit dintr-un îndepărtat colț de țară, la scriitorul tălmaci nocturn al cuvintelor cercetate pe diniăuntru, la mama eroină bucurîndu-se de surîsul celor nouă vlăstare, la recordmenul sportiv erou al stadioanelor zgomotoase și dinamice sau la prelatul cine știe cărei religii. Am ascultat toată gama vocilor omenești în întreaga diversitate a limbajelor profesionale, am trăit succesiv în toate unghiurile patriei renăscute și am trecut hotarul tuturor virstelor. Imensul cor vorbit readucea mereu în leit-motiv cuvintele care alcătuiesc lozinca de luptă cea mai arzătoare a contemporaneității: pace statornică, dezarmare generală și totală, conviețuire de bună înțelegere și prietenească vecinătate între popoarele lumii.

Gîndul mi-a stat la timpuri și oameni. Poporul nostru a demonstrat cu argumentele unei istorii dramatice, eroarea lui față de agresiune și violență și nu o dată, apărîndu-și liniștea a fost și grănicer al păcii altor popoare. Dacă odinioară n-a pregetat să stea strajă sărăciei și nevoilor, cum spune Mircea prin glasul de oracol al lui Eminescu, astăzi cu atît mai neșovăitoare e hotărîrea sa de a consolida pacea, cu cît are de apărat impresionanta arhitectură a edificiului socialist.

Nu mai sîntem ca altădată, o țară a bucolicii primitive. Nu mai sîntem nici „Belgia orientului" și nici visatul eldorado al capitalurilor străine. Partidul celor ce muncesc ne-a deschis drum spre propriile noastre bogății ce ne-au fost atîta timp inaccesibile. Cei care ne-au văzut cîndva, astăzi nu ne mai recunosc și, înfrățiți în țările lor, completează pe harta lumii un spațiu prea puțin știut, pînă nu de mult.

Puterea ce ne-am făurit-o colaborînd frățește cu Uniunea Sovietică și statele socialiste, nu naște orgolii și impulsiuni agresive ci ne inspiră un simț al echilibrului și al demnității istorice.

E o putere a păcii și a construcției, un zid în calea distrugerii și a demenței, o superbă negație a instinctelor obscure și a întunecărilor.

E o putere de care vor trebui să țină seama aventurierii revanșelor refulate și negustorii de arme prea lesne dispuși să-și sporească eșafodia la a pregăti oamenilor o necropolă atomică.

În numele ei și a tuturor împlinirilor noastre, care sînt o continuă laudă a păcii, a cerut dezarmarea, sprijinind proiectul sovietic, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, de la tribuna O.N.U.

În numele ei și a rațiunii elementare, întregul nostru popor își va rosti, prin sofia sa, cuvîntul hotărît și bărbătesc, la apropiatul Congres de la Moscova.

A. E. BACONSKY

SOLIA COMUNISMULUI

Frumusețea epocii noastre stă, pentru cel care privește în jurul lui și, departe, în viitor, în așezarea pe dragoste a monumentalei construcții comuniste al cărei beneficiar e omul și în colosala frămîntare ale cărei convulsiuni finale vor da naștere unei omeniri în întregime limpezite, echilibrate, dezrobite.

Cel care participă în chip direct, cu toată făptura lui, la marea operă de făurire a unei lumi de belșug și progres, la delicata operă de transformare a conștiinței omenești pînă în străfundurile ei, cu alte cuvinte la desăvîrșirea socialismului, are neștemărit în fața ochilor lui, are neștemărit în inima lui, pilda Uniunii Sovietice, cea care, cu intr-o lecție dintîi asupra a lumii, n-a avut pînă astăzi egal în ea și a creat din capul locului, cu jertfe, cu lupte, cu eroism, cu geniu, cu uriașă forță, cu clarviziune, trupă cu trupă, ultimele și ororile actuale.

Rîndurile a dreptății sociale, așezată pe temelii solide economice, rîndurile în care cultura e un bun al tuturor, în care științei i s-au creat asemenea condiții încît ea a ajuns azi nu numai să domolească furțele atîtătoare ale naturii, dar să croiască drumuri în cerul cel temut și apăsător în trecut. Aici omul pentru al cărui bine și belșug și securitate se creează toate cîte preocupă minți de conducători, de savanți și de muncitori plini de inițiativă, a dobîndit o mare, o nobilă demnitate. Această așezare a făpturii omenești în centrul tuturor preocupărilor, a fericirii omenești ca țel suprem al tuturor eforturilor, această preocupare necontenită ca omul să-și dezvolte echilibrat și deplin toate virtuțile, toate calitățile, toată capacitatea sa, să-și cunoască puterea, să fie prin ea un creator la rîndul lui de fericire pentru alții, să simtă marea fericire de a da și de a primi într-un nesfîrșit schimb frățesc să se simtă înalt și puternic, drept și generos sub cerul cuprinzător, este marea frumusețe a comunismului, frumusețea pilduitoare a puternicei sa construcții.

Aproapele vizită a delegației de partid și guvernamentale a Uniunii Sovietice trezește în fiecare dintre noi și aprinde încă o dată, cu o flacără și mai înaltă, dragostea și admirația noastră pentru Uniunea Sovietică, pentru cea ce înseamnă imaginea ei vie, puternică, mereu înaltă pe larga cale deschisă de revoluție. Imaginea care ne spune zilnic cum va fi ziua de mîine, ziua pe care o clădim azi. Vizita delegației sovietice condusă de tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov sporește luptătorilor pentru cauza comunismului și păcii, e o sărbătoare pentru cei care simt că răspunderea față de prezentul și de viitorul omenirii le-a dimensiuni mereu fără precedent, adică pentru întregul nostru popor.

Mulți dintre noi am vizitat țara în care comunismul, cea mai desăvîrșită formă socială, devine realitate. Am văzut-o chiar de cîte ori, și de la o dată la alta ne-am dat seama de pașii de uriaș care se fac acolo. De la orașele noi care se ivesc viguroase și strălucitoare, de la vădita îmbogățire a cetățenilor, pînă la belșugul magazinelor, pînă la îmbrăcămintea oamenilor pe care îi întîlnești pe stradă sau la spectacole, totul devine mai strălucitor, mai înflorit bogat. Am avut neprețuitul noroc să văd, în Uniunea Sovietică, nu numai Moscova și Leningradul, marile orașe spre care alergi mai întîi cu o justificată sete, ci și alte centre, alte regiuni. Am fost la Taşkent și Baku, la Volgograd și la Chișinău, am fost în uzine, în fabrici, în școli, în colhozuri. Și am simțit pretutindeni cum bate marea inimă a Uniunii Sovietice, fierbinte și generoasă, am simțit peste tot același ritm de viață, aceeași pasiune pentru construcții, am văzut pretutindeni aceeași desăvîrșită armonie între naționalități diferite, același spirit larg de prietenie, ne-am bucurat, oriunde, de aceeași învăluitoare afecțiune.

Dar nu numai pentru cel care a fost acolo există chipul Uniunii Sovietice. El este prezent și de neuitat pentru întregul nostru popor căruia i-a înlesnit eliberarea de sub jugul fascist. El se află pretutindeni, sprijinind toate marile acțiuni ale oamenilor patriei noastre care sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn desăvîrșesc construcția socialismului. El ne e cunoscut prin tot ce citim, prin tot ce pătrunde la noi pe calea presei, radioului, filmului, prin vasta și marea literatură sovietică. El e în noi, apropiat ca o imagine din propria noastră viață, ca o imagine concretă, împlinită, a ceea ce în noi e încă luptă și năzuință.

Pentru fiecare dintre noi, cei care trăim și muncim în țara asta, vizita delegației de partid și guvernamentale a Uniunii Sovietice în frunte cu tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov, exprimînd încă o dată marea prietenie care leagă cele două țări, aduce, în același timp, solia optimistă, luminoasă, a comunismului, a biruințelor lui, chezășie a biruințelor noastre viitoare.

Lucia DEMETRIUS

TUDOR ARGHEZI

Pribeagul Caragiale

Pentru onoarea literară, aș prefera să nu mai mi-aduc aminte de impresiile totuși persistente, primite la expatrierea lui Caragiale. A fost momentul penibil al plecării din București cu dăsaga pribegiei la spinare spre „o destinație necunoscută". Într-o asemenea zi pornise odinioară de acasă și Tolstoi, pribeagul. Dar aceeași onoare îmi cere să nu mi le tac, de vreme ce nu le-am aflat din auzite, aproximative și diluate, ci le-am trăit, mîhnit că le retrăiesc.

Ceea ce l-a determinat pe Caragiale să-și ia lumea-n cap nu a fost nici lașitatea atentatului de discreditare comis, nici atitudinea unei parodii de Justiție, chibzuită în cluburile politicii de gașcă. Desigur că scepticismul lui, în care mai zvîcnea ceva din generosul optimism al unei naturi bogate, și-a dat seama (cu un ceas prea tîrziu) că înfățișarea lui la o instanță judiciară împotriva unei sinistre canalii simili-universitare, interpusă, fusese o greșeală de psihologie.

Caragiale era în fond un sensitiv de nuanțe multiple și un gingaș, cum l-am cunoscut. Dacă încă nu m-am învrednicit să acopăr un caiet cu figura lui adevărată cum i-o știu, este din pricina permanentei zile de mîine, care de cele mai multe ori e azi...

Pe Caragiale l-a silit să se izoleze de țară amărăciunea: o atitudine de rezervă și ambiguitate a prietenilor de generație mai ales și de profesiune, fie prozatori, fie versificatori, considerați de el, nu-i vorba, epigoni. Trebuie pusă într-o paranteză de aur gruparea revistei VIAȚA ROMÎNEASCĂ, Ieșenii au dat ideilor și condeiului valori intrate definitiv în moștenirea simțirii naționale, Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Topîrceanu și, cu dimensiuni de intelect aș zice unice, dacă nu m-aș teme că-i pătez curba elipticii cu semnul lx al unui elogiu, alt Mihail, Ralea, directorul actual al revistei, strămutată din Iași în București.

Caragiale s-a găsit singuratec și părăsit, în fața unei complicități, cînd exprimată, cînd ascunsă, să-i dăm calificativul cuvenit: unanimă.

Așa s-a manifestat încă o dată cinstirea geniului autentic de către o clasă nerușinată de parveniți, improvizată pe latifundii și petrol, din fraudă, camătă și misitie. O clasă profund depravată, putredă pînă-n suflet și aș risca un cuvînt, pînă-n conștiință...

Cer scuze sensibilităților prea literare sau reminiscente, pe care le-aș fi indispus.

1 Iunie 1962.

HERZEN și pașaportul moldo-valah

Mi-ar fi plăcut să mă pot ocupa mai pe larg, adică pe măsura imenselor lui virtuți, filozofice, scriitoricești și revoluționare, de A. I. Herzen, această mare personalitate progresistă, de la nașterea căreia s-au împlinit 150 de ani. Cu atît mai mult, cu cît cele trei volume masive din „Amintiri și cugetări", editate de „Cartea rusă", pun la îndemînă un material infinit, mai bogat ca acela din care am desprins cîteva impresii, acum cîțiva ani, la apariția primului volum.

Întreprinderea, însă, ar fi cerut alt răgaz și alte spații de desfășurare. De aceea mă limitez la un detaliu, în aparență numai anecdotic, deși anecdotismul esențial explică, laolaltă cu înaltele simțăminte și cugetări, întreg farmecul memorialisticei lui Herzen. El se referă — acest detaliu — la o epocă, cu osebire familiară istoriei noastre moderne, aceea a anului 1848, cu nenumăratele lui biruințe și înfrîngeri, și, mai ales, cu nestăvilitul val al emigranților, irumpt dinspre toate hotarele și îndreptîndu-se spre cetățile pe atunci libertare: Paris, Londra, Geneva.

Plecat de doi ani, și pentru totdeauna, din Rusia, unde cunoscuse și detențiunea siberiană, Herzen călătorește, înainte de a se statornici la Londra, în Italia, de al cărei eroic spirit revoluționar rămîne încîntat, apoi în Franța, și este unul din martorii cei mai lucizi ai tribulațiilor nefericitei revoluții de la 1848, în marginea căreia reflectează incontinuu cu o rară cunoaștere a oamenilor și a legilor de dezvoltare a societății. Dezamăgirile pricinuite de oameni nu-l ogoiesc, totuși, să acorde multe și frumoase perioade portretistice unor personalități italiene ca: Manzoni, Pisacane, Cicerovacchio, Garibaldi, Orsini, și, deși în clipele de *„maximă enervare, cuprins de un rîs amar"* se gîndise să scrie, sugerat de exemplul ilustratorului Grandville, un pamflet, „Les emigrés peints par eux-mêmes" în care ar fi vorbit, cu verva-i caustică, de toți acei *„eterni logodnici ai Penelopei revoluționare, inevitabila figurație care alcătuia decorul, fundalul tuturor demonstrațiilor politice"*, sau de *„corpul de coriști ai revoluției"*, practicanți ai laturei dramatice și ai teatralismului revoluționar, onestitatea sufletească îl face totuși să declare: *„Se înțelege că vorbind despre acești agitatori de cafenea și lazzaroni revoluționari nu m-am gîndit nicidecum la marii luptători pentru eliberarea omenirii, la propovăduitorii înflăcărați ai independenței, la martirii dragostei de oameni, acei promotori și făuritori ai evenimentelor, din ale căror cuvinte, sînge și lacrimi se instaurează o nouă ordine în istorie, și pe care nici temnița, nici surghiunul, nici mizeria n-au izbutit să-i facă să tacă"*. Recunoscînd slăbiciunile omenești (inerție, formalism, etc.) ale unora dintre frunțașii revoluției de la 1848, Herzen nu pregetă, totuși, să treacă mult dincolo de aparențe, să coboare la rădăcina însăși a lucrurilor și să descopere adevărata pricină a neizbînzilor lor. Dar despre toate aceste aspecte ale realității, ca și despre ceea ce s-ar putea numi psihologia condiționată a emigrantului politic, Herzen, ca un luminat filozof al istoriei și ca un inspirat memorialist ce este, scrie nenumărate pagini în cel de al treilea tom din „Amintiri și cugetări" apărut încă de acum doi ani și presărate, la tot pasul, cu episoduri romantice sau anecdote semnificative, printre care și detaliul despre care pomeneam.

După represiunea din 13 iunie 1849, de la Paris, urmată de persecuții, urmăriri, percheziții și încarcerări, în rușinoase și inumane condiții, a simpatizanților revoluției, cu osebire din rîndurile emigranților politici, Herzen se decide să părăsească Parisul. *„Nesimțind de loc dorința de a mă bucura vreo două luni de acest confort și de a urma o cură de mazăre cu gărgărițe și carne de vacă alterată, am împrumutat pașaportul unui valah din Moldova și am plecat la Geneva"* (III, 65 și urm.). Călătoria de la Paris la Geneva, prin Lyon, se făcea cu diligențele, ce foloseau din loc în loc liniile de cale ferată, și peripețiile călătoriei, cu tovarășii de drum, ferindu-se unul de altul, cu conductori și băieți de serviciu, simpatizanți și grijulii de soarta celor pe care-i bănuiau urmăriți de poliție, sînt povestite de Herzen cu acea naturalețe și cu acel umor, proprii memorialistului de rasă. Așezat între un sergent, abia deghizat, bănuitor la extrem, tăciturn, și un uncheș, eteroclit la vestminte, locvace și pomenind cu insistență de fiul său din Algeria, conversația se înfiripează, ca la drum, cu întrebări și răspunsuri, cînd mai avare, cînd mai deslînate. Dacă sergentul răspundea monosilabic, Herzen, în schimb, se ținea de șotii. *„Dar la dum-*

PERPESSICIUS

(Continuare în pag. 6)

„Montaj"

Foto: CASA SCINTEII

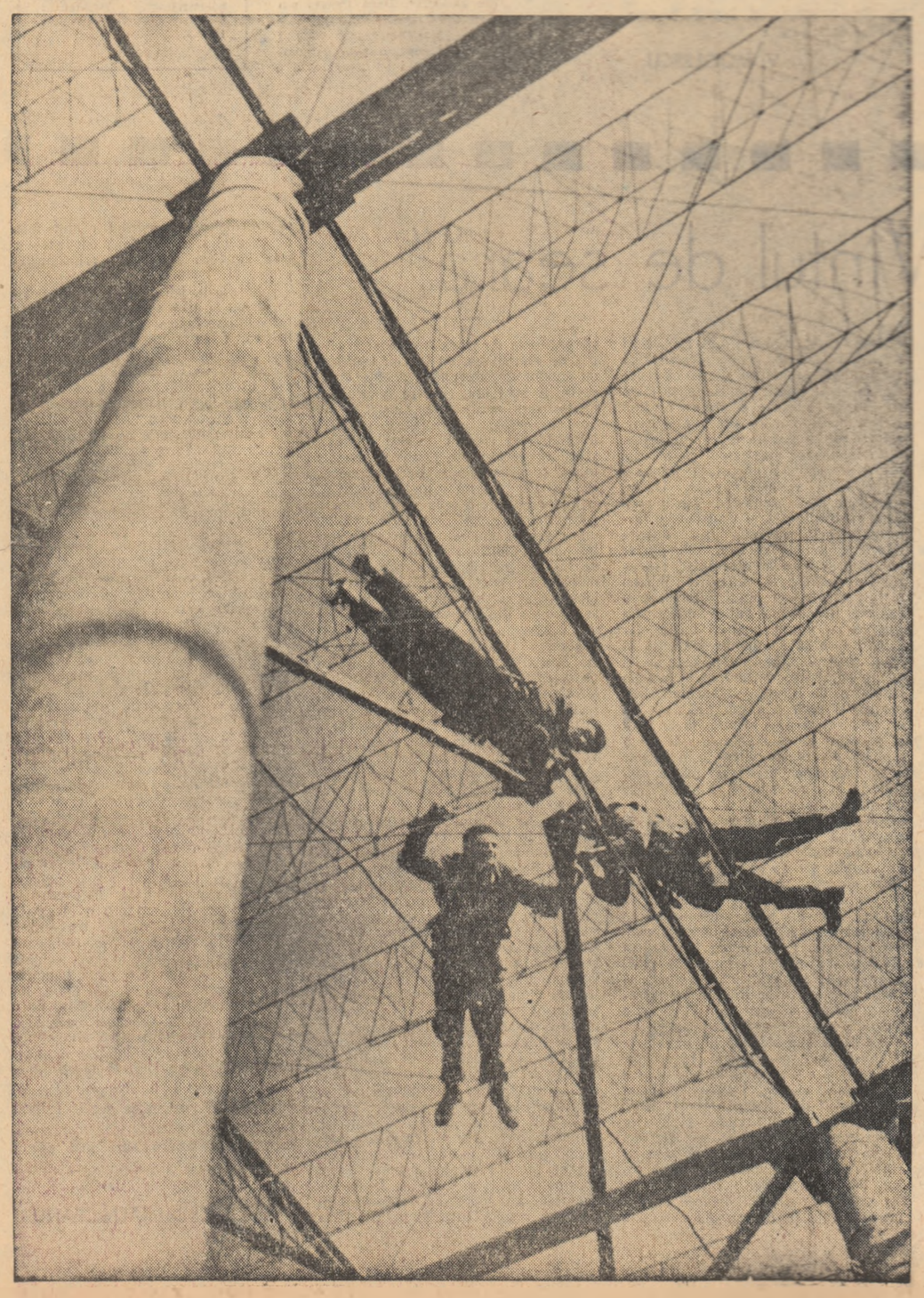

ION HOREA

Întîmpinare

Pe prieteni îi întîmpin, de cînd mă știu, în drum,
La începutul zilei ori în amurg, oricum,
Împrejmuit de-nalte clădiri și de lumini,
Ori de-mplinirea verii-n aceste mari grădini.
De dragoste să spunem o vorbă, ascultînd
Foșnirea ierbii crude și baterea de vînt...

Pe cînd, încins, pămîntul, spre iulie de foc,
Îl vezi întors de pluguri și dus din loc în loc,
Și iarăși strîns, cît ține hotaru-n clăi și snopi,
În tremurul lucernei și frunzelor de plopi.

Vă așteptăm pe trepte de marmoră, să fiți
Alături de orașul în care regăsiți
Zidirile înalte ce cresc și se pătrund
Cu orizonturi limpezi ca apele pe prund.
Și firele țesute peste hotar, ce cresc
Miraculos deasupra recoltei și firesc,
Departe clătinate de vînturi argintii
Dincolo de livadă, de cîmpuri și de vii,
De-o veșnicie parcă pe-aceste locuri, sînt
Atît de noi, crescute de-a dreptul din pămînt
Încinse de dogoarea aceleiași gîndiri
Ce-aduce lumii pîine și-i crește trandafiri.

CUVINTUL CITITORILOR

CRITICA ŞI „PRIETENUL MEU ADAM"

Urmăresc cu interes deosebit evoluția prozatorului Francisc Munteanu, scriitor cu o mare experiență de viață și care știe să creioneze în linii sigure un portret convingător, să surprindă momente caracteristice ale realității.

Autorul se apropie cu înțelegere și căldură de eroii săi, dezvăluind pe neașteptate adînci trăsături de caracter, luminînd puternice drame sociale și individuale acolo unde în aparență nu se petrecea nimic.

Din păcate, parcurgînd ultimul lui volum, „Prietenul meu Adam", atenția nu mi-a fost reținută însă numai de aceste însușiri incontestabile ale literaturii lui Francisc Munteanu, ci întîlnite mai rar, ci de o serie de slăbiciuni izbitoare. Ceea ce m-a făcut să vă trimit aceste rînduri privește însă alt lucru. E vorba de critica literară și de răspunderea cu care ea își exprimă judecățile asupra cărților.

În concluzia cronicii sale din „Tribuna" tov. Al. Căprariu afirmă, de pildă: „Comparativ cu schițele și povestirile sale mai vechi, prozatorul se vădește, cu acest volum în ascensiune sub raport artistic tocmai prin lărgirea, prin aprofundarea psihologiei personajelor sale". Corespunde oare, această apreciere, realității?

Este suficient să amintim, aici, bucăți ca „Povestire" sau „Inovatorul", al căror caracter schematic și lipsit de substanță îi e evident oricui.

În „Povestire" Francisc Munteanu urmărește să dea un exemplu de eroism și perseverență, dar eșuează complet viața sufletească a personajului principal. Cum poate dezvălui atunci mobilurile actelor sale! În conștiința lui Ion Buznea nu se petrece, oare, în decursul evenimentelor nici o transformare? Cu „Inovatorul", autorul își propune să abordeze o temă de actualitate. Dar povestirea e fadă, nu redă entuziasmul omului nou, elanul vieții noi. Inginerul Pavel Panait nu apare individualizat ca personaj, iar pentru cine cunoaște viața și omul de azi povestirea „Inovatorul" nu e convingătoare. „Nou director, un simplu lăcătuș, a schimbat cursul vieții lui Panait, scrie Francisc Munteanu. La început (Panait) n-a avut încredere în el. Era convins că fabrica se va duce de rîpă. Pe urmă lăcătușul s-a deprins cu conducerea uzinei și Pavel Panait și-a dat seama că fabrica nu se va duce de rîpă. Dimpotrivă. El primise o sumedenie de sarcini, era controlat în muncă și pentru prima oară în viața lui avea răspunderi".

Ce stil de proces-verbal! Pare rezumatul foarte sărac al unei acțiuni de roman. Pentru autorul „Orașului de pe Mureș" „Inovatorul" nu reprezintă o realizare remarcabilă și în nici un caz un pas înainte în creație.

Dacă „Țigara", „Sfatul", „Sărutul" sînt total sub nivelul scrisului obișnuit al lui Francisc Munteanu — volumul conține și cîteva bucăți care dau măsura talentului său, ca „Ajutorul roșu", „Prietenul meu Adam" sau „Un om cenușiu". Dar asemenea piese izbutite se pierd printre cele scrise fără prea multă exigență profesională.

Se simte în ultimul volum al lui Francisc Munteanu lipsa unei preocupări mai serioase pentru problemele complexe privitoare la formarea conștiinței socialiste, la înlăturarea vechilor deprinderi, a rămășițelor morale și ideologiei burgheze din viața noastră. Iată de ce, aprecierea globală făcută de Al. Căprariu că acest volum vădește, în literatura lui Francisc Munteanu, un progres sub raport artistic, față de lucrările anterioare, mi se pare cu totul arbitrară și de natură a dezinforma cititorul care așteaptă de la critică o evaluare exactă a operelor literare.

DOBRICEANU Iuliana
elevă cl. XI, Șc. Medie Nr. 15 — București

CĂRȚI

Hertha Ligeti: „STELELE NU APUN"

Rod al unei impresionante experiențe de viață, cartea scriitoarei de limbă germană Hertha Ligeti poartă amprenta autenticității. Urmărind destinul unor familii de muncitori vienezi — Huber, Tannebaum și Bruner — al căror membri se înrolează în lupta comuniștilor împotriva fascismului, autoarea face cunoscută cititorului nostru o lume animată de un ideal înalt și de simțăminte nobile omenești.

Stufoasa acțiune a cărții urmărește peripețiile dureroase prin care trec eroii în perioada anexării Austriei, a teribilei prigoane hitleriste și a războiului dezlănțuit de naziști pînă în momentul zdrobirii fascismului.

Autoarea urmărește paralel acțiunile inițiate de luptătorii comuniști, rămași în Austria, cum sînt Hedwiga Bruner, iubitul ei Ottl, pe numele conspirativ, Emil, și tînăra doctoriță Trude Richter sau acelea întreprinse de comuniști în condițiile grele ale emigrației; printre aceștia din urmă se numără curajoșii fii ai Bertei Tannenbaum, Ossi și Kurti, sau logodnica ultimului, Hanna, care la izbucnirea războiului mai era încă o adolescentă romantică. Povestirea simplă, directă, plină de întîmplări zguduitoare, este străbătută de un profund lirism.

Descriind destinul tragic dar eroic al tinerei comuniste Hedwiga Bruner, executată de hitleriști, ori soarta Bertei Tanenbaum, mama care în ciuda încercărilor grele ajunge în lagărul de la Auschwitz, alături de logodnica fiului ei, o luptătoare activă antifascistă, autoarea a fost călăuzită de ideea că în lupta aceasta grea, extrem de dură și primejdioasă, oamenii n-au putut fi înfrînți, idealurile și dragostea lor de viață au învins. În închisoare sau în lagărele morții ei au continuat să iubească, să se bucure de primăvară, să-și imagineze ziua eliberării lor, să cînte, să spere și să lupte. Viziunea autoarei nu este deprimantă în ciuda situațiilor înfiorătoare pe care le prezintă. Din cele mai reușite pagini ale cărții răzbate un optimism robust. Trebuie spus însă că unele episoade pierd din intensitate datorită unor comentarii făcute pe un ton sentimental, cam dulceag, cu totul nepotrivite într-o carte a realității celei mai crude pe care au trăit-o oamenii secolului nostru. De asemeni acțiunea este încărcată pe alocuri de întîmplări parazitare. Scenele de tortură de la Gestapou sau din lagărele de internare (arestarea Hannei, a Trudei Richter și a Hedwigei Brunner) sînt prea asemănătoare și n-au profunzime psihologică.

Prin bogăția faptelor de viață înfățișate, cartea Herthei Ligeti se parcurge cu interes. „Stelele nu apun" este nu numai un document uman zguduitor, dar și un apel hotărît adresat conștiinței umane pentru ca scenele apocaliptice pe care le evocă să nu se mai repete niciodată.

Eugenia TUDOR

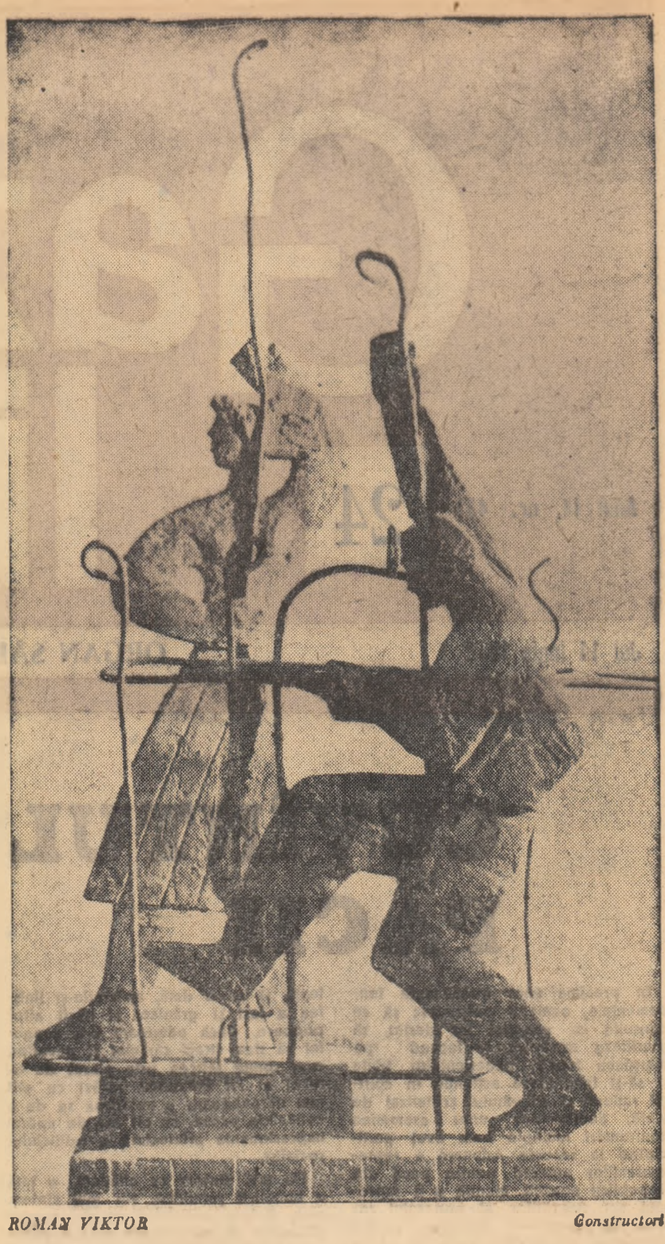

ROMAN VIKTOR — *Constructori*

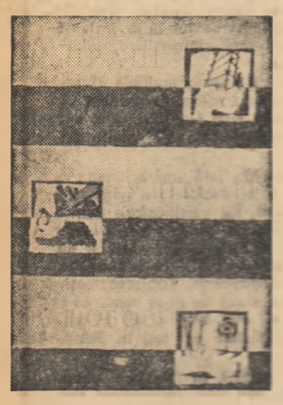

Iuri Pavliș: „IN MUNCA, IN CINTEC ȘI IUBIRE"

Editura pentru literatură a început în ultimii ani editarea de cărți în limba ucraineană. Pe lîngă traducerea operelor clasicilor și scriitorilor romini contemporani, în ultima vreme au apărut și cîteva cărți originale semnate de tineri scriitori ucraineni din țara noastră. Printre acestea menționăm placheta de versuri a Oxanei Melniciuc „Înfloresc comorile pămîntului", volumul de povestiri „Drum nou" de Ioan Fedev și, recent, placheta de versuri „În muncă, în cîntec și iubire" de Iuri Pavliș.

Majoritatea poeziilor din placheta lui Iuri Pavliș au fost publicate între anii 1957-1961 în paginile ziarului ucrainean „Novii Vik" în care apar cu regularitate producții literare ale tinerilor poeți și prozatori de naționalitate ucraineană, cît și traduceri din poezia și proza romînă contemporană.

Tematica poeziilor lui Iuri Pavliș este variată. Poetul cîntă marile preface ri de pe cuprinsul patriei noastre („Partidul cirmaci neobosit", „Condune partid", „Cîntecul lui August", „Tractoriștii", „Sînt fiu de țăran", „Omenirii muncitoare", „Patria mea", „Tinerețe fericită", ș.a.), lupta popoarelor pentru pace („Sub steagul păcii", „Pace nu război"), frumusețile și bogățiile patriei, lupta clasei muncitoare și a țărănimii colectiviste pentru o viață plină de belșug și bunăstare („Unduirea bolderelor", „Pămînt", „Zidăria", „În satul colectivizat", „Ținutul natal"). Un loc important în placheta îl ocupă poeziile lirice de dragoste. Dintre acestea se remarcă „Păsări călătoare", „Toamnă", „Fluierul", „Rîndunica".

Credem că era mult mai bine dacă redactorul de carte de comun acord cu autorul ar fi grupat poeziile în cicluri, așa cum sînt editate în majoritatea cazurilor plachetele tinerilor poeți romîni. De asemenea trebuie amintit că redactarea plachetei nu este făcută la un nivel corespunzător. S-au strecurat în plachetă diverse greșeli de stil cît și unele imagini neclare ce puteau fi înlăturate în procesul redactării.

Merită salutată însă această inițiativă a Editurii pentru liteartură, de a publica lucrările literare ale tinerilor scriitori ucrainieni din țara noastră.

St. IAȚENTIUC

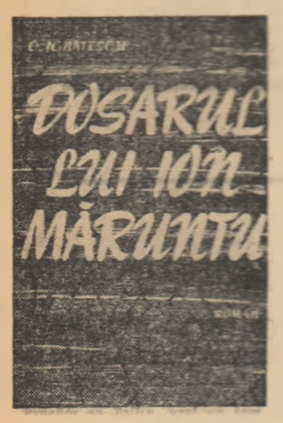

C. Ignătescu: „DOSARUL LUI ION MĂRUNTU"

Pornită în perioada dintre cele două războaie mondiale, acțiunea romanului „Dosarul lui Ion Mărunțu" dezvăluie universul cazonă sau mănăstire, al micilor dictaturi din țărișoarele de provincie, același univers nu odată întîlnit în paginile unor scriitori ca I. Al. Brătescu-Voinești sau Cezar Petrescu. Autorul încearcă să vadă lumea acestor mici sălbatici și sub alte aspecte decît predecesorii săi, adică nu doar ca simplă de comandare morală din jur. Prin eroul său Ion Mărunțu, ignoranți și proști, el ne înfățișează imaginea unor ființe care se eliberează, inițial, sub influența prietenului său Vasile Pîrîu, muncitor comunist, atît de pasivitate și conformismul social caracteristice funcționarului mic-burghez, cît și de iluziile lui sentimentale. După un incontestabil merit al autorului poate fi socotit faptul că acest proces de trezire a conștiinței este văzut în coordonatele sale esențiale, eroul fiind pus în situația de a suferi prin propria experiență de viață întreaga restriștea de corupție și imoralitate ce domină, de jos pînă sus, societatea burgheză. În caracterizarea muncitorului comunist Vasile Pîrîu anare o slăbiciune similară cu cea văzută în felul cum e zugrăvit Ion Mărunțu.

La această prezentare oarecum exterioară a proceselor morale contribuie și stilul în care e scris romanul. Tonul egal sfătos și ritmul lent al povestirii nu e prea potrivit cu un conflict cum e cel pe care-l urmărește acțiunea cărții. De aci, deosebirea în acest roman, între paginile de evocare interesante, pline de autenticitate și altele terne, plicticoase. De aci și diferența între perspectiva nouă adoptată și modul nu totdeauna satisfăcător cum ea se concretizează într-o imagine complexă și bogată a realităților înfățișate.

V. MOGLESCU

NOTE

O nuvelă reușită

În Steaua nr. 4 tînărul prozator Ion Băieșu, publică o nuvelă interesantă: **„Omul de lîngă mine"**, în care, la un mod epic propriu, dezbate cîteva probleme de morală, legate de viața tineretului de astăzi. Eroul, un brigadier destoinic, trăiește o dramă personală. Pornind de aici, prozatorul lărgește aria observațiilor sale, reușind să reconstituie, pe un spațiu relativ scurt, traiectoria unui destin uman. Prozatorul îmbină inteligent analiza psihologică cu relatarea directă, reportericească, dînd narațiunii tensiune și adîncime.

Alifie de stele

O poezie semnată de Rodica T. Florea, și apărută în **Urzica** (nr. 9—1962) are un titlu promițător: „Odă agricolă". Dacă încerci s-o citești rămîi însă nedumerit mai întîi de „particularitatea" viziunii cosmice. Procedînd prin personificare, autoarea își imaginează o femeie cochetă cu numele Noaptea care, într-o seară, obosită, **„s-a urcat în patul de puf al cerului"** și după ce și-a îmbrăcat cămașa de **„noapte argintie"**, grijulie, **„și-a uns obrazul cu alifie de stele..."**. De aici nu putea, evident, lipsi luna. O găsim sub înfățișarea „condurilor de aur" aruncați de doamna Noapte, dezordonat, **„unul pe cer, altul în lac"**. Pînă aici nimic agricol. Mai încolo însă, autoarea are grijă să „clarifice" lucrurile pentru că altfel titlul ar fi rămas fără justificare. Cîteva versuri lipite anapoda dau „specificitate" și „culoare", îmbogățind dicționarul cu o nouă definiție a tractorului: **„un greier sonor" care „cîntă din plămîni de oțel"**.

La Casa Scriitorilor

Joi, 14 iunie a. c., orele 18,30, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", va avea loc plenara secțiilor de critică și proză, în cadrul căreia se va dezbate tema: „Literatura și oglindirea complexă a vieții satului colectivizat". Referenți: Mihai Gafița și Titus Popovici.

Cronica literară

NICOLAE ȚIC: „Vîntul de seară"

Ce situează de la început acest volum de povestiri pe linia cea mai înaintată a prozei noastre noi? Răspund fără ezitare: curiozitatea vie, autentică a lui Nicolae Țic pentru lumea sufletească a eroilor săi, toți fără excepție tineri muncitori, într-un proces de formație morală proprie societății noastre de astăzi. Povestirile sînt scurte confesiuni sau examene psihologice, pe care personajele și le fac în legătură cu un moment capital din viața lor sau a altor oameni, cu atitudinile adoptate de ei în relațiile prietenești, sentimentale sau pur și simplu tovărășești. Accentul cade pe confruntarea permanentă, inteligentă și fină a comportărilor cu principiile eticei socialiste. Tînărul brigadier Motronea, trimis să repare niște țevi la bucătăria șantierului, vrea să știe ce a înțeles amicul lui, Virban, cînd i-a spus: „Te duci pin-acolo, vezi ce e, se poate repara — bine, nu se poate, sănătate! — doar n-o să-ți pierzi timpul... și nimeni n-o să-ți taie capul..." Ideea răspunderii presupune un întreg univers moral, în care sînt implicate și relațiile de prietenie („Sectorul doi"). Năică, de curînd căsătorit și copil încă, își suspectează soția numai pentru că e prea frumoasă. Fără să-i spună nimic, își face drum pînă la Bușteni, unde ea se află în concediu și se interesează în secret de felul cum se poartă. Femeia află, se simte pe drept cuvînt jignită, și întoarsă acasă, îl amenință pe erou cu divorțul. Abia în fața efectelor gestului său, Năică realizează pe deplin urîțenia actului comis și înțelege, de astă dată cu maturitate, că armonia conjugală nu poate fi restabilită decît dacă Magda e în stare să uite purtarea lui stupidă („Întoarcerea casă"). Bănică e un optimist incorigibil. Faptul că și-a lipsit echipa de „calificați", pentru a întări munca în alte sectoare nu-l sperie; lamentările tovarășilor pe tema pierderii drapelului de fruntași, insomniile lor cauzate de același motiv i se par conflict străine de concepția lui robustă asupra vieții. Bănică e de părere că omul trebuie să doarmă șapte ore și să vie la lucru odihnit, ras proaspăt, îmbrăcat îngrijit, pentru că numai astfel i se nasc în minte idei sănătoase. Eroul știe că ridicînd cadre de nădejde susține într-un mod superior întrecerea socialistă și că drapelul de fruntaș se va întoarce la echipa lui, după ce-i va califica și pe tovarășii recent primiți. Aici, o atitudine înaltată în muncă se generalizează, ajungînd o optică sinteză proprie omului nou. Nicolae Țic scrutează cu umor neputința acestuia de a trăi anumi sufletești, chiar atunci cînd își propune deliberat să le încerce gustul. Bănică, acasă, sorbind o cafea neagră, așteaptă să înțeleagă și el cum e cînd stai să te gîndești o noapte întreagă și nu rezolvi nimic. Dori „să-și închipuie — zice autorul — că se află în fața unui dezastru total — echipa a rămas sub normă, el s-a făcut de rîs și toți l-au părăsit... Dar cum nu era obișnuit să-și închipuie prăpăstii — entuziastul Bănică adormi" („Șapte ore de somn"). Farmecul celor mai multe dintre povestirile acestea ale lui Nicolae Țic îl dă peisajul uman inedit, explorat de autor cu pasiune, seriozitate și interes real intelectual, pentru semnificațiile morale ale comportărilor pe care le descrie. Întîmplările sînt destul de obișnuite. Reduse la scheletul lor epic, ar putea părea chiar stereotipe. Un tînăr venit pe șantier strîmbă din nas la tot ce vede. Închis în sine, nu manifestă interes pentru nimic. Atitudinea lui îl irită pe comandantul de brigadă. Acesta, după multe talonări reușește să descopere secretul plictisitului. Băiatul e îndrăgostit de o infirmieră, care i-a salvat viața și i-a arătat multă prietenie. Îi scrie, așteaptă înfrigurat răspunsurile acesteia, negîndindu-se măcar o clipă că ea l-ar putea iubi pe un altul. Dar fata, a cărei fotografie eroul o poartă la piept e logodită chiar cu comandantul de brigadă și urmează să devie în curînd soția lui. („Vîntul de seară").

Ilie Pogor a lipsit nemotivat de la lucru. Cînd maistrul Bogolea îl ia la rost, pretextează că a fost bolnav și n-a avut cum să anunțe aceasta. Pînă la urmă mărturisește că a absentat pentru a se căsători („Absență nemotivată"). Alt tînăr nu vorbește de o fostă dragoste a sa. Fata a murit în 1946. Prietenii cred că eroul nu se înțelegea cu ea sau a uitat-o. Dar fata a pierit exact în ziua cînd trebuia să se prezinte cu acesta în fața ofițerului stării civile și de imprejurările tragice, care au costat-o viața, el își aduce mereu aminte („Ploaia"). Vanghele a fost sancționat ca bețiv și huligan. Se consideră singur „o pacoste" pentru echipa în care e repartizat și care odată cu sosirea lui ajunge să înregistreze rebuturi și să fie dată astfel la gazda de gerate. Dar se dovedește de fapt că Vanghele e un tînăr de treabă, descoperă pentru că a fost pînă atunci victima cîtorva întîmplări nefericite. Neștiind să împărtășească o idee falsă, pe care unele situații echivoce au creat-o despre el, eroul cade într-un soi de fatalism și se comportă astfel încît abia acreditează părerea că e o secătură. Cînd colectivul îi arată încredere prinde curaj și o nouă încercare de a-l discredita pe nedrept îl găsește gata să se apere („Vanghele"). Toate aceste „surprize" psihologice obținute prin zgîndărirea „orgoliului" unor tineri, care sînt pentru tovarășii lor „cazuri", ar putea părea la simpla lor narare — cum spuneam — stereotipe. Dar încăodată se dovedește că situațiile omenești rămîn scheme numai atunci cînd sînt abstractizate, lipsite de bogăția și varietatea infinită a vieții. Îndărătul fiecărei dintre aceste situații, aparent banale, cu un ochi de observator atent al realității, Nicolae Țic descoperă lucruri de mare interes moral și social. „Cazurile" lui sînt exemple vii ale modului cum se desfășoară azi lupta între nou și vechi în conștiința unor largi categorii de tineri din țara noastră. Mai mult, sînt prilej de reflecție asupra anumitor principii etice, proprii umanismului socialist. Eroul din „Vîntul de seară", băiatul pe care nu-l pasionează nimic e o pildă a dezarmării ființelor crescute ca în seră, devitalizate pentru că s-au obișnuit doar să primească dar nu să și dea. Povestirea denunță cu fine intuiții dostoievskiene o formă de hipertrofiere a egoismului în dragoste. Tînărul muncitor care a lipsit de la lucru pentru a se căsători, și-a rezolvat în ziua „absenței nemotivate" o problemă hotărîtoare de existență. Ca să-și ducă iubita la ofițerul stării civile a trebuit să o smulgă din familia ei, să înfrunte un întreg sistem de spoliere ascuns sub masca rudeniei.

Istorisirea e o pledoarie convingătoare pentru fermitate ca semn al maturizării morale. Cei doi agitatori comuniști din bucata „Ploaia" nu concep fericirea personală decît în cadrul unei devotiuni totale față de colectivitate. Aminarea pe care o introduc în proiectele lor pentru a interveni acolo unde simt că e nevoie de ei are loc cu o mare autenticitate, nu fără o anumită părere de rău, dar dintr-un impuls interior năvalnic. Vibrează în această povestire o puritate juvenilă, o încredere imensă în valorile lumii noi, o sete justițiară, care toate pindite de sfîrșitul tragic al eroinei se ridică la simboluri etice profund emoționante. În fel, cazul lui Vanghele închipuie o

discuție mai gravă pe tema formării opiniei despre oameni, din păcate purtată cam cu timiditate și sfîrșită în coadă de pește. Cum curiozitatea lui Nicolae Țic pentru viața sufletească a constructorilor socialismului reușește să găsească în faptele banale implicații etico-sociale majore, se vede însă deosebit de clar într-o bucată excelentă ca „Multe baloane colorate". Aici autorul îl însoțește pe jovialul Bănică la Moși. Povestirea e o inspirată asociere a trăsăturilor morale superioare cu capacitatea omului de a se bucura efectiv și din plin. Bănică își regăsește candorile copilăriei pentru că nu invidiază pe nimeni, pentru că n-are nici un gînd josnic, pentru că, în mînă cu „multe baloane colorate" revarsă asupra lumii o mare simpatie. Întîlnirea cu Bușneag, care e plin de venin, de înfumurare prostească și trăiește într-o permanentă impostură întunecă parcă toată veselia Moșilor. Duelul între cele două psihologii, Țic îl conduce cu inteligență și simț poetic. Oamenii vorbesc, Bușneag înșiră diferite minciuni, Bănică se irită, dar nu se dă bătut și trece la contraatac. Gesturile lui marchează sugestiv într-un plan simbolic, cu umor, desfășurarea bătăliei. Bușneag îi sparge mereu din greșală cu țigara cîte un balon, dar Bănică fără să se tulbure cumpără în locul fiecăruia alte cîteva. Euforia lui copleșitoare iese biruitoare. Acreala răspîndită de Bușneag apare meschină, josnică și pînă la urmă, redusă la expresia ei nudă, inspiră milă. Sînt și povestiri în care această ridicare a faptului divers de viață la o ordine a semnificațiilor mai largi nu se produce și în care autorul se mulțumește cu simple înregistrări de situații, nu odată complect neinteresante. Așa mi s-au părut „Un fum de țigară", unde mișcarea sufletească e prea trivială ca să reție atenția și concluzia, formulată didactic, neconvingătoare; „Nela îți mai aduci aminte?", interesantă la pornire, dar cu totul neconcludentă apoi (pentru ce pledează autorul, pentru rectitudinea destul de inumană a eroului, sau pentru resemnarea plată a eroinei?) sau „Risul", rezumată la cîteva reacții banale. Nicolae Țic urmărește psihologia unor tineri pe care mediul socialist îi modelează sufletește, îi obligă prin principiile lui morale la o autodepășire permanentă. În această confruntare a comportărilor cu un stil de viață superior, influențele lumii vechi, oricît de ascunse, ies la iveală și sînt distruse într-un foc purificator al experienței sociale zilnice. De aici izvorăște actualitatea vibrantă a majorității „cazurilor" înfățișate de Nicolae Țic. Slăbiciunile morale ale eroilor săi sînt corijabile, coexistă cu numeroase calități. Această nu înseamnă că procesele de transformare sînt scutite de dramatism, au loc cu ușurință, nu conduc cîteodată la momente dureroase. E un lucru, pe care autorul l-a înțeles spre meritul lui. Corijarea nu implică, deasemeni, neapărat succesul imediat, mai ales în ordinea relațiilor sentimentale sau de prietenie. Bazate într-o considerabilă măsură pe afecte, acestea nu urmează o logică riguroasă și odată alterate e greu să fie reconstituite. Există greșeli corijabile în plan mare social, dar cu efecte nereparabile în legăturile individuale. Un act de lașitate morală, de neîncredere, de meschinărie poate ucide definitiv o iubire. De aceea mi-a plăcut disperarea eroului din „Întoarcerea acasă" și am înțeles în bucata „Anul Nou" supărarea tovarășului Trăsnea, a cărui simpatie pentru viitorii săi vecini de apartament e interpretată tals. Problema ni se pare demnă de atenție, pentru că din dorința de a arăta avantajele biruinii vechilor deprinderi, autorii noștri sînt înclinați cîteodată să forțeze adevărul vieții și, mai grav, să pledeze fără să-și dea seama pentru niște compromisuri practic incompatibile cu mentalitatea oamenilor noi. Și Nicolae Țic plătește un tribut acestei tendințe în bucata „După miezul nopții. Aici, eroul își părăsește soția descurajat de orizontul ei îngust. N-are nici măcar curajul să i-o spună, o minte, lăsînd-o să creadă că a fost trimis pe un șantier, nu-i deschide scrisorile. Aceasta nu se dă însă biruită, se plînge în dreapta și în stînga, tot colectivul știe despre ce e vorba, îi face eroului tot felul de aluzii și pînă la urmă nevasta părăsită sosește pe șantier, ca lucrurile să se termine printr-o împăcare rapidă. Autorul dă să se înțeleagă că eroul are remușcări, că-i pare rău, că se bucură de apariția Irinei etc. Dar ce legătură trainică și în spiritul unei morale noi se poate reînchega pe o asemenea „reparație"? Povestirea ajunge să idilizeze compromisurile sentimentale sub pretextul păcatelor corijabile într-adevăr, dar cu un preț mult mai greu și mai dureros în astfel de raporturi. În bucata „După miezul nopții" nu o reprezentare înaltă a omului triumfă, nu puritatea sentimentelor, ci spiritul călduț mic-burghez al aranjamentelor convenabile, fără zguduiri sufletești primejdioase pentru el.

Întîmplările istorisite de Nicolae Țic se impun și prin autenticitatea cu care reconstituie lumea socială a eroilor. Brigadieri pe șantierele construcției socialiste, tineri muncitori din uzine, aceștia au un univers al lor comun și viu particularizat. Din el fac parte reuniunile zgomotoase tovărășești, amintirea luptelor cu maniștii, dormitorul comun, cursurile de agitatori, pasiunile fotbalistice, etc. Autentice sînt raporturile umane, preocupările, limbajul și Nicolae Țic se dovedește mai mult ca oricînd în povestirile din „Vîntul de seară" prozatorul familiarizat cu un mediu, în mijlocul căruia a trăit și pe care știe să-l învie cu talent. M-a surprins de aceea povestirea „Casa cu numărul 32". Aici, reacțiile eroului sînt strigător de false. Că un tînăr muncitor, primit candidat de partid și hotărît să limpezească o situație echivocă, în care e pus chiar în această zi sărbătorească pentru el, se duce să ceară socoteală soțului prietenei sale pentru că își bate nevasta o cred. Că-și propune să evite cu orice preț scandalul și să-l domine pe vinovat prin stăpînire, e iarăși plauzibil. Dar că, încasind de la început un pumn formidabil după ceafă, continuă să i se adreseze agresorului cu pluralul de politețe și să-l „prelucreze" distins, e cu totul neverosimil și în plus ridicol. Mai mult, oricît de înclinat ar fi eroul să vadă lumea în roz, faptul că o femeie, căreia i-a arătat înainte de căsătoria ei simpatie, îl așteaptă în fața camerei lui de burlac, plîngînd, îi povestește cum și-a atribuit singură o inventată legătură cu el, pentru care bărbatul a izgonit-o de acasă, și se instalează apoi cu aere conjugale în noua locuință nu-i stîrnește măcar o clipă bănuieli, e de asemeni incredibil. De altfel, întîmplarea, posibilă, se desfășoară pe o tramă de reacții sufletești neveridice și se prăbușește în grotesc, anulîndu-și intenția inițială de a înfățișa o atitudine morală nouă. Dincolo de asemenea scăderi, volumul lui Nicolae Țic își păstrează o prospețime reală. Tînărul prozator a dat o carte vie, interesantă, substanțială despre care mai rămîn multe de spus și pentru care merită laude.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

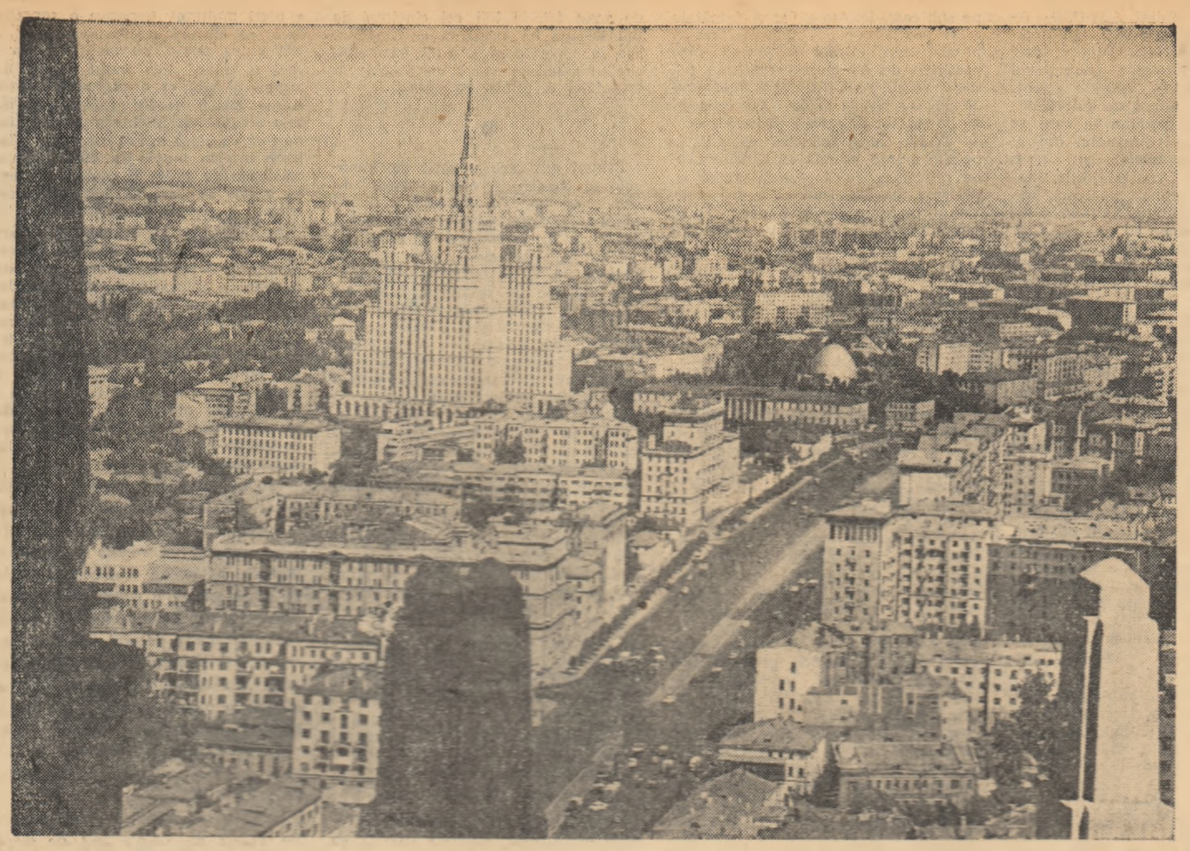

MOSCOVA, AZI

AUREL STORIN

Bine aţi venit!

Lîngă fruntea soarelui am pus
versul care zboară cel mai sus.
Pe-adierea mării-am aşezat
cîntecul.
Şi marea l-a cîntat.
Din cîmpia ce se desfăşoară
am făcut o pîine cît o ţară.
Şi un fir de sare-am pus, subţire,
lîngă pîine,
ca o strălucire.

Către scumpii oaspeţi să se-avînte
cîntecele care ştiu să cînte,
să le iasă în întîmpinare
versurile care ştiu să zboare,
visurile noastre împlinite
să-şi înalţe steagul frumuseţii!

— Bine aţi venit!
Şi se deschide
poarta de lumină-a dimineţii.

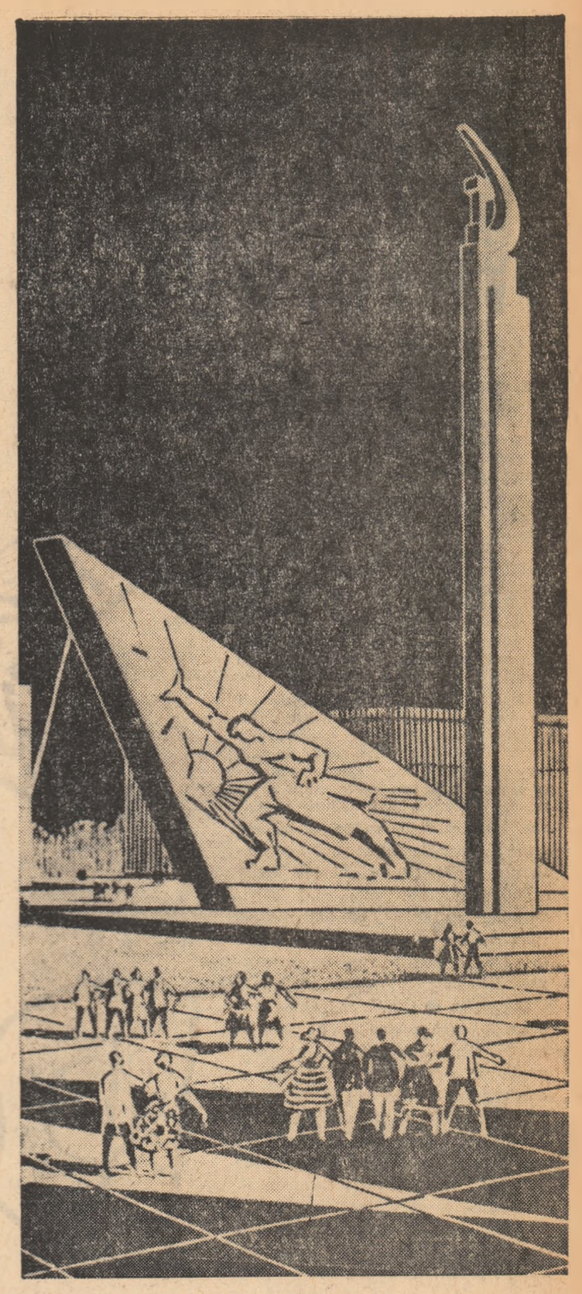

Proiect pentru un monument închinat eroilor pămînturilor desţelenite

ÎL CHEAMĂ IURI CA ŞI PE GAGARIN

Ca orice prefacere istorică grandioasă, construcţia comunismului se reflectă în viaţa fiecărui om sovietic, în faptele mărunte de fiece zi, aşa cum imensitatea cerului înstelat se oglindeşte multiplicată, în milioanele de picături de rouă, care întîmpină zorile...

Cu un cuvînt: comunismul pătrunde în viaţa, preocupările, sentimentele şi gîndurile oamenilor... Iată cîteva exemple:

L-am cunoscut pe laminoristul Nicolai Kesci în urma recomandării făcute de secretarul comitetului de partid de la uzina *„Zaporojetali"*. E un om cult. Are în biblioteca lui 2000 de cărţi. Ştie cîteva limbi străine. Redactează în secţie o gazetă de perete denumită: „Oare vorbim corect?"

De fapt, în timpul discuţiei, descopăr că laminoristul are preocupări mult mai diverse. E filatelist încă din copilărie, îl pasionează şi muzica. Mai mult, în fiecare din aceste domenii are preferinţele lui personale. Colecţionează numai timbrele emise pe anumite teme, cum ar fi: fauna, flora, cucerirea cosmosului. Pentru discoteca lui îşi procură discuri de muzică clasică, în bibliotecă ţine mai ales cărţi de literatură, istorie şi descrieri de călătorii. În cadrul brigăzii este responsabil cu activitatea culturală: difuzează cărţi, bilete de cinematograf, face înscrieri pentru plecări în excursii.

Are aplicaţie şi către studiile filologice. A învăţat limbile franceză, germană şi polonă. Aceste cunoştinţe îi sînt de folos acum la redactarea gazetei sale: „Oare vorbim corect?". Laminoristul urmăreşte cum vorbesc tovarăşii săi, în discuţiile particulare, la şedinţe, şi apoi consemnează greşelile de vorbire, menţionînd într-o coloană alăturată care este forma de exprimare corectă. Fiecare număr al gazetei sale este cercetat cu interes de către muncitorii din secţie, iar cei criticaţi caută să elimine din vorbirea lor greşelile semnalate. Doar unul din paragrafele angajamentului luat de toţi cei din secţie, în vederea obţinerii titlului de colectiv al muncii comuniste, sună în acest fel: „Lupta pentru o limbă frumoasă şi curată. Vorbele tale sînt expresia sufletului tău, a minţii tale".

„Îl cheamă Iuri ca pe Gagarin, şi Korceaghin la fel ca pe eroul cărţii „Aşa s-a călit oţelul".

Astfel mi-a fost prezentat tînărul inginer Iuri Korceaghin, conducătorul unei brigăzi de petrolişti din Almetievsk. Numele său a devenit cunoscut însă, nu datorită acestei potriviri întîmplătoare, ci prin faptul că brigada pe care o conduce a iniţiat o acţiune, sintetizată pe scurt în deviza: „Contribuţia personală a fiecăruia la construcţia comunismului!"

Prin faptul că se adresa tuturor domeniilor de activitate (producţie, învăţătură, comportare în viaţă), formulînd exigenţe înalte atît pe plan profesional (fiecărui muncitor — cunoştinţe inginereşti), cît şi pe plan moral, — acţiunea iniţiată de brigada lui Korceaghin a avut un larg ecou, tocmai fiindcă a concentrat într-o formulă limpede, tendinţele noi care apar şi se dezvoltă în cursul construcţiei comunismului.

Din toate cîte au săvîrşit membrii acestei brigăzi pentru aplicarea angajamentelor, merită a fi remarcat în special interesul arătat pentru problemele de educaţie a şcolarilor. Brigada patronează o clasă de elevi. Şcolarii sînt invitaţi în schelă să asiste la munca petroliştilor. Tinerii petrolişti îi vizitează la şcoală. Împreună, organizează excursii în pădure, la strînsul hrîbi. Pe cei care capătă note slabe, tinerii petrolişti îi vizitează acasă. Stau de vorbă cu părinţii acestora. Nu dau înapoi nici în cazuri mai dificile.

— Tovarăşă Vertiliţkaia, dacă sînteţi bună...
— Vă rog, mie-mi zice Sokolanova, Valentina Dmitrievna!... Aşa să-mi spuneţi.

Într-un fel, confuzia de nume este explicabilă. Timp de cîteva ani de zile, cea mai bună mulgătoare a fermei nr. 4 din colhozul Kuban, din staniţa Ust-Labenskaia, a fost Vertiliţkaia. Şi iată, că în curs de cîteva săptămîni trebuie să te interesezi de strigi tot pe ea, însă sub alt nume: Sokolanova. Cred că înţelegeţi despre ce e vorba. Ei da, a fost o nuntă. O nuntă deosebită, însă. Mărităm doar pe cea mai bună mulgătoare din colhozul nostru, o udarnică a muncii comuniste. Înţeleşi veni vorba, vreau să vă spun că Vertiliţkaia, adică nu, Sokolanova, ne poate sluji tuturor drept pildă în conştiinciozitate în muncă. E şi responsabilă la colţul roşu al fermei. Învaţă şi la şcoală, în clasa a VI-a. După ce a terminat cu mulsul, se curăţă, se spală, îşi ia cărţile şi devine o elevă ca toate elevele.

— Kak vi nazivaetsi?... Cum să zic?...
În faţa mea, timeri ani de seară, stă o fată tinerică, după căreia şcolile nu încă urme.
— Uvaldo Ernandez Perez.
— Roberto Aguilar Fernandez.
— Arbelio Gonzales Avila...

Apoi urmează, aproape invariabil, datele personale. 20 de ani, de loc din provincia Oriente, a lucrat într-o cooperativă de sfeclă de zahăr. Cîte unul mărturiseşte cu mîndrie: „Sînt dintr-un sat aflat la 18 km de localitatea unde s-a născut Fidel Castro!" sau „Sînt dintr-un sat în apropiere de Sierra Maestra". Îl înţeleg. Cine n-a auzit de Sierra Maestra?

Ivan Timofeevici Sidorenko, preşedintele colhozului „Kuban", din staniţa Ust-Labenskaia, îi recomandă pe cîţiva:
— Saditisi, ribiata! Luaţi băieţi.

Tinerii se aşează. Nu mulţi. Îi cuprinde stînjeneala cum să mă înţeleg vreodată cu ei. Cubaii, folosindu-mă de limba lui Puşkin. Cu toţii fac parte din lotul de tineri cubanezi, veniţi în Uniunea Sovietică să se specializeze în meseriile de mecanizatori agricoli. Unul cîte cîţi. Ulterior Ministerul Agriculturii se descurcă destul de bine în ruseşte.

— Vrem ca atunci cînd ne vom întoarce în patrie, să contribuim la construirea socialismului — îmi spune Uldeco. Sîntem recunoscători oamenilor sovietici pentru ospitalitatea şi prietenia pe care ne-au arătat-o şi de la...

Cînd m-am despărţit de băieţii aceia gureşi şi năzdrăvani, îmi părea rău că mai înainte nu încă a crede „Povestea unui om adevărat"... Dar el a plecat mai repede decît mă aşteptam şi cînd mi-a venit la minte întîlnirea era prea tîrzie. Ştiam că n-o să-l mai văd niciodată. El semăna cu „Meşterul" viitorului şi-a primei şi a poate a mele în Siberia, m-a pătruns prin tot oraşul, arătîndu-mi tot ce era vrednic de văzut, adică trecutul geologic adînc, clădirea numită „Gosplan"... Nu ştiu cîţi ani să fi avut el în timpul războiului civil, dar cunoştea foarte bine istoria luptelor care s-au dat între roşii şi albi, şi-mi arăta locurile vechi, fiindă înfăţişînd pentru. Aici a stat conducerea armatei roşii, aici a „armamentul celor 14" (14 comunişti aleşi de contrarevoluţionari). A fiinţa ei, prin vreme plăcută, m-a dus până la Almetievsk, centrul de mai mult de 100 km pe oră, în cazul pentru aceasta. Mă mirasem atunci în hărţuiala mai e încă rămăşiţe — ca în trecutul lui agresiv — şi dacă înghesuiţi rînduri. Aveau un fel de sfios de a se lăsa. Lăsa volanul, cu orice vîteză ne-ar merge, şi-şi freca mîinile una de alta, repede, repede. Aveau un timp mereu, era înfiorătoare bucuros, — sigur de sine. — aşa să nu mă mai simt să cred cînd mi-a spus că fiul lui a fost pentru spontaneă. A fost şofer de tanc în timpul războiului. Apoi de mulţi ani e pilot civil, deşi a luat parte la lupte grele, pînă cînd unul dintre ele, în care a dat peste o mină la Wroclaw, cînd mergea pentru un zbor, i s-a amputat piciorul. A fost mereu în un garaj, mai la un atelier de reparaţii. Apoi, inima nu l-a răbdat şi a trecut din nou în velaţ, fiindcă şoferia este o meserie — cum mi-a spus el — „care na te lasă-n pace!"

Acum, cînd scriu aceste rînduri înţeleg că şi şoferul acesta, mai modest şi simplu cum l-am cunoscut, este unul dintre acele milioane de oameni minunaţi, care reflectă în inima, în viaţa, în preocupările lor de fiecare zi, rarii timpuri ai comunismului.

Vasile NICOROVICI

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Fluturele cosmic

Din pragul de răcoare al tînărului an
am înălţat rachetei de fulgere spre Lună
un imn din astru-n astru, un gong aerian
lovit în lănci albastre ce poartă vestea bună.
Mărire îndrăznelii umane care-a dat
întîiul sol în spaţii al lumii pămîntene
un fluture de raze cu capul fermecat
ce pipăie grădina din haos cu antene...
Mereu îi iese în cale, lipsită de parfum,
Selene, cu profilul de var, amăgitoare.
Dar el abia atinge, surîsul ei molcum,
nerăbdător să-şi frece aripile de soare.
Curînd, din floare-n floare, prin clarul plai celest,
sorbind din întuneric nectarul şi zefirii,
un roi întreg de fluturi vor întregi acest
măreţ urcuş spre stele, al păcii şi iubirii.
Atunci drapelul lumii va fi un roşu sfînt,
şi oamenii, sădindu-şi minunile-n cascade,
vor veşmînta Fecioare cu flori de pe Pămînt
şi vor zvîrli grăunţe de foc peste Pleiade.
Iar fluturele-acesta uitării n-o fi dat.
Îl vom găsi sub geana eterului, sculptat...

Vinniţa (R.S.S. Ucraineană): şantierul turnului de televiziune

Dialog cu TIMPUL

Cînd priveşti un rulment, te gîndeşti fără să vrei la o călătorie. Locuri circulare, străbătînd, ei străbat mereu în drum în spaţiu şi timp.

I E R I...

Cine urmăreşte să reconstituie vechea faţă a Birladului, n-are nevoie de prea multe trăsături de condei:

AVEA: rezume de tîrg patriarhal, cu case mari, boiereşti, pierdute în grădini imense, cu cocoşate arhitecturale suferind de plictiseală acută şi grăsime la rinichi.

N-AVEA: nici o fabrică, ci doar un atelier de fabricat nasturi, cu cinci lucrători şi cîteva ateliere de cizmărie, croitorie, cojocărie, tîmplărie şi fierărie.

AVEA: 13.160 neştiutori de carte (aproximativ 60 la sută din populaţie).

N-AVEA: destule şcoli, iar în cele existente nu găseai decît „oricine".

AVEA: subnutriţi, bolnavi de pelagră şi alte exoteme matic.

N-AVEA: decît 90 de paturi într-un spital mizer.

AVEA: străzi strîmte şi murdare, înţesate de hoarde mirosind a scrumbii sărate, şi-o temniţă de pe timpul lui Neculai Mavrocordat (1710).

N-AVEA: nici măcar lumină electrică, iar cînd, un grup care Consiliu tehnic superior a propus electrificarea Birladului, la discuţiile din camera deputaţilor, dr. Ernest Djuvara, deputat al colegiului I de Tutova, se opune acestei acţiuni, îndemnînd la aşteptarea... ultimului cuvînt al tehnicii: „mă opun la lumină, nu trebuie lumină".

In presa zilei nu se consemnau fapte zguduitoare ca acela descris în „Însemnări de igienă rurală a judeţului Tutova": „Am intrat astă-iarnă (în 1910 — n.n.) într-o casă, pe la zece dimineaţă... într-o casă alcătuită din tindă ce putea să aibă 3 metri cubi şi odaea cea mare care avea ca la 8 m.c. cubaj intern, mare parte ocupată din horn şi vatră; odaea avea 2 ferestri de cîte 20 centimetri suprafaţă, lipite pentru veşnicie, 2 lăiţi goale şi un pat pe care era răspîndită o sarcină de paie, deasupra un ţol; un blidar cu cîteva strachini şi linguri, o tavă cu toată zestrea. În mijlocul casei o movilă de găteje sub care dormea un purcel, într-un colţ o găscă. La focul din vatră femeia făcea o mămăliguă ca de cel mult 2 kg. mîncare pentru o zi întreagă pentru ea, bărbatul ei şi cei 4 copii ce stăteau zgribuliţi pe lîngă foc, îmbrăcaţi în cămăşi murdare, ca udătură nimic... acest exemplu nu e dintre cele mai rău; sînt mulţi care trăiesc într-o mizerie şi mai grozavă".

A Z I...

— Iată-l!

(Am în faţă primul rulment realizat la Birlad în preajma lui 1 mai 1953).

În urmă cu nouă ani, muncitorii care-i fabricaseră întîmplător cele două inele pe firul de bilă şi rotiţe, asemănător lui Galileo Galilei:

— Se învîrteşte!

Incredibil, dar adevărat faptul, rulmenţii fabricaţi la Birlad se învîrteau perfecţionaţi, pe pantă, pe căi ferate, pe aşchii, iar laboranţii aveau un mai puţin fi disperaţi, în fine nu ştiu, de minunatul „Cartea rulmenţilor", apărută cu multă şi apropiată modernă furnizată de Uniunea Sovietică.

LA ÎNCEPUT, un grup de muncitori, tehnicieni şi ingineri, majoritatea de la „Rulmentul"-Braşov, a plecat să se specializeze în Uniunea Sovietică, la uzina „G.P.Z. 1". Aici, în ajunul evenimentelor dobîndite, s-au stabilit şi primele legături de prietenie dintre „rulmenţiştii" sovietici şi noilor „rulmenţişti" birlădeni. Şeful-şef al F.R.B.-ului, Vintilă Capiton, vorbeşte cu multă prietenie despre maistrul Merculov, venit apoi şi în schimb de experienţă printre muncitorii birlădeni. El îşi aminteşte cu multă satisfacţie de primele şarje pentru coliviile rulmenţilor sferici şi conici, de asemeni lucrate cot la cot. Totodată, cîte amintiri comune a-are Vintilă Capiton şi cu Nikolai Vasilievici Koterev, cu care corespondează şi astăzi, după nouă ani, ori de cîte ori îi mai interesează o noutate din domeniul tehnicii. Şi firească, unele noutăţile din domeniul familiar nu-i lasă nepăsători: Vintilă Capiton s-a bucurat mult cînd a aflat de căsătoria prietenului său moscovit. Acum, fotografia familiei Koterev (care are astăzi şi o fetiţă), se află pe biroul „rulmentistului" birlădean şi nu o dată, seara, sculerul-şef alege din albumul cu discuri de muzică sovietică, dăruit de Koterev, un disc care să-i readucă în minte zilele petrecute împreună. Melodia preferată: „Serile în împrejurimile Moscovei", cîntată de Mark Bernes. Anul trecut, cînd Vintilă Capiton a vizitat iar capitala Uniunii Sovietice, într-un schimb de experienţă, s-a revăzut şi cu ceilalţi prieteni moscoviţi, maiştrii Tuleaev şi Merculov. Merculov, pe cînd se afla la Birlad, în urmă cu opt ani, a venit anume să-i felicite pe Vintilă Capiton, la naşterea fiului său Sorin care astăzi a isprăvit clasa întîia elementară. Nu o dată au mers împreună la iarbă verde, în grădina publică a Birladului, iar anul trecut, la Moscova, a fost acasă la Merculov, care stă acum peste drum de întreprindere, într-un apartament nou. Duminică au fost împreună la treizeci de kilometri de Moscova, unde Merculov are o casă proprie, cu trei camere, grădină de zarzavat şi livadă. Aici, cei doi prieteni au lucrat împreună în livadă şi Vintilă Capiton, de fel de la ţară, s-a simţit ca acasă. Tuleaev în schimb l-a invitat să meargă, cu „Moskvici"-ul său, la Institutul de cercetări al rulmenţilor, unde i-a arătat noul aparataj ultramodern cu care se studiază şi se perfecţionează tehnologia fabricării rulmenţilor.

MAISTRUL Iancu Ionescu povesteşte cum s-a realizat, pe vremea cînd el îşi făcea specializarea la „G.P.Z.-1", o inovaţie sovieto-română. Maistrul Ivanov, din secţia de strunjire, a venit la el şi i-a propus să lucreze împreună la înlocuirea operaţiei de strunjire a căii de rulare la inelul doi de la rulmenţii conici, prin operaţia de frezare cu pastile dure, ceea ce ar fi însemnat executarea simultană a mai multor operaţii şi scurtarea timpului de execuţie a unei piese, de la 15 minute la numai 2—3 minute. După două săptămîni de străduinţe, de probe pe maşină, rezultatul a fost satisfăcător. În acelaşi an (1952), Iancu Ionescu şi-a petrecut revelionul în casa tovarăşului său de inovaţie. Îşi aminteşte şi astăzi de dimineaţa de 1 ianuarie 1953, cînd soţii Ivanov l-au condus pînă la hotel, într-o lungă plimbare prin Moscova. Tot cu ei a vizitat galeriile Tretiakov, Mausoleul, a văzut la Teatrul Mare „Lacul lebedelor" cu Ulanova.

„F.R.B." — „G.P.Z. 1", iată iniţialele a două întreprinderi frăţeşti. Una: la Birlad. A doua: la Moscova. Această uzină moscovită care împlineşte treizeci de ani de existenţă, fiind una din cele mai mari producătoare de rulmenţi din lume, este membru colectiv al Asociaţiei de prietenie sovieto-române. Anul trecut, cînd delegaţia de partid şi guvernamentală a Republicii Populare Române a vizitat Uniunea Sovietică, ea s-a oprit şi în uzina care este „naşa" fabricii de rulmenţi din Birlad. De la tribună, în încheierea mitingului prieteniei care a avut loc acolo, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus:

— Vă urez fericire vouă şi familiilor voastre!

M I I N E...

De la ieşirea pe poartă a primului rulment, producţia fabricii creşte vertiginos:

din 1953 pînă în 1959: de 10,6 ori

din 1959 pînă în 1965: de aproximativ 20 de ori

Rebuturile vor scădea mult sub 1 la sută admis. Va creşte viteza de aşchiere a strungurilor. Toleranţele de execuţie vor scădea sub 0,1 mm., cît e planificat la operaţia de finisare exterioară. Datorită utilajului ultramodern (ca de pildă cele trei generatoare pentru încălzirea barelor cu ajutorul curenţilor de înaltă frecvenţă), fumul va dispare total din hală, înlocuindu-se încălzirea cu păcură a cuptoarelor.

Oraşul, fabrica, sînt şi astăzi inundate de spaţii verzi: pretutindeni gazon, arbuşti ornamentali trandafiri, tei şi pini. Mîine, oraşul va fi şi mai înfloritor: lumina fluorescentă, asfaltul, vor cuceri noi spaţii. Magazinele se vor înmulţi. „Tîrguşorul patriarhal" va rămîne doar o tristă amintire.

Mihai STOIAN

NIAGARA...

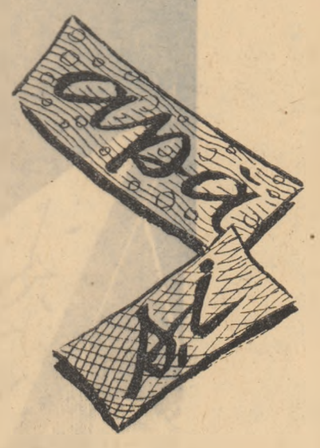

Niagara m-a fascinat încă de pe băncile școlii primare. Cuvîntul acesta aducea în mica clasă de mahala, încălzită de un godin lacom și neputincios, ecoul măreț al unei naturi miraculoase.

Acum, în Pullmanul care spinteca noaptea americană, străbătînd cu viteza de o sută douăzeci de kilometri pe oră distanța dintre New York și Buffalo încercam să atipesc, dar conștiința faptului că mă apropiam de Niagara îmi strecura în suflet o neliniște copilărească, întocmai ca în ajunul primei plecări la vînătoare, sau al celui dintîi urcuș în munți.

Concurența puternicelor companii de autobuze care au întesat autostrăzile americane cu vehicule de mare viteză, obligă societățile de cale ferată la o luptă pe viață și pe moarte pentru cucerirea pasagerului american. Vagoanele fără paturi au exclus compartimentarea pe cabine, în schimb clasicele bănci au fost înlocuite cu fotolii de avion a căror spetează se poate înclina pînă la poziția de semi-culcat, oferind pasagerului un loc comod, pe amortizoare, în care te poți bucura de o relaxare totală.

După cum sînt îmbrăcați, după maniere și după pretențiile pe care le au în vagonul restaurant, cei mai mulți par a fi mărunți funcționari și dactilografe. Într-un colț al vagonului s-au retras cîțiva studenți preocupați de aparatele de radio cu tranzistori care răspîndesc în jur o muzică de jazz gîjîit, cu rezonanțe metalice. În celălalt capăt al vagonului, mai zgomotoși, niște tineri americani cam din ultima clasă de gimnaziu stîrnesc admirația însoțitoarelor lor, fete de 15-16 ani, prin sîrguința cu care pufăiesc din niște pipe caraghioase, terminate în capete de draci în a căror țeastă li se tot stinge tutunul.

Vagonul restaurant nu are mese și nici scaune, ci doar o tejghea în mijloc și două imense coșuri de gunoi din masă plastică, fixate lîngă uși. La tejghea, doi barmani servesc cu rapiditate sandviciuri, „Hot doogs de Frankfurth", bere, ori lapte în cutii. În monumentalele coșuri de gunoi, pasagerii care au servit totul în picioare, aruncă resturile de mîncare, cutiile goale, șervețelele de hîrtie, paharele și farfurioarele de carton cerat, folosite doar o singură dată. Ospătați astfel pe bandă rulantă, pasagerii pentru Niagara se întorc în vagoanele lor cu fotolii pliante și, după ce de la mic la mare își înfundă urechile cu niște dopuri de ceară specială amestecată cu vată — ultima armă americană în lupta cu zgomotul, încearcă să adoarmă nelăsînd cîtuși de puțin să se vadă că sînt stingheriți de larma grupului de pipe cu capete de draci, de ușile trintite, de tranzistorii cu muzică de jazz, ori de repetatele intervenții ale grijuliului controlor de bilete.

De la Buffalo, orașul legendarului Buffalo Bill, și pînă la Niagara Falls, ne continuăm drumul cu autobuzele, mai întîi pe coasta lacului Erie, de unde izbucnește spre Ontario riul Niagara, apoi în lungul apelor care tîrăsc în goana lor milioane de cai putere, pentru a-i prăvăli cu o gigantică forță în marile cataracte.

În întrecere cu goana Niagarei alergam cu inima fremătînd de emoție la întîlnirea cu materializarea imaginei legată de copilărie și de primele cunoștințe, pe atunci doar livrești, despre splendorile lumii. Șoseaua era netedă ca în palmă, iar pe asfaltul ei goneau nebunește mii de mașini și autobuze. În stînga se prăvăleau tot mai vijelioase apele aițîate de gura nesățioasă a cataractelor, iar undeva înainte, deasupra reliefului neted ca o stepă de ape, cu mici insule și fîșii întinse de pămînt, se înălța spre cer aburul unui clocot, de parcă cineva ar fi ridicat capacul de pe un cazan uriaș pus la fiert.

Știam, acolo se afla Niagara.

Acolo era Niagara, țesută de închipuirea mea în timpul lecțiilor de geografie din clasa scundă cu godinul rece. Tunetul ei trebuia să fie asurzitor. căderea amețitoare, stropii de apă orbitori și ascuțiți ca niște ace. Întotdeauna mi-am închipuit că sosind la o cascadă trebuie să o vezi de jos în sus, de undeva de sub treptele cataractei, în așa fel încît prăvălirea apelor să-ți apară în toată măreția. Niagara mi-o închipuiam sălbatecă, tîrînd cu ea bolovani pe care să-i prăbușească printre stînci și trunchiuri de copaci smulși din rădăcini.

Acolo înainte, se afla Niagara închipuirii mele. Aici se află Niagara adevărată, cea fizică, cea reală.

La confruntarea dintre cele două Niagare, cea făurită de imaginația mea a sucombat.

●

La Niagara, apa curge cu dolari. Apa cade în cele două mari cataracte, American Falls și Horseshoe Falls, aceasta din urmă aparținînd Canadei, iar dolarii, americani ori canadieni, cad în buzunarele marilor rechini ai turismului din ambele țări. Două milioane și jumătate de vizitatori vin anual să caște gura la Niagara. Aceasta, numai pe țărmul american. Pe celălalt țărm, al Canadei, de unde perspectiva asupra cataractelor este și mai grozavă, numărul vizitatorilor e și mai mare. Înlănțuită în trotuare de asfalt, cu parcuri și locuri de parcare trase cu linia, cu un debit de apă reglat după rezultatele disputelor dintre societățile de turism și consiliul de administrație al marei hidrocentrale Niagara Mohavk Power, Niagara de azi poartă amprenta standardizării americane. Coborînd din autobuz în autogara orășelului Niagara Falls, primul lucru care îți sare în ochi la apropierea de cataracte, nu sînt căderile de apă, ci un extraordinar turn de observație, din sticlă și dur-aluminiu, înalt de peste o sută de metri, de pe ale cărui brațe desfăcute ca o cruce, perspectiva asupra cascadelor poate concura din plin cu cea exploatată de companiile de turism canadiene. Turnul a fost înălțat în 1961, ca o „operă de binefacere" la care grosul a fost subscris de multimilionarul Nelson Rockefeller. Binefacerea s-a dovedit din plin binefăcătoare pentru binefăcători. Milioanele de vizitatori vin aici, înconjoară Niagara pe uscat, o privesc de la nivelul căderii, apoi se cațără în „turnul binefăcătorilor". Pentru satisfacerea acestui capriciu fiecare turist trebuie să plătească în plus: 40 de cenți taxa de intrare, 10 cenți liftul, alți 10 cenți pentru privilegiul de a se uita la cascade, timp de două minute, printr-un ochean care reduce gigantica panoramă la mărimea unei cărți poștale. În toate colțurile și la toate nivelurile turnului, funcționează automate care, în schimbul unei monezi de zece cenți, îți oferă cu promptitudine o sticluță de coca-cola sau o ilustrată în culori. Același preț pentru oranjadă, citronadă, bere sau alt „drink" servit de automat. Binefăcătorii au studiat reflexele bipedului numit „turist" și au aplicat rezultatele. E știut că, văzînd atîta năvală de apă, omului i se face sete și cere de băut. N-a fost neglijat nici efectul consumului de lichide. În turnul domnului Rockefeller de la Niagara, pisoarele sînt și ele automate și funcționează deschizîndu-se bazinul cu miros de amoniac, numai după ce beneficiarul tuturor binefacerilor, vîră în orificiul indicat de o săgeată roșie, o monedă de cinci cenți. Și pentru ca totul să fie în ordine și „Rest Rooms-Suvenirs" („W.C. — Amintiri"). Nici în electrocarul cu vagoanele sale liliputane, galbene, care aleargă ca un miriapod pe șoselele din parcul Niagarei, (40 de cenți tura), turistul nu scapă de „suvenirs". Megafoanele miriapodului la care se aude însăși vocea vatmanului (tot el e și controlor de bilete), își încep pledoaria astfel: „The Majestic Niagara, vă oferă, stimați pasageri, datele curente despre acest extraordinar și unic fenomen al naturii. Cascadele Niagara au apărut cu aproximativ 50.000 de ani în urmă, prin prăbușirea terenului dintre lacurile Erie și Ontario. Defileul de sub cascade e rezultatul eroziunilor făcute de apă de-a lungul a cinci sute de secole. Lungimea riului Niagara nu este decît de 76 de kilometri, dar el transportă 5.750 metri cubi de apă pe secundă, ceea ce face din el unul din cele mai puternice cursuri de apă din lume. De la Erie și pînă la Ontario, apa coboară în declin de nivel de 200 de metri. Faimoasele cascade, pe care le puteți privi pe dreapta, au o înălțime de 53 de metri ...Onorați vizitatori, nu uitați că, pentru orice lămuriri suplimentare, material bibliografic, pliante turistice și hărți rutiere, hotelurile și localurile de distracții din Niagara Falls, firma „Convention and Visitors Service" se află la dispoziția dumneavoastră, într-un mod cu totul și cu totul gratuit și dezinteresat"...

Și zicînd acestea, vatmanul, care cu o mînă conduce electrocarul iar cu cealaltă își ține în fața gurii microfonul, frînează în fața omniprezentului „Rest Rooms-Suvenirs".

●

Au existat cîndva pe aici niște indieni din triburile Seneca și Tuscarora, cei dintîi băștinași ai locurilor de sub Niagara, iar ceilalți ai terepe sub cascade, (un dolar și jumătate tura) poartă poeticul nume de „Maid of the Mist". Vasul își ia mai întîi pasagerii de pe țărmul canadian (tichete verzi), apoi traversează bazinul de sub cascadă și ia pe bord pasagerii de pe țărmul american (tichete roșii). se avîntă spre potcoava cascadelor. pe sub munții de apă curgătoare care se prăvălesc în American Falls, și, păstrînd distanța cuvenită de carenada puternicelor Horseshoe Falls, oferă pasagerilor din ambele țări dușul unei ploi torențiale.

●

Văzută de jos, prin pînzele stropilor de apă, Niagara apare privitorului în toată splendoarea ei. Nesfîrșitul tunet al apelor e de astă dată, într-adevăr, asurzitor. Colosala forță a cascadelor te copleșește și primul gînd al celui care privește extraordinarul spectacol, se îndreaptă spre posibilitatea prefacerii acestei puteri naturale în energie pusă în slujba omului. Există nenumărate planuri de folosire a forței Niagarei prin transformarea ei în curent electric. Din 1757, anul în care francezul Joncaire a construit aici un fierăstrău acționat printr-o roată cu zbaturi pusă în mișcare de o fracțiune a cascadei, înaltă de numai doi metri, și pînă în 1957, anul cînd „Niagara Mohawk Power Corporation" a deschis șantierul unei mari hidrocentrale, au trecut două sute de ani de lupte între societățile concurente din cele două țări riverane. O comisie internațională creată în 1931 cu scopul rezolvării tuturor litigiilor, a avut nevoie de un sfert de secol de discuții pentru a pune capăt celor trei mari divergențe: 1). Împărțirea apelor cascadei între cele două țări; 2). Diversele interese municipale și federale care rivalizau la realizarea marei afaceri; 3). Existența indienilor Tuscarora, stăpîni pe terenurile din amonta fluviului, singurul loc de unde puteau fi colectate apele necesare unei hidrocentrale. Canada și Statele Unite au ajuns la un acord în această problemă abia după 19 ani de tratative. Văzînd că timpul trece și că miliardele de kilowați le dau cu tifla de la înălțimea majestuoaselor cataracte, potențați hidroenergetici din cele două țări și-au întins mîinile. Dar numai o surpare a stîncilor, care a provocat distrugerea completă a singurei hidrocentrale construită aici prin 1881, a putut pune capăt interminabilelor dispute cu interesele private reprezentate de societatea „Niagara Mohawk Power". O dată rezolvate aceste două puncte principale, cu indienii Tuscarora, s-a procedat ca și cînd ei nici nu ar fi existat. Pur și simplu, după concentrarea a zece mii de oameni care au declanșat începutul lucrărilor, rezervația indiană a fost într-o bună zi invadată de apele lacului de acumulare. S-a construit la nouă kilometri în amonte, un canal subteran care captează apele necesare turbinelor, într-o cantitate și după un orar dinainte stabilit cu societățile turistice. Astfel, turbinele Corporației Mohawk Power iau numai jumătate din apele Niagarei în timpul sezonului turistic, și două treimi în sezonul „mort". Noaptea, indiferent de sezon, trei sferturi din apele cascadei iau drumul turbinelor. La picioarele conductei forțate, 15 turbine de cîte 150.000 kilowați, fac din centrala de pe Niagara, a treia din lume, după centralele sovietice de la Volgograd și Kuibișev.

●

Niagara e poate cel mai filmat și mai fotografiat colț de pe pămînt. Declanșatoarele țăcăne pretutindeni iar vizitatorul, încărcat ca un pom de iarnă cu tot felul de aparate pe care nu și le ia de la ochi, se mulțumește tot timpul să vadă o Niagară redusă de vizoare la mărimea unei mărci poștale. Abia acasă, pe ecranul de amator, sau în laboratorul fotografic el poate zări un crîmpei din măreția unică a cataractelor.

O dată cu căderea întunericului, cel ce a întîrziat în preajma Niagarei, e răsplătit cu un spectacol de o frumusețe nebănuită. În clipa cînd clopotele orologiului din turnul de observație vibrează după cea de a noua lovitură, dintr-un punct de pe malul canadian izbucnește lumina a zeci de reflectoare colorate. Gigantica orgă a Niagarei devine, în bătaia lor, cînd purpurie ca o flacără în veșnică mișcare, cînd galbenă ca o revărsare de ametist, cînd roză ca un miliard de văluri de mireasă fluturînd în vînt, cînd albastră ca o gigantică irumpere cu transparențe de safir, cînd verde ca un vulcan de smaragde sclipitoare. În același timp, de undeva de sus, probabil din turnul de sticlă și dur-aluminiu, se revarsă o muzică de clopote și orgă, cu profunzimi răscolitoare. E o nemaiîntîlnită desfătare a ochiului și a auzului, capabilă să emoționeze orice suflet. Ascultînd muzica de orgă a lui Bach sau a lui Beethoven, văzînd orga multicoloră a Niagarei ești gata să treci cu vederea toată schimonosirea de peste zi a cascadelor. Dar cînd emoția și-a atins apogeul și ultimele acorduri ale ambelor orgi se sting în noapte, la ușa unei mici clădiri cu pereții de faianță, deasupra căreia e scris fatalul „Rest Rooms-Suvenirs", un întîrziat negustor de amintiri te îmbie să intri. Îți vine să faci calea întoarsă și să te arunci în cascadă.

Nu ai fi primul și nici ultimul. Ca și turnul Eiffel din Paris, Niagara devine din cînd în cînd locul preferat al sinucigașilor. Mulți, făcînd gestul suprem, speră mai mult gloria decît moartea. Pe alții, fatale incursiuni cu bărcile cu motor pînă prea aproape de cataracte, îi duc la pieire. Chiar cu cîteva luni în urmă, o barcă cu doi îndrăgostiți și un băiețandru de șapte ani s-a răsturnat undeva pe cursul rîului, și cei trei au fost tîriți de curenți spre cascade. Tînărul aventurier a murit sub cataracte, iubita lui dusă de ape spre una din marginile cascadei. a fost salvată de cîțiva privitori care i-au putut întinde mîinile trăgînd-o chiar de pe muchia căderilor de apă. Cel mai tînăr dintre ei, Roger Woodward, elev în prima clasă dintr-o școală din Niagara Falls, a fost petrecut cu privirile îngrozite de oroare ale sutelor de spectatori pînă la răsturnarea în abisul de viitori infernale. Dar s-a întîmplat o minune. Poate singura de acest fel, în toți cei cincizeci de mii de ani de existență ai Niagarei. Jos, în apele spumegate ale bazinului, copilul a apărut viu și nevătămat la suprafață. A rămas un erou...

●

Primul om care a sărit de bunăvoie în Niagara, a fost o femeie. În 1901, cînd toate recordurile omenești păreau doborîte, teribila forță a cataractelor îi ispitea pe amatorii de performanțe nebunești, care să uimească lumea. Se făcuse marele, inutilul salt de pe Brooklyn, baloanele cu hidrogen asaltau stratosfera, dar Niagara continua să-i excite pe îndrăzneți ademenindu-i cu o gloric dubioasă sau cu o moarte violentă.

Fascinați de spectaculoasa prăvălire a apelor, cei mai mari echilibriști ai lumii, mergători pe sîrmă ori acrobați pe frînghii suspendate, atacau unul după altul Niagara, în speranța că performanțele lor vor rămîne nedoborîte de nimeni. Marea cataractă era traversată ori prin aer, în lunecarea înceată, cu sufletul la gură, cînd talpa echilibristului pipăia milimetru cu milimetru sîrma udată de pulberea de apă, în timp ce, pe țărm, spectatorii așteptau cu aceeași curiozitate prăbușirea sau victoria îndrăznețului, ori pe apă, ceva mai sus de cascade, sau mai jos, pe cursul celebrelor „Rapide", unde scurgerea vijelioasă a rîului pare o uriașă turmă de rinoceri dezlănțuiți. Căderea de apă încă nu fusese gustată decît de cei care, alunecînd de pe sîrma întinsă deasupra abisului, sau răpiți de goana rinocerilor înspumegați, își aflau mormîntul în orga lichidă

Făcîndu-și spectaculosul salt în secolul al XX-lea, America trebuia cu orice preț să uimească lumea. Era anul 1901, cînd complexul de inferioritate față de lumea veche, se transforma brusc în megalomania zgîrie-norilor și a marilor poduri suspendate. Cel ce nu știa să facă dolari pe altă cale, n-avea decît să încerce a oferi mulțimii frenetice o senzație care, cu cît era mai nebunească, cu atît putea aduce pe farfurioara mizeră a chetei, mai mulți bănuți de argint. Și iată că o disperată, Missis Annie Edson Taylor, învățătoare într-o școală din Michigan anunță lumea că va ataca marea cascadă a Niagarei într-un butoi. Un butoi simplu, cu doage de stejar și cercuri de fier, ca acelea în care se păstrează castraveții acri sau varza murată.

Am văzut-o într-o fotografie luată la numai cîteva minute după dramaticul salt. O femeie de vreo patruzeci și cinci de ani, cu părul ud și murdar strîns într-un coc în virful capului, cu o figură de bunică muncită, îmbrăcată simplu, așa cum se duc femeile de la mahala la piață. Ieșise din butoiul care rezistase căderii și mergea pe o scîndură aruncată ca o punte peste stîncile de sub cascadă. Cîțiva bărbați o susțineau de umeri, în vreme ce alții, din față, îi întindeau mîinile s-o ajute.

Eroina, aclamată frenetic de mulțimea sosită cu acest prilej din toate colțurile Americii, întindea spre ei o mînă obosită, cu venele îngroșate și degetele bătătorite. Un colț al bluzei de pînză ieftină îi ieșise de sub centură și îi atîrna peste fustele ude. În spate, se înălța decorul măreț al cascadelor înspumegate. ...În micul cimitir din orășelul Niagara Falls, se găsește o piatră de granit pe care e săpat: „Annie Edson Taylor. Prima supraviețuitoare a unui salt cu butoiul în cascada Horseshoe. Octombrie 24, 1901".

După acest nebunesc gest, repetat de atunci de cîteva zeci de disperați setoși de glorie, întîmplarea micului Roger Woodward (pliante speciale, fotografii originale, 14 pagini în culori, numai un dolar bucata), a făcut ca gloria tuturor butoaielor care au luat cu asalt Niagara să apună pentru totdeauna.

DOCUMENTE

de IOAN GRIGORESCU

singur secol un dever mai mare decît cel al piramidelor faraonilor pe timp de cinci mii de ani. Exploatată din ce în ce mai sistematic, marea cascadă a devenit o adevărată Meccă a turiștilor moderni. Orașul Niagara Falls care numără aproximativ o sută de mii de locuitori, e opera dolarilor aduși de cataracte. Există aici o întreagă industrie care nu are alt scop decît exploatarea vizuală și post vizuală a cascadelor: laboratoare fotografice, ateliere de fixat imaginea cataractelor „Suvenirs of Niagara" pe scrumiere, pe cești și creioane, pe baticuri și farfurii, pe cravate și limbi de pantofi, pe acțibilduri pentru lipit pe geamantane, pe țigarete, tabacheri și portmoneuri; în fine, pe tot ce se poate lipi reprezentarea oricît de minusculă a cascadelor, mulțumită căreia prețul oricărui obiect poate fi dublat.

Pretutindeni prezentă, această întreprindere îi scoate turistului în cale instituțiile sale de desfacere, în cele mai neașteptate locuri. Pînă și W.C.-urile publice, la Niagara nu sînt simple closete, ci sucursale în mai multe variante ale industriei de amintiri. Firmele lor nu se doresc cîtuși de puțin a fi pline de echivoc: să nu existe neînțelegeri, o mică inscripție fixată deasupra săgeții, anunță în termenii cei mai decenți care s-au putut găsi în vocabularul american: „Atragem atenția onor. domnilor turiști că, în timpul funcționării sale, pisoarul poate fi folosit numai de o singură persoană".

De o sută de ani, Niagara constituie una din cele mai strălucite afaceri de turism. Ea a avut într-un nurilor de deasupra căderilor, oameni blajini, pe care filmele unei anumite epoci încercau să-i prezinte ca pe niște groaznici și neinduplecați stăpîni ai cataractelor. Bunul cow-boy, îndrăznețul cow-boy, dreptul cow-boy, îndrăgostit de fiica blondă a șerifului sau de enigmatica prizonieră a pieilor roșii, a fost de atîtea ori împins de pirogile sălbatice ale indienilor spre Niagara de peliculă a Hollywoodului, încît biata și bătrîna cascadă filmată în atîtea și atîtea chipuri, nu mai poate oferi regizorilor de cinema nici un fel de „tension and suspens". Indienii din partea locului au fost de mult alungați pe alte meleaguri, după ce vreme de două secole s-au războit pe viață și pe moarte pentru drepturile „rezervației" lor, pe care nu voiau s-o vadă înnecată de ape.

Pentru ei, cataractele Niagarei constituiau un loc sacru. Pe Goat Island, insula al cărei aer e îmbibat de mirosul de apă frămîntată și de piatră fărîmată dintre cele două mari cascade, se află Olimpul indienilor, lăcașul Marelui Spirit. Lui îi aduceau în fiecare an o jertfă umană, cea mai frumoasă fecioară a tribului pe care. după ce o suiau într-o pirogă plină cu flori, o lăsau să alunece pe cursul vijelios al Niagarei, spre cascadele ucigătoare, de unde nu mai era putință de întoarcere. Așa s-a născut legenda zinei Negurilor, „Maid of the Mist", fecioară destinată jertfirii, dar căreia dragostea unui tînăr indian i-a dat aripi să zboare peste prăvala apelor. Legenda indiană își are locul său în peisajul turistic al Niagarei. Un mic vas care face permanent cursa

---

FLORENȚA ALBU

Dimineață cu macI

Culorile — cerul și macii.
Cîntecul cucului
decupat cu foarfeci de-argint
din aerul verde-al pădurii
și dimineața — privire rotundă, candoare.

Am un mac la ureche
și-un sfert de veac pe umeri.
Întind mîinile după jucării
și dau de lume.
— Bine te-am găsit, lume mare!
— Mulțumim dumitale. Încotro!

Copilăria se uită, peste umăr, la mine.

Dimineață cu trenuri

Dimineața
am cules-o din goana trenului
și n-am cules-o.
Era izvor
și n-am luat decît o gură,
Pînă la gara de-argint
izvorul se făcuse pîriu;
Pînă la gara de aur
pîriul se făcuse fluviu;
Pînă la gara de alabastru,
fluviul se făcuse mare.
La capătul drumului
mi-a primit catargele.

VASILE NICOLESCU

Univers

Colectiviștilor din comuna Podenii-Vechi, raionul Teleajen.

Pămînt ca o Vale de Aur
cu lanuri tălăzuind între harpele brazilor
și agrișii din sud,
care-i numele tău!

Pămînt cu zăpezi de cireși, cu zăpezi de caiș
cu gutui
rupte din virtejul de aur al stelelor
cu prune de culoarea amurgului și-a sidefului,
cu strugurii ca lacrimile pure ale zeilor,
care-i numele tău!

Ce anotimp e oare
cînd chipul tău brăzdat de furtuni
capătă-acum strălucirea soarelui,
dimensiunea luminii!

Ce anotimp e oare
cînd brațele tale culeg atîta rod,
cînd tot ce atingi capătă-acum
vibrația inimii noastre!

Porțile de cristal ale viitorului
iată, cu sunete nemaiauzite s-au deschis!

VICTORIA ANA TĂUȘAN

Tractoriști, seara

Depărtările s-au supus tractoarelor grele,
s-au răsucit cu brazdele calm, uniform,
poate de-aceea, înfășurate în stele,
roțile, seară de seară, adorm.

Numai respirația voastră. Niciun vînt.
Numai brațele voastre — trunchiuri de jar
în care se mistuie truda fără cuvînt
și iubiri, de tăcere speriate, tresar.

Iarba își adună apa verde și multă
lîngă frunte, aproape, ca de-o furtună,
și visările noastre ascultă
frunzele pe tăișul de lună...

EUGEN FRUNZA

La un portret vestit

Ți-a veșnicit roz-albul transparent
Un meșter, din penel și din talent.

Cu sîni învoliți, băiatule stai pe mal
Și-ți cîntă lin un umăr de sub șal...

E poate-n zori, e poate în amurg —
Scîlpind pe lac brățări de aur curg.

Brățări de aur porți pe dalbe mîini
Și-n ochi triști de veșnice fîntîni.

Și pe sub brazi, pe drumul spre castel
Cad umbre lungi, duioase, din penel...

O, lady, întristato de demult,
Îți caut iarăși plînsul și-l ascult;

Și iar mă-ntreb: de unde-ți culegeai
Suspinul frînt al chipului băiat!

De ce-mi răsai din zbucium și dureri,
Stăpînо tu a lumilor de ieri!...

Ori nu-ți slujeau lacheii cu firet
Și vizitii scrobiți și muleret!

Și slugi de grajd și doici cu sînul plin,
Amanții-n pat, paharnicii la vin!

Și soțul lord, avea ori n-avea chef,
Nu-ți săruta obrajii de sidef!...

De ce atunci, din pînza cu chenar,
Nu rîzi, cu dinții albi, de-afară har!

De unde plînsul grav ca de clavir
Sub gene lungi de taină și zefir!...

O, te-ai fi dus, desigur, biet nimic,
Pe lîngă lac, între valeți, pe drîc

Și putrezind de noapte și de ploi,
N-ai fi ajuns nici abur pîn-la noi...

Dar ai știut, vicleano, să prefaci
Pe meșter, chinuindu-l, într-un vraci,

Ca-n ochii-ți goi și muți, ca de văzduh,
Să toarne chinul propriului duh!

Astfel, trăindu-i veșnicia, porți
De-a pururi cazna ochilor săi morți,

Mincinună tu, a jertfei de artist,
Chip muritor, nepieritor de trist.

Teiul de lîngă fîntînă

O povestire de ION ISTRATI

Drumul albiuriu care ducea de la Rotunda la Sulița mergea o bună bucată pe lîngă livada întinsă a gospodăriei agricole colective „23 August", apoi cotea la dreapta și cobora pînă spre grădinăriile de pe malurile pîriului.

Pe zonele verzi de dincolo de șanțuri, creștea un soi de ierbușcă rară, mai mult păiuș, din care, ici-colo, adierea vîntului împrăștia în aer mireasme amare de pelin și de măcieș înflorit și pudra cu colb fiece tufiș și fiece buruiană. Mai departe, pînă în fund de zare, se ridicau lanurile de floarea soarelui și popușoaiele și se zărea falnică, zidită-nalt și bogat înfrunzită, pădurea. În pacea domol așternută peste cîmpie la vremea amiezii, nicăieri nu se auzea glas de om. Numai ciocîrliile se înșurubau spre adîncul cerului și cîntau, cîntau mereu, slăvind parcă binecuvîntarea soarelui. Și numai abia deslușitul zumzet al albinelor culegătoare vibra, colo și colo, în clopoțeii galbeni ai panselelor sălbatice, în cornetele diafane ale volburei și în degetarele roze ale trifoiului.

În liniștea atotstăpînitoare a acestui ceas tihnit al zilei, în vale, la fîntîna cu găleată din dreptul bulgăriei, se opri o șaretă sprintenă și ușoară, numai cu două roate. Era proaspăt vopsită într-o culoare deschisă, portocalie, și trasă de-un singur cal roib, rotund și plinuț, îndesat, cu carnea pe el ca bătută cu lopata.

— Prrr! făcu cu glas moale tînăra de pe scaunul cu spetează al trăsuricii, lăsînd hățurile și biciușca din mînă și sărind, c-o mișcare mlădioasă, jos. Ți-o fi sete, nu?

De la umbra deasă a unui bătrîn tei, răsări trupeșă și se scuă deîndată în picioare, trecînd pe lîngă colacul fîntînii, o țărancă mai în etate, îmbrobodită cu tulpan subțire care-i ascundea gura, lăsînd să i se vadă astfel numai nasul și sclipirile metalice ale ochilor.

— Vrei mata să-l adăpi, de bună seamă, așa-i? grăi femeia, ieșind în întîmpinarea celei cu brișca și apucînd calul de dîrlogi, spre a-l mîna spre treuca din preajmă.

— Trebuie, se învoi și cealaltă. Trebuie, mătușă Lisandrino!

— Da, întări țărancа și surise, — numai c-ajasta-i mai mult treabă de bărbat, tovarășă dragă! Și, zău, — cum ți-am mai spus-o și rîndul trecut cînd ai zăbovit aici, — nu-ți fie cu supărare, — dar grozăvit de bine i-ar mai ședea inginerului agronom de la colectiva noastră, cel care deocamdată stă la mine-n gazdă, așezat colo-n jeț, alăturea de mata! Ce-ai de zis?

Tînăra zîmbi, tresări din sprîncenele a doi ochi ageri, albaștri, mari și codați și, parcă ispitită de amiaza limpede și lină poposită deasupra văii plină de lumină a pîriului, suspină cu inima încleștată ca de o neliniște.

— Ce să zic? Mă rog, altă treabă n-are inginerul de la Rotunda?

Colectivista o privi puțintel mirată, lăsîndu-și capul pe-un umăr.

— Aaare-are, replică ea, c-abia-s trei luni de cînd îi venit la noi și sînt de făcut o grămezime de lucruri! Nu-mai că, de vreme ce s-o decis să rămînă la Rotunda și-am votat cu toții în adunarea generală să-l ajutorăm să-și ridice o casă a lui, doar n-are să steie într-însa singur cuc, ca un călugăr!

— Și-o găsi dumnealui și perechea potrivită, — îi vorbi mătușa, cătînd cu ochii îndulciți și arătîndu-și, de după un zîmbet, dinții albi ca niște petale de margaretă. Ș-apoi, mde, — mai adăugi ea cu gîndul dus ca într-un tărîm de poveste —, eu, una, încă nici măcar nu-l cunosc! Oricum însă, dumnealui îi trebuie una cu multă carte, — mai urmă ea, răsucindu-și capul frumos pieptănat și dînd drumul unui nasture al bluzei cu care era îmbrăcată, ca să se mai răcorească.

— Ii-raa, îndrăzni țărancа și începu să turuie cu însuflețire. D-apoi mata, dacă ești fata lui Vornicu de la Sulița nu ești șefă de brigadă? N-ai fost, și-al și luat cuvîntu, la Constătuirea colectiviștilor de la București?! Ori la seral, la școala medie, parcă nu ești scrisă și-acuși mîntui clasa zecea? Că doar nici dumnealui nu-i inginer agronom chiar de cînd sugea țîță!

Tînăra, — subțirică și zveltă, cu fața bronzată și rizătoare, se apără de boarea unui vînt ce voia să-i înfoieze fusta-i bleumarin, cu pliuri late, și să-i dezgolească genunchii aprinși — nu-i răspunse. După aceea, mai răsturnă și ea încă o găleată de apă în ighiabul de lîngă fîntînă, puse zăbala în gura calului, îl dădu puțin înapoi, se urcă în brișcă și porni la drum înainte.

Din urma ei, țărancа clătină din cap, și, îmbătată de fumul unei foarte îndepărtate aduceri aminte, luă de jos cofăielul cu apa după care venise și se îndreptă spre parcela unde avea de lucru, înșirînd un crîmpei de vechi cîntec:

„Teiule, frunză rotată,
La fîntîna cu găleată
Unde ne-am iubit odată"

Cea cu șareta era acum depărtișor, urca agale dealul. Pe cerul senin pluteau leneș alcătuiri de nouri albi, fantastici, zarea tremura într-o aburire de culoarea văzduhului, iar pe marginea drumului teii înfloriți, tineri, abia își clătinau frunzeturile.

Nu merse mult, visînd, ea știa la ce, prin tăcerea cuprinsurilor, cînd dintr-o răspîntie de lanuri cu orzuri date în spic, se ivi, pășind peste șanț, un bărbat blond, zidit măreț, care-i tăie calea.

— Alo tovarășo, — îi strigă acesta, îmi dai voie să urc nițel la șareta dumitale, că mi-s frînt de picioare!?

Fata struni o clipă din hăț și opri, ciripind vag un „poftiți", iar străinul se urcă repede și continuă:

— Aveai de făcut niște evaluări la recoltă și, zău, cad jos de cît umblai! În plus, în doi, o să-ți pară și dumnitale drumul mai ușor!

— Călătorului îi stă bine cu drumul, așa se zice pe la noi!

— Cunosc povestea, zise el, — însă pe la care „noi" se zice așea? Sînteți cumva, din Sulița?

— Da, din Sulița, de la g h e a c e!

Omul de-alături o cîntări cu privirea:

— Eu sînt de la Rotunda! spuse el.

— Lucrați la gospodăria colectivă?

— Da, la „23 August". Mi-s inginerul agronom d-acolo!

Ea trase cu coada ochiului la el și se trudi să-i ghicească vîrsta. Nu părea să aibă mai mult ca la 27-28 de ani. Mai văzuse ea destui alți tineri din aceștia, puternici, bine legați, lați în spate cu alură de sportivi. Atît numai că acesta purta o mustață subțire care-l prindea bine, avea părul capului făcut inele și-o fizionomie de om deschis, bun.

— Eee, dar dumneata, — cuteză el s-o întrebe, — dacă spuseși că ești din Sulița, firește, o cunoști pe una Svetlana, așea-e?

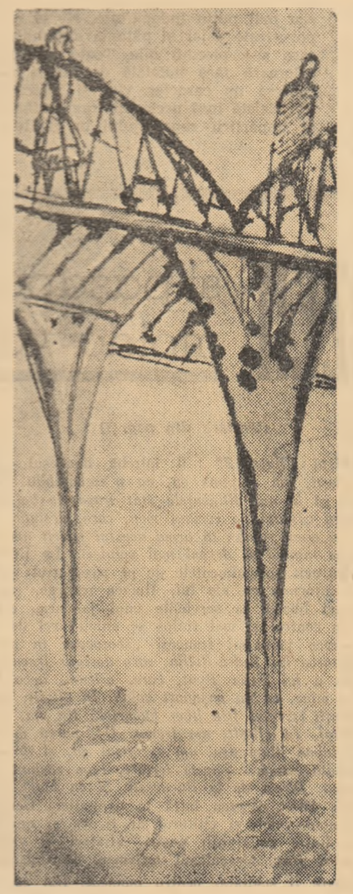

VIADUCT
Desen de NIGĂ PETRE

— La noi, cel puțin douăzeci-trei-zeci de fete au numele ista!, îi întoarse răspunsul ocolit fata.

— Da, bine, însă eu mă gîndii la una care e și fruntașă.

— Avem și destule fruntașe, zise ea. Parcă le mai pot ține minte pe toate?

— O, nu — se ambiționă inginerul. E una care lucrează la brigada legumicolă.

Fata strînse din umeri și pe buze îi înflori sclipirea unui zîmbet încurcat:

— Știu eu care-o fi aceea? Sînt peste 50 de fete-n brigadă.

Inginerul de la „23 August" își trecu o mînă peste frunte și, pentru moment, nu-și mai aduse aminte de alte amănunte. Se porni uitîndu-se mereu, ca din întîmplare, la fetișcană și se trezi dintr-odată înviorat ca de-o îmbiere plăcută care venea, atît de la splendoarea prisoselnică a miezului zilei cît și de la farmecul ființei de lîngă el pe care o socotea încîntătoare.

— Cum să-ți explic eu ca să-nțelegi dumneata? se sili el, reluînd.

— M-oi pricepe eu, măcar cît de cît, dacă mi-ți spune! vorbi ea puțin iritată, fără a-și birui totuși părerea de bine care-i ridea în gene și în suris.

— Aaa, nu! se grăbi el să dreagă ceea ce era cît pe ce să strice. Mă interesez de tovarășa aia, doar așa, pe linie, să zic, profesională; avusei, în primăvară, un atac al unei ciuperci din pricina căreia au putrezit plăntuțele la răsadnițele de roșii și mi-a întîrziat cu vreo trei săptămîni obținerea noului răsad și de-aia voiam s-o consult. În fine, e-o problemă de biologie, nu cred că te interesează pe dumneata!

— Ba chiar mă interesează, — zise fata, — că doar la noi tot din cauza asta s-a tratat solul cu formol și cu sulfat de cupru, dar s-a constatat spre primăvară că mai era nevoie de dat și fungicide, mai ales germisan de cela.

Inginerul căscă ochii mari, cu surprindere.

— Ooo, interesant, — remarcă el cu încîntare în glas. Observ că vă pricepeți serios în legumicultură!

— Dacă lucrez în sectorul ista, trebuie să am idee!

— Foarte bine! O să vin pe la dumneavoastră numaidecît să studiez problema. Și, bineînțeles, cu ajutorul dumitale o s-o cunosc și pe tovarășa aia de care vă spusei. Auzii că e și decorată.

— Poftiți, zise ea surizînd. Avem decorate vreo șapte tovarășe.

— Da?!

— Sigur că da, — întări fata. Mi-e teamă însă că acum, în toiul muncii, mai greu ai s-o găsești dumneata pe tovarășa ceea de care-ai întrebat.

— Păi de ce?

Mereu e pe drumuri.

— Dau eu peste ea, zise inginerul — chiar de-ar fi să alerg după ea. Mai ales că mi se spuse că-i și drăguță.

— Nu știu dacă e drăguță sau nu, — făcu șefa de brigadă — însă are o șaretă, dacă e cea pe care o presupun eu, și nu cred că dumneata ai să te ții după dînsa!

Inginerul răsări brusc și-i înșfăcă hățurile din mînă.

— Nu cumva-i fi chiar dumneata aia?!

— Noo, vai de mine, zise tînăra, înroșindu-se și dînd bici calului care-o porni la trap mai departe.

— Stai, — sări de pe scaun inginerul, întorcîndu-se spre ea și rugind-o să oprească. Stai, că eu cobor acilea, — mai zise el, dîndu-se jos din docăraș.

— Atunci, la revedere! îi ură fata.

— Toate bune, și mulțumesc de tovărășie, zise tînărul, făcîndu-i din mînă. Și, dacă ești bună, transmite-i te rog, tovarășei aleia, Svetlana, multe salutări de la mine.

— Așa, fără s-o cunoașteți, îi și transmiteți complimente?! îl cercetă ea.

— Sper c-o fi auzit și ea de mine, — lămuri inginerul. Locuiesc la o colectivistă, una mătușa Lisandrina, prin care-i dădui eu a-nțelege că țin s-o cunosc. Sper că i-o fi spus și fetei.

Tînăra simți deodată că amețește și că întreg cîmpul se învîrte odată cu ea. Își redobîndi însă cumpătul și îl mai iscodi:

— Mai bine o rugai să vă facă cunoștință, că era mai simplu.

— N-are ea vreme de astea, bătrîna, că e din zori pînă-n seară colea-n vale, la grădinăria de lîngă fîntîna aia cu găleată!

— Atunci, uite, — se angajă fata, — am să caut eu s-o conving pe tovarășa ceea Svetlana să fie joi, între douăsprezece și unu, dac-o fi vreme bună, așa, ca din întîmplare, sub teiul cela de lîngă fîntînă. E-un serviciu pe care nădăjduiesc ca să-l pot face! sfîrși prin a mai spune ea, croind în cal și luînd-o repede din loc, în goana roibului înhămat la șaretă.

Inginerul rămase o clipă descumpănit în mijlocul drumului, cu gîndurile împrăștiate, mofluz. Abia după aceea îi veni o bănuială în minte și încercă să fluture din mînă după norul de praf pe care-l lăsa în urmă șareta. Era însă prea tîrziu.

„— Barem de n-ar ploua joi!" gîndi el, în cele din urmă.

Lumea zice că în joia care trebuia să vină n-a căzut strop de ploaie! Nici în celelalte zile care au urmat la rînd n-a plouat. Vremea a ținut-o așa într-una, numai într-o arșiță, cumplită, o săptămînă, pe urmă încă una și la fel a fost și-n cea de-a treia. Pe semne din pricina asta, jos, în vale, la fîntîna cu găleată de lîngă bulgărie, se putea vedea zilnic la ceasul amiezii, poposind acolo o șaretă ușoară și sprintenă, trasă de-un cal îndesat cu carnea pe el ca bătută cu lopata, însă, tare asudat și mort de sete săracul! Dar așa-i lumea: cu gura slobodă și n-ai ce-i face!

TIMPUL CURGE

Schiță de SORIN TITEL

După un ceas tînărul coborî. Era timpul hodinei. Căldura era insuportabilă și tînărul îl chemă să meargă împreună pînă la rîu, să se scalde.

Se dezbrăcară la marginea rîului și intrară în apă. Rîul era în dosul unui gard de nuiele.

Apa era rece și limpede și soarele se răsfrîngea în apă. Ieșiră afară după un timp, privindu-și trupurile puternice de bărbați tineri. Tractoristul avea tatuată pe piept o floare.

Apoi se culcară în iarbă, să se usuce. Trintit în iarba uscată de căldură, Stoian își aduse deodată aminte de pauza de la prînz, acolo, în uzină, și de bucuria pe care o simțea după ceasurile de lucru, cînd fuma cu cineva o țigară. Și gîndul că niciodată poate, viața lui nu va fi la fel ca înainte, gîndul la bucuria caldă a iubirii, urcă din nou în sufletul lui. După răcoarea plăcută a apei, razele fierbinți ale soarelui îl obosiră ușor și, pentru o clipă, simți că-l cuprinde moleșeala. Era o moleșeală plăcută, pe care o simțim de obicei după marile dureri fizice. Și atunci înțelese că va veni un timp cînd va obosi într-adevăr, cînd durerea lui ostenită nu va mai avea tăria de-acuma. Îi veniră lacrimi în ochi și întoarse capul, ca celălalt să nu le vadă. Acesta îi văzu vinele îngroșate de pe gîtul puternic, dar cum nu știa nimic despre nenorocirea lui Stoian, nu-i bănui lacrimile.

Cînd Stoian se întoarse spre el, fața lui avea acea puritate pe care chipul unui bărbat n-o are decît cînd trece printr-o mare suferință. Era o față răvășită de durere. Tînărul înțelese așta, dar nu-l întrebă nimic. Stăteau amîndoi în iarbă și priveau cerul.

După un timp, Stoian îi ceru tînărului o țigară.

Mai tîrziu, cînd Stoian își aduse aminte de ceasul acela, el nu mai știa cine știe poate de ani întregi, din casă. Cînd ieși afară, soarele zilei de vară îl orbi și fața i se crispă toată; se propti pentru cîteva clipe de poartă și se simți deodată slab și neajutorat în fața strălucirii soarelui. Și din nou, privind soarele, o căldură mare îl cuprinse. Abia acum, își dădu seama că la ora asta greu găsești pe cineva pe stradă. De o jumătate de ceas, oamenii erau la lucru. Nimeni nu se plimba acum ca să-i ofere lui țigări.

O bună totuși de-a lungul străzii pustii și, după un timp abia, își dădu seama că în loc s-o apuce spre magazin o luase în direcția opusă. Cartierul acesta era complet nou și blocurile albe îl priveau pe Stoian cu ferestrele lor strălucitoare, în care bătea soarele. Își aminti că întotdeauna cînd se ducea la lucru, gonea cu bicicleta pe lîngă geamurile astea ca niște oglinzi și din nou amintirea trecutului îi aduse înaintea ochilor chipul drag al femeii. La început, simți cum părul ei îi mîngîie fața, apoi îi văzu ochii cu o claritate dureroasă, ochii ei în care, într-o zi, el descoperise dragostea ei pentru el. Apoi îi simți gura. Totuși lui Stoian i se păru că alături de amintirea ei, sufletul lui se umple încet cu o mulțime de lucruri, amintiri, care deși legate de ea, erau străine și atunci din nou se sperie.

Ajunse la capătul străzii, acolo unde începea cîmpia; se repară drumul și un buldozer uriaș lua pămînt de pe un delușor despicîndu-l. Stoian îl cunoștea pe omul care conducea tractorul. Se opri la marginea drumului și așteptă ca buldozerul să treacă pe lîngă el. Tînărul care conducea era destul de neinteresant și Stoian fu cuprins de dorința să lucreze în locul lui. Ultimă să-i ceară tînărului o țigară, îl rugă să-l lase să se urce puțin. Tînărul coborî și Stoian se urcă pe scaunul lui.

Aici pe tractor însă, durerea îl cuprinse din nou, dar se străduí să conducă în așa fel, încît tînărul să nu observe. Lucră mai mult de un ceas, cu patimă, străduindu-se să lupte cu durerea. Durerea nu voia însă să cedeze. Rana din suflet îl ardea mai tare și, sub soarele zilei, parcă îi singera... Deodată însă, dincolo de durerea asta a lui, Stoian începu să se descopere, începu să se regăsească în fiecare gest pe care îl făcea, în oboseala care începu încet să-i curgă în sînge ca o licoare dulce și se miră că

CRISTIAN SIRBU

Să-ți scriu o poezie...*)

Să-ți scriu o poezie, mi-ai spus gingașă fată.
E ca și cînd ar spune un mic scoruș în floare
Unui stejar gigantic cu fruntea dătunată:
— Stejarule voinice, ridică-mă spre soare!

Eu îndrugam aceasta de mult, dar tu pesemne
Iluziilor mele nedîndu-le crezare,
Nu ai mai pus frumoșii ochi negri să mă-ndemne
Ca inima-mi smerită să-ți cadă la picioare.

Și iată, azi deodată mi-ai apărut în cale
Cu crinii albi ai feții și-ai primăverii tale.
Acorduri noi de cîntec s-au deșteptat în mine.

M-am îmbătat sorbindu-i privirii tale vinul,
Te-asemuiești atîta cu sufletu-mi, prea plinul,
Că m-am simțit o clipă nemuritor prin tine!

*) Din ciclul „Postume".

Caragiale
ŞI VREMEA NOASTRĂ

Marele realist este, astăzi, mai viu decît oricînd în inima noastră. Dar, viaţa postumă a lui Caragiale a fost cu osebire agitată şi dramatică. Se ştie că, plecat de sub „umilul acoperămînt părintesc" din „mocirlele Ploieştilor" — cum îi scria lui Delavrancea, într-un rar moment de întristare făţişă, Caragiale a dus un trai dur, alergînd de la o redacţie de ziar la alta, de la o berărie falimentară la un scaun retras de funcţionar, de la o premieră fluierată la un premiu refuzat; marele scriitor a fost neîncetat hăituit, huiduit, nesigur de a doua zi, nerecunoscut, învinuit de a fi fost cea ce respinsese. De unde s-ar fi părut că „eterna pace" şi ipocrita recunoaştere a manualelor burgheze ar pune capăt unei dureroase abateri, ea nu avea să fie decît începutul unei noi epoci de denigrări, micşorări, dispreţuiri, terfeliri, trunchieri, făcute — desigur — cu falsa stimă, de fapt spaima, faţă de marea sa personalitate, care nu putuse fi sugrumată la timp şi care creştea teribil, acoperind de ridicol o structură socială, un sistem economic şi politic stupid şi crud. Opera era prea covîrşitoare, geniul prea evident, adeziunea şi admiraţia maselor prea puternice, pentru ca I. L. Caragiale să mai poată fi anulat, ignorat, iată de ce manualele şi o parte din critica oficială aleseseră orientarea lui Maiorescu, adică să asimileze dulce, să elimine toxinele critice, să ciuntească şi astfel să împăieze teribila umbră. Maioriscianul adaptat la noile condiţii, Lovinescu, recunoscîndu-i neîndoielnice merite, suspina că opera lui Caragiale s-ar fi învechit, ar fi devenit desuetă, ar fi dispărut odată cu societatea care o generase şi pe care Caragiale a condamnat-o. Dar cum era destul de greu de afirmat — şi Lovinescu nici n-ar fi dorit s-o facă, chiar dacă ar fi putut — că societatea burgheză dispăruse, s-a formulat ad-hoc o teorie precum că opera marelui realist nu stigmatizase sistemul social-politic în ansamblu, ci într-un moment doar al evoluţiei lui, pînă la 1884 fix. Or, această tocmai, burghezie „caragialiană" dispărînd, se anula şi obiectivul concret al satirei, astfel încît opera trecea la muzeu, ca o valoare autonom estetică şi nobil inutilă. Orientarea moderată, academică, maioresciană, îşi propusese deci imposibila misiune de a îngloba structurii burgheze o operă care i se opunea ireconciliabil prin esenţă, prin întreaga ei alcătuire. Dar asemenea nepotrivire era de tot vizibilă şi criticii nu prea bine clarificaţi dar de bună credinţă, cei mai mulţi, au încercat alte explicaţii, proprii. Aşa se face că limpedele Caragiale a fost controversat mai mult decît cel mai închis ermetic şi că am avut un Caragiale dunărean, altul senin-meridional, altul angoasat şi tragic, un Caragiale clasic şi altul naturalist. Aşa s-a făcut că nu a existat critic de prestigiu — sau chiar fără — care să nu fi elaborat un Caragiale al său. Multe din aceste ipoteze erau bine hrănite, cu citate, pornind de la elemente reale, dar pe care aceşti critici la absolutizau, ignorînd voit sau din plăcere tezaurul, alte laturi, contradictorii, ale problemei. Era uşor, deci, altui critic, argumentînd invers, să răstoarne construcţiile adverse. Aşa s-a făcut că viaţa postumă a lui Caragiale a fost cu osebire agitată, dramatică.

Firesc că, în opera de valorificare marxist-leninistă a creaţiei lui Caragiale teoriile burgheze au trebuit atacate făţiş, descoperindu-se originea lor de clasă. Celelalte ipoteze, care înfăţişează unilateral o realitate complexă, au fost cercetate cu atenţie, spre a nu se pierde nici una dintre laturile, chiar secundare, ale operei caragialiene. Desigur, această acţiune se află în plină desfăşurare.

De-abia vremea noastră, socialistă, avea să-l reintegreze pe Caragiale în totalitatea valorii şi a semnificaţiei sale. Pornind de la idei juste exprimate de Gherea şi Ibrăileanu şi de la numeroase observaţii ale lui G. Călinescu şi Tudor Vianu, fără a lăsa deoparte existenţa a numeroase elemente şi momente contradictorii, dar fără a le absolutiza, critica noastră a înfăţişat o realitate complexă, înţelegînd-o dialectic. Acţiunea de restituire a marelui scriitor avea să înceapă de la analiza conţinutului, de la relieferea principalelor idei estetice şi politice. Era de reţinut, în primul rînd, că I. L. Caragiale a dispreţuit, a urît, a satirizat necontenit burghezia în alcătuirea ei politică, de clasă, în mentalitatea, morala şi aspiraţiile ei retrograde şi a lovit-o cu toată forţa lui de tipizare. Caragiale este al nostru, al vremii noastre, fiindcă el şi-a depăşit epoca, viziunea sa asupra burgheziei fiind aceea a timpului nostru.

Caragiale îşi depăşeşte epoca, vede mai departe decît mulţi intelectuali progresişti, contemporani cu el şi în ceea ce priveşte înţelegerea exactă a rolului social al burgheziei şi liberalismului. Şi aici marele satiric vede dinamica socială cu ochii noştri, de azi. Într-adevăr, pentru mulţi dintre intelectualii progresişti, burghezia ar mai fi fost capabilă să îndeplinească o funcţie de progres, în timp ce partidul liberal, ce se dădea drept continuator al patruzecioptismului, ar mai fi putut îndeplini o acţiune pozitivă prin lupta lui împotriva moşierimii şi a partidului conservator. Unii dintre aceşti intelectuali l-au acuzat pe Caragiale de a fi lovit în principala forţă progresistă a vremii, care ar fi fost burghezia liberală. Or, spuneam, Caragiale a văzut mai departe, a văzut cu înţelegerea timpului nostru. El a precizat în numeroase rînduri că liberalii nu mai erau continuatorii, ci trădătorii ideilor democratice de la 1848. Mai mult decît atît: geniul său, ca şi relaţiile cu socialiştii, l-au făcut să înţeleagă, nu dintr-o dată, firesc, că lupta înverşunată dintre liberali şi conservatori era aparenţa unei alianţe tacite, cunoscute sub numele de „monstruoasa coaliţie", alianţă îndreptată împotriva maselor populare. Aşadar, I. L. Caragiale înţelesese — şi a afirmat-o cu dărnicie prilejuri — că burghezia românească nu mai continua tradiţia patruzecioptistă, ci devenise o forţă reacţionară. Să ne reamintim dintre aceste texte, cel puţin, pe drept celebrul articol „Toxin şi toxice" în care se procedează la o vigurosă disjuncţie între patruzecioptismul democrat şi revoluţionar şi liberalismul burghez reacţionar şi demagog, articol care aminteşte atît de bine de „Epigonii" lui Eminescu: „Toxinul a sunat despre ţinut. La glasul lui, s-au deşteptat în grabă liberii patrioţi adapaţi la izvoarele europene", „au coborît botarii în puţi, s-au amestecat cu poporul, care vuiau: Libertate! Egalitate! Fraternitate!" „Aţi generoşi patrioţi, care vă jertfiţi şi pe voi şi pe copiii voştri pentru adevărul neatins, voi intemeietorii partidului liberal clasic, voi nu puteţi desigur în ce mîini bune aveţi să daţi drapelul vostru", „voi nu puteaţi şti că fermenţii cei mai duşi pot produce toxice primejdioase. Şi de aceea să fi păcat să vă învinovăţim pe voi de urmările unor intenţii curate. Şi cărei mîini sînt îngroşate urmările?" „Au generosul nu ni-i mare?, exclama cu aceeaşi dureroasă ironie Eminescu.

Reiese limpede de aici şi din altele alte texte, pe care nu e nevoie să le mai reamintim, că I. L. Caragiale atacă în liberalismul burghez un spirit democratic al revoluţionarilor patruzecioptişti, că termenii trădării acestor idei înalte. S-a scris mult despre verbiajul personajelor caragialiene, ca de o etapă înaintată a trecerii de la un limbaj simplu la altul mai evoluat şi desigur că o asemenea apreciere a unei etape de tranziţie îngăduie la cititori, evident, un dorit să atragem atenţia încă o dată asupra îmbogăţirii vocabularului mai ales al personajelor, scriitorul reliefînd printr-o muncă migăloasă demagogia, ascunderea trădării sub frazeologia democratică şi revoluţionară. Dar nu numai atît. Gherea insuşi e îndemnat pentru „legalismul" său, pentru că aşteaptă „cosiţiuţia" de la şeful aparatului terorist ţarist, „Bratiusa Nicolae" şi legi democratice de la guvernele reacţionare. Scrisoarea aceasta, de o deosebită importanţă, e presărată cu aserţiuni expresii: „E. dominaţia legală", „Acum [illegible] şi se [illegible] Şi pînă ce vă [illegible] drept sursă [illegible] Dar în „Timpul" conservator, apoi în „Ordinea" dizidentă, lucrînd de zeci şi zeci de ani, cel mai adesea, pentru propriul marele realist ajunsese să cunoască subtila şi grezoasa întreţesătură de rivalităţi şi interese a oligarhiei burghezo-moşiereşti. Nu e nevoie să mai citîm, din „1907", care e integral o categorică osîndire nu numai a unui partid sau a celuilalt, ci a oligarhiei alternante ca sistem.

★

In acţiunea de restituire integrală a adevăratului Caragiale se ridica de la început o întrebare: în numele cui exercita marele satiric această critică? Nu era el cumva — aşa cum au şi susţinut unii — un sceptic care ironizează totul fără a crede în nimic? Eroarea apăruse evidentă, încă mai demult, spiritelor luminate, fiindcă analizînd „Năpasta" şi „Păcat", Ibrăileanu constata, după Gherea şi N. Iorga, că aici „nimene nu e ridicol! Caragiale n-a găsit, n-a văzut, nu i-a lăsat inima să vadă ridicolul din viaţa ţărănimii..." (pg. 254). Şi concluda: „Caragiale reprezintă ca şi aceştia (Eminescu şi socialiştii n.n.), critica socială extremă a liberalismului, făcută în numele celor mici şi obijduiţi de formele nouă". („Spiritul critic în cultura românească, pg. 259). Dar această virtute, am zice, negativă, e luminată din plin de alte texte în care Caragiale îşi exprimă nu numai dispreţul pentru clasele exploatatoare, dar şi dragostea pentru ţărănime. Iată, spre exemplu, ce scrie în cunoscutul său articol, „Politică şi cultură": „Această lume de strînsură (clasele exploatatoare n. n.) mişună aci deasupra unui element etnic hotărît. Sub tot acest Babel există o limbă românească, care-şi are geniul ei; sub toată această vultoare, veşnic mişcătoare, există un popor statornic, care-şi are calităţile şi defectele lui specifice, bunul simţ, o istorie plină de suferinţe, nevoi, simţiri şi gîndiri proprii". Fără a intra în analiza dealtfel binecunoscutei lucrări „1907", vom reaminti doară că, marele scriitor consideră justificate şi necesare răscoalele ţărăneşti, ca fiind rezultatul inevitabil al exploatării moşiereşti şi al crudului joc politic al unei oligarhii netrebnice şi neputincioase.

Asemenea idei, la care Caragiale ajunge la maturitatea experienţei şi gîndirii sale, chiar dacă reprezintă numai punctele cele mai înaintate ale unei atitudini, nu trebuiesc înţelese ca simple expresii ale emoţiei ce-l cuprinsese cu prilejul dramaticelor mişcări ţărăneşti înăbuşite, doi ani înainte, într-o scrisoare către Gherea — de care vom aminti —, marele realist justifică violenţa maselor, revoluţia, ca soluţia justificată a poporului faţă de oligarhie. Noi avem, aşadar, dreptul de a vedea în Caragiale un inamic implacabil al burgheziei, a cărui critică tăioasă, fără compromis, se face în numele „maselor producătoare", avem dreptul de a vedea în Caragiale un contemporan.

Cercetarea ştiinţifică a operei marelui scriitor s-a preocupat îndeaproape, cum era şi firesc, de relaţiile lui Caragiale cu mişcarea muncitorească. Sînt bine cunoscute cuvîntările la clubul socialist, revista pe care o iniţiază împreună cu Bacalbaşa — „Moftul român" — prietenia strînsă şi îndelungată cu Gherea, tristeţea cu care îl anunţă pe Paul Zarifopol de înfrîngerea în alegeri a „social-democraţiei" germane etc. Vor fi fost mai multe cauze care să-i oprească pe Caragiale din drumul său firesc către socialism, dar una dintre ele, esenţială, răzbate indeosebi din scrisoare către Gherea. Aluzia la trădarea „generoşilor" este evidentă şi este clar că prezenţa lor, a spiritului lor mic-burghez, oportunist şi carierist, l-a îndepărtat o vreme pe scriitor de vechea conducere a partidului social-democrat. Teoria care acorda încă un credit revoluţionar, sau cel puţin democratic, liberalilor, şi care avea să creeze baza „teoretică" a trădării „generoşilor", era depăşită de Caragiale, care vedea mai departe decît ei. Iată de ce, în 1905, îi scrie lui Gherea: „Dacă glumesc oîteodată, crez că înţelegi că nu glumesc asupra credinţei, cu aspra falsilor credincioşi, a cărei carieră publică de mult ţi-am prezicut-o". (VII 254—55).

Dar nu numai atît. Gherea însuşi e îndemnat pentru „legalismul" său, pentru că aşteaptă „cosiţiuţia" de la şeful aparatului terorist ţarist, „Bratiusa Nicolae" şi legi democratice de la guvernele reacţionare. Scrisoarea aceasta, de o deosebită importanţă, e presărată cu aserţiuni expresii: „E. dominaţia legală", „Acum [illegible] şi se [illegible] Şi pînă ce vă [illegible] drept sursă [illegible] Dar în „Timpul" conservator, apoi în „Ordinea" dizidentă, lucrînd de zeci şi zeci de ani, cel mai adesea, pentru propriul marele realist ajunsese să cunoască subtila şi grezoasa întreţesătură de rivalităţi şi interese a oligarhiei burghezo-moşiereşti. Nu e nevoie să mai citîm, din „1907", care e integral o categorică osîndire nu numai a unui partid sau a celuilalt, ci a oligarhiei alternante ca sistem.

★

In acţiunea de restituire integrală a adevăratului Caragiale se ridica de la început o întrebare: în numele cui exercita marele satiric această critică? Nu era el cumva — aşa cum au şi susţinut unii — un sceptic care ironizează totul fără a crede în nimic? Eroarea apăruse evidentă, încă mai demult, spiritelor luminate, fiindcă analizînd „Năpasta" şi „Păcat", Ibrăileanu constata, după Gherea şi N. Iorga, că aici „nimene nu e ridicol! Caragiale n-a găsit, n-a văzut, nu i-a lăsat inima să vadă ridicolul din viaţa ţărănimii..." (pg. 254). Şi concluda: „Caragiale reprezintă ca şi aceştia (Eminescu şi socialiştii n.n.), critica socială extremă a liberalismului, făcută în numele celor mici şi obijduiţi de formele nouă". („Spiritul critic în cultura românească, pg. 259). Dar această virtute, am zice, negativă, e luminată din plin de alte texte în care Caragiale îşi exprimă nu numai dispreţul pentru clasele exploatatoare, dar şi dragostea pentru ţărănime. Iată, spre exemplu, ce scrie în cunoscutul său articol, „Politică şi cultură": „Această lume de strînsură (clasele exploatatoare n. n.) mişună aci deasupra unui element etnic hotărît. Sub tot acest Babel există o limbă românească, care-şi are geniul ei; sub toată această vultoare, veşnic mişcătoare, există un popor statornic, care-şi are calităţile şi defectele lui specifice, bunul simţ, o istorie plină de suferinţe, nevoi, simţiri şi gîndiri proprii". Fără a intra în analiza dealtfel binecunoscutei lucrări „1907", vom reaminti doară că, marele scriitor consideră justificate şi necesare răscoalele ţărăneşti, ca fiind rezultatul inevitabil al exploatării moşiereşti şi al crudului joc politic al unei oligarhii netrebnice şi neputincioase.

Asemenea idei, la care Caragiale ajunge la maturitatea experienţei şi gîndirii sale, chiar dacă reprezintă numai punctele cele mai înaintate ale unei atitudini, nu trebuiesc înţelese ca simple expresii ale emoţiei ce-l cuprinsese cu prilejul dramaticelor mişcări ţărăneşti înăbuşite, doi ani înainte, într-o scrisoare către Gherea — de care vom aminti —, marele realist justifică violenţa maselor, revoluţia, ca soluţia justificată a poporului faţă de oligarhie. Noi avem, aşadar, dreptul de a vedea în Caragiale un inamic implacabil al burgheziei, a cărui critică tăioasă, fără compromis, se face în numele „maselor producătoare", avem dreptul de a vedea în Caragiale un contemporan.

Cercetarea ştiinţifică a operei marelui scriitor s-a preocupat îndeaproape, cum era şi firesc, de relaţiile lui Caragiale cu mişcarea muncitorească. Sînt bine cunoscute cuvîntările la clubul socialist, revista pe care o iniţiază împreună cu Bacalbaşa — „Moftul român" — prietenia strînsă şi îndelungată cu Gherea, tristeţea cu care îl anunţă pe Paul Zarifopol de înfrîngerea în alegeri a „social-democraţiei" germane etc. Vor fi fost mai multe cauze care să-i oprească pe Caragiale din drumul său firesc către socialism, dar una dintre ele, esenţială, răzbate indeosebi din scrisoare către Gherea. Aluzia la trădarea „generoşilor" este evidentă şi este clar că prezenţa lor, a spiritului lor mic-burghez, oportunist şi carierist, l-a îndepărtat o vreme pe scriitor de vechea conducere a partidului social-democrat. Teoria care acorda încă un credit revoluţionar, sau cel puţin democratic, liberalilor, şi care avea să creeze baza „teoretică" a trădării „generoşilor", era depăşită de Caragiale, care vedea mai departe decît ei. Iată de ce, în 1905, îi scrie lui Gherea: „Dacă glumesc oîteodată, crez că înţelegi că nu glumesc asupra credinţei, cu aspra falsilor credincioşi, a cărei carieră publică de mult ţi-am prezicut-o". (VII 254—55).

Dar nu numai atît. Gherea însuşi e îndemnat pentru „legalismul" său, pentru că aşteaptă „cosiţiuţia" de la şeful aparatului terorist ţarist, „Bratiusa Nicolae" şi legi democratice de la guvernele reacţionare. Scrisoarea aceasta, de o deosebită importanţă, e presărată cu aserţiuni expresii: „E. dominaţia legală", „Acum [illegible] şi se [illegible] Şi pînă ce vă [illegible] drept sursă [illegible] Dar în „Timpul" conservator, apoi în „Ordinea" dizidentă, lucrînd de zeci şi zeci de ani, cel mai adesea, pentru propriul marele realist ajunsese să cunoască subtila şi grezoasa întreţesătură de rivalităţi şi interese a oligarhiei burghezo-moşiereşti. Nu e nevoie să mai citîm, din „1907", care e integral o categorică osîndire nu numai a unui partid sau a celuilalt, ci a oligarhiei alternante ca sistem.

★

In acţiunea de restituire integrală a adevăratului Caragiale se ridica de la început o întrebare: în numele cui exercita marele satiric această critică? Nu era el cumva — aşa cum au şi susţinut unii — un sceptic care ironizează totul fără a crede în nimic? Eroarea apăruse evidentă, încă mai demult, spiritelor luminate, fiindcă analizînd „Năpasta" şi „Păcat", Ibrăileanu constata, după Gherea şi N. Iorga, că aici „nimene nu e ridicol! Caragiale n-a găsit, n-a văzut, nu i-a lăsat inima să vadă ridicolul din viaţa ţărănimii..." (pg. 254). Şi concluda: „Caragiale reprezintă ca şi aceştia (Eminescu şi socialiştii n.n.), critica socială extremă a liberalismului, făcută în numele celor mici şi obijduiţi de formele nouă". („Spiritul critic în cultura românească, pg. 259). Dar această virtute, am zice, negativă, e luminată din plin de alte texte în care Caragiale îşi exprimă nu numai dispreţul pentru clasele exploatatoare, dar şi dragostea pentru ţărănime. Iată, spre exemplu, ce scrie în cunoscutul său articol, „Politică şi cultură": „Această

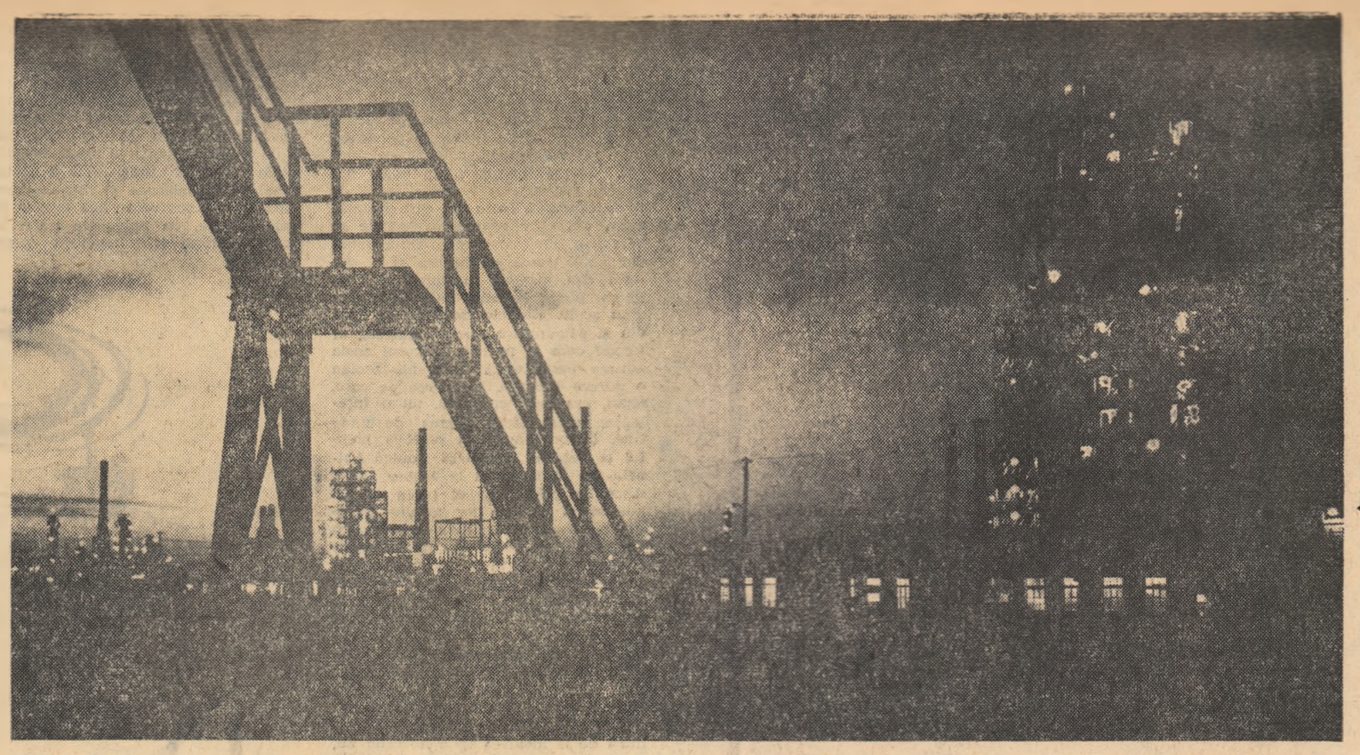

La Oneşti, noaptea

OPINII DESPRE REPORTAJ

Reportajul — specia cea mai operativă în reflectarea actualităţii — a cunoscut, în ultimii ani, o înflorire fără precedent. Făcînd această aserţiune, de loc inedită, nu ne referim numai la însemnările publicistice despre uzine, agricultură etc. pe care revistele literare le prezintă cu neabătută consecvenţă, ci, şi la volumele de reportaje scoase periodic de edîturile noastre, cum ar fi: *Victoria de la Oltina* de Paul Anghel, *Dobrogea în marş* şi *Şoseaua milionarilor* de Petru Vintilă, *A venit primăvara* de Viniciu Gafiţa, *Marele arc petrolifer* de Vasile Nicorovici, *In ţara stufului* de Miko Erwin etc. Lucrările acestea se impun prin „unicitatea" temei investigate, prin caracterul lor omogen. Ele reabilitează în fond specia în care se încadrează şi înlătură discuţiile privind integrarea reportajului în perimetrul cuprinzător al literaturii sau numai în acela al publicisticii. Aşa se face că discutîndu-le, criticii nu şi-au mai plasat stereotip observaţiile în limitele etichetării formulei respective şi au căutat, prin stringente analize literare, să sublinieze îndeosebi operativitatea şi spiritul militant manifestate de autori în oglindirea realităţii contemporane.

Raliindu-ne la aceste observaţii, am încerca să relevăm şi un alt aspect. Şi anume faptul că volumele amintite se înscriu sub semnul aceleiaşi preocupări. *Victoria de la Oltina*, *Dobrogea în marş*, *Şoseaua milionarilor* şi *A venit primăvara* (în cursul însemnărilor ne vom referi numai la acestea) sînt reportaje complexe prilejuite de cercetarea apropiată şi îndelungată a cîte unei gospodării agricole colective sau regiuni colectivizate. Autorii le-au conceput ca nişte lucrări ample în care, pe lîngă principalele date privind viaţa de azi, găsim şi foarte multe elemente economice, etnografice, geografice, istorice etc. De menţionat că acestea nu ţintesc propriu-zis un scop monografic, ele trebuind să alcătuiască, pe de o parte, un cadru cuprinzător, iar pe de altă parte, să ofere cititorului un termen de comparaţie pentru a înţelege realitatea contemporană. Ideea unui reportaj monografic o respinge chiar şi Petru Vintilă care, în *Dobrogea în marş*, nu numai că debutează printr-o vastă caracterizare a regiunii cuprinse între Dunăre şi Marea Neagră, dar, pe parcurs, găseşte nu o dată prilejul să facă referiri dintre cele mai diverse. Iată de altfel platforma sa teoretică: „*Am vrut să fie o carte a zilelor noastre. O carte a agriculturii socialiste din prima regiune colectivizată din ţară. Am fost, bineînţeles, ispitit şi atras de ideea unui reportaj monografic despre Dobrogea, de la începuturile ei preistorice pînă în zilele noastre, dar această întreprindere infinit mai dificilă decît ceea ce am realizat eu, n-ar mai fi fost în aceeaşi măsură un reportaj de actualitate, cum este volumul* Dobrogea în marş. *Şi eu am vrut, mai presus de orice, să scriu o carte de actualitate, o carte despre constructorii socialismului, o carte despre ziua de azi, despre oamenii în mijlocul cărora trăiesc*". Petru Vintilă a refuzat ideea unui reportaj monografic deoarece e obligat ca reportajul trebuie să oglindească cu promptitudine istoria transformărilor social-economice din zilele noastre. Căutînd să dea o carte a prezentului, Petru Vintilă nu evită totuşi cîteva ample incursiuni în istorie. De cele mai multe ori asemenea comentarii sînt interesante şi, firesc, utile. Ele nu puteau fi ignorate într-o carte unde se vorbeşte despre o regiune cu un trecut istoric atît de „actual" ca acela al Dobrogei. Trebuie să spunem însă că reporterul abuzează de cunoştinţele sale istorice, arheologice etc. Numeroase pagini stau sub semnul trecutului, au un caracter oarecum independent şi de aceea par superflue în economia lucrării. Ar mai trebui poate adăugat că atunci cînd se încearcă o apropiere, de obicei pe plan livresc, între trecut şi prezent, rezultatele nu sînt întotdeauna dintre cele mai fericite. Înţelegem bunăoară că în peregrinările sale pe meleagurile Dobrogei, reporterului poate să-i apară adesea imaginea lui Ovidiu. Înţelegem, de asemenea, că e greu să rezişti tentaţiei de a traduce cîteva strofe ale poetului latin. Credem însă că se forţează puţin nota atunci cînd, dorind să evidenţiezi cît mai pregnant imaginea Dobrogei socialiste, îi inviţi pe exilatul de la Tomis pe o banchetă a IRTEI (p. 52). Semnalăm, în aceeaşi ordine, actualizarea forţată a legendei cu lîna de aur. De altfel *Dobrogea în marş* conţine numeroase legende, mai mult sau mai puţin îndepărtate. Ni se repovesteşte chiar şi păţania ciobanului care şi-a pierdut oile. Toate acestea colorează fără îndoială descrierea, îi conferă un caracter viu şi instructiv. Există însă pericolul fragmentării, al împărţirii reportajului în capitole ce nu fuzionează în mod armonios şi nu materializează, în ultima analiză, intenţia autorului, aceea de a oferi o imagine puternică a prezentului. Petru Vintilă a sezisat pericolul dar n-a reuşit totuşi să-l îndepărteze integral. Aceasta poate şi din cauza că imaginea distinctă a Dobrogei contemporane se realizează uneori prin consemnarea unor fapte brute, chiar anodine, şi prin acordarea unui credit prea larg statisticilor. Predilecţia reporterului pentru cifre e şi mai evidentă în *Şoseaua milionarilor* care conţine paragrafe cum e acesta: „*Anul calendaristic, e ştiut, are 365 de zile, dar la Lovrin anul 1960, măcar sub aspectul roadelor culese parcă a fost mai mare. S-a planificat — de pildă — la sfecla de zahăr să se obţină o recoltă de 27.000 kg., dar s-au cules 31.000 kg. la hectar. În acelaşi răstimp colectiviştii din Lovrin au prestat peste 5.000 de zile muncă voluntară la construcţiile noi ale sectorului zootehnic: un grajd cu vaci, cu o capacitate de 100 de capete, o îngrăşătorie de porci, o puiernriţă pentru 2.000 de pui, un coteţ pentru 10.000 de păsări şi două bazine-siloz cu 27 de compartimente, cu o capacitate totală de 70 de vagoane*".

Toate elementele utilizate într-un reportaj trebuie să alcătuiască, în ultimă instanţă, imaginea actuală a obiectului investigat. Bineînţeles, o asemenea imagine se realizează prin consemnarea transformărilor economico-sociale, dar mai ales prin surprinderea profilului etico-moral al constructorului socialismului. Şi se poate spune că, sub acest din urmă aspect, volumele amintite conţin numeroase biografii şi portrete ale colectiviştilor, activiştilor şi secretarilor de partid etc. În *Dobrogea în marş* găsim bunăoară cîteva interesante fişe de personaje ce vădesc trăsăturile de analiză ale scriitorului. Cartea are chiar un capitol, *Şcoala caracterelor*, unde reporterul juxtapune o întreagă suită de biografii. Din păcate, acestea se ridică arareori la un nivel artistic corespunzător, ele constituindu-se, de fapt, din cîteva date cam stereotipe. La sfîrşitul reportajului *A venit primăvara*, Viniciu Gafiţa ataşează şi el un capitol tipologic: „*Album G.A.C. Prietenia romîno-coreeană*", în care se încearcă schiţarea cîtorva profiluri contemporane. Dar şi aici chipul distinct al omului contemporan este plasat în cadrele unor tipare prea gazetăreşti.

Dacă însuşirile specifice ale celor care au schimbat din temelii înfăţişarea mediului nostru rural nu transpar cu suficientă forţă artistică în volumele lui Petru Vintilă şi Viniciu Gafiţa — aceasta se datoreşte, desigur, unei oarecare pripeli în elaborarea portretelor, dar, mai ales, locului limitat ocupat de ele în cadrul reportajelor. Cei doi autori au pierdut din vedere faptul că largile coordonate, spaţiale şi temporale, pe care sînt axate cărţile presupuneau cu necesitate şi o cercetare atentă, în timp, a oamenilor. Un reportaj complex ca *Dobrogea în marş* — unde se vorbeşte în extenso despre Hesiod, Homer, Ovidiu, lîna de aur şi apoi despre Geo Bogza — pare un amalgam, desigur interesant, dar totuşi un amalgam, întrucît e lipsit de firul definitoriu al destinelor contemporane. Şi problema nu se poate rezolva numai prin însăilarea ad-hoc a cîtorva biografii.

Un exemplu pozitiv constituie, în această privinţă, volumul *Victoria de la Oltina*. Ca şi Petru Vintilă sau Viniciu Gafiţa, Paul Anghel şi-a propus investigarea multilaterală a unei gospodării agricole colective, cercetarea el profundă din punct de vedere social-economic şi uman. Reminiscenţele gloriosului trecut istoric al Oltinei, ce îndeamnă continuu la meditaţie, l-au determinat şi pe Paul Anghel să-şi populeze paginile cu unele reflexii în acest sens. Ceea ce trebuie însă remarcat e faptul că atenţia reporterului se îndreaptă cu precădere spre elementele actuale şi că numeroasele consideraţii istorice, geografice, folclorice etc., au rolul precis de a evidenţia, prin contrast transformarea radicală a Oltinei socialiste. Aproape fiecare pasaj relevă un aspect semnificativ al obiectului supus observaţiei. Prin descrierea plină de nerv a unei campanii de primăvară sau a efortului uriaş depus de oltineni pentru stăvilirea apelor năvalnice ale Dunării; prin relatarea citorva întîmplări amuzante sau dramatice care s-au petrecut în gospodăriile de-a lungul anilor — autorul reuşeşte să redea, cu egală pregnanţă, atît schimbările economico-sociale cît şi transformarea socialistă a conştiinţelor. Se poate spune că imaginea complexă a colectivistului răzbate din narareа unor fapte cu adevărat concludente. De aceea *Victoria de la Oltina* nici nu conţine un „apendice" tipologic.

Ar fi însă greşit să deducem de aici că Paul Anghel ignoră portretul propriu-zis. Dimpotrivă, el îl abordează adesea. Iată unul, spre exemplificare: „*Îl privesc îndelung pe omul acesta înalt, bine legat, cu faţa arsă de soare, călită de ger şi de vînt. Are într-adevăr părul alb. Dar e departe de a fi un „moş". Are în pieptul o sprinteneală de adolescent. Ochii, foarte albaştri, sînt pătrunzători de şi înţelepciune... Nu-i mai poţi concepe obosit. Deasupra sprîncenelor îi albe, o frunte înaltă, senină, stăpînită tumultul emotiv, ca un rezervor de pondere şi calm*". Pentru Paul Anghel un asemenea portret este însă numai o primă schiţă, care e reluată şi amplificată continuu prin relevarea unor noi trăsături. Şi apoi „moşul" (Stoenescu — secretarul de partid din raionul Adamclisi) nu e privit numai de la „distanţă" ci e prezentat, am zice, în acţiune. Asemenea romancierilor, reporterul n-a elaborat „fişe" de personaje, ci a căutat chiar să construiască personaje. Şi graţie acestui principiu, *Victoria de la Oltina* este înzestrată cu unele dintre cele mai realizate figuri umane din literatura noastră reporterească. I-am amintit, alături de Stoenescu, pe Vasile Popa, secretarul de partid din Oltina, Ilie Dincu, preşedintele gospodăriei şi Levente Levente, un colectivist fruntaş.

Mobilul prezentelor însemnări n-a constat, bineînţeles, într-o analiză amănunţită a cărţilor citate. Am relevat doar faptul că, încercînd investigarea, mai mult sau mai puţin exhaustivă, a unei singure teme — reporterul nu trebuie să uite nici un moment că este, aşa cum spune Geo Bogza: „*interpretul fidel al tendinţelor vieţii, instrumentul de luptă al ideilor umanităţii*". El trebuie să surprindă cu precădere noua realitate social-economică, profilul inedit al omului din zilele noastre şi să evite ceea ce nu contribuie la mai pregnant imaginea contemporaneităţii.

Virgil ARDELEANU

Iorgu V. — *Colectiviste*

HERZEN şi paşaportul moldo-valah

(Urmare din pag. 1)

neavoastră există diligenţe?" îl întrebă uncheşul. „*Da, între Iaşi şi Bucureşti, am răspuns eu, cu o imbatabilă prezenţă de spirit. Numai că la noi diligenţele sînt trase de boi. Precizarea îl lasă cu gura căscată pe vecinul meu, care, desigur, ar fi pus mîna în foc că erum valah; în urma acestui fericit amănunt, pînă şi sergentul se înmuie şi deveni mai volubil*". La Lyon schimbă diligenţa şi întrucît semnalmentele de pe paşaportul valahului nu corespundeau întocmai cu ale lui, Herzen recurge, graţie dulcei presiuni a unei libaţii, la serviciile unui jandarm, care-i aduce paşaportul. Un control şi mai serios se anunţă cel de la graniţa Elveţiei, deoarece jandarmi francezi „*scotoceau în dreapta şi-n stînga, în căutarea lui Ledru-Rollin, care desigur trecuse de mult, sau cel puţin a lui Felix Pyat, care, oricum, avea să treacă, probabil ca şi mine, cu un paşaport valah. În sfîrşit, odată podul trecut, emigranţii îşi dau frîu liber bucuriei: Ha, ha, ha! izbucni nervos sergentul. În sfîrşit, am trecut. Uf, parcă mi-am luat o piatră de pe inimă Cum aşa, am exclamat eu, şi dumneata? — Dar şi dumneata parcă... S-avem iertare, i-am răspuns eu rîzînd din toată inima. Direct de la Bucureşti. Şi cu boii*".

La 22 iunie 1849, Herzen intră în ospitaliera Genevă, graţie paşaportului moldo-valah şi cititorul ar fi, ca şi noi, curios să afle al cui, dintre emigranţii noştri, aflători la vremea aceea la Paris, va fi fost miraculosul talisman. Din păcate nici o ipoteză nu poate fi schiţată, pentru moment. Dar că între feluritele grupuri de emigranţi se stabiliseră relaţii amicale în vederea unui front comun, aceasta e neîndoios. Dovadă încercarea lui Adam Mickiewicz de a ralia întreaga emigraţie în jurul unei reviste a tuturor: „*La tribune des peuples*", dovadă intensa acţiune de propagandă a emigraţiei noastre, despre care, cu bună dreptate scria Nicolae Iorga: „*Procesul care pînă atunci se purtase prin revoluţie, se strămuta acuma pe calea unei neîncetate şi din ce în ce mai ascultate protestări către opinia publică a popoarelor libere*". (Ist. Rom. IX, p. 197). Rapoartele, memoriile, articolele de ziar şi reviste, vizitele la mari şi influente personalităţi ale timpului, pentru care, în ciuda dihoniilor mai adînci sau de suprafaţă, conlucra întreaga noastră emigraţie (Bălcescu, Goleştii, Rosetti, Creţeanu etc.) s-au bucurat de o largă şi favorabilă audienţă în cercurile celorlalte emigraţii, aşa încît oricine ar fi putut, referindu-se la confraţii săi de pribegie, să repete cele ce Barbu Bălcescu scria lui Nicolae Bălcescu, la 19 iunie 1848, despre secretarul din Buzău: „*L-am găsit de o sistemă cu totul de duhul secolului, cu o mare durere de inimă de a vedè poporul liber*". În 1855, Dimitrie Rallet petrece la Constantinopol, în calitate de emigrant politic, convoiul funerar al poetului polonez Adam Mickiewicz, pe care-l cunoscuse şi personal, de la care ştia că ar fi dorit să viziteze şi principatele noastre şi despre ale cărui „*suspine poetice şi pătimaşe*" spunea că „*au electrizat toţi bărbaţii de simţire ai Europei în favorul acestei naţii de eroi, acestor cavaleri fără frică şi mustrare*"... pe Mickiewicz căruia Herzen îi consacra un excelent portret, în care umbrele scot şi mai mult în relief lumina, precum şi scena în care spaniolul Ramon de la Sagra, septuagenarul, dezavuează pe poet, toastînd, cu prilejul fundării revistei emigranţilor, pentru abolirea oricărui despotism indiferent de blazon...

Opera de agitaţie şi de identificare a emigraţiei noastre nu i era, firesc, necunoscută lui Herzen, cum reiese nu numai din preciziunile topografice, dar chiar şi din realităţile noastre autohtone, de pildă, drumul de la Bucureşti la Iaşi cu diligenţa (minus, evident gluma cu boii), vestita căruţă a poştei, pe care o practicase şi Ion Ghica la epoca aceea şi despre ale cărei dezarticulante virtuţi ni s-au păstrat atîtea mărturii, fie de la ai noştri, precum un Iordache Golescu, fie de la călătorii străini, în trecere pe la noi, precum un Stanislas Léger, autorul preţioasei „Kerute".

PERPESSICIUS

PROCESUL DOMNULUI CARAGIALE

de Mircea Ştefănescu

Teatrul de Comedie

CRONICA DRAMATICĂ

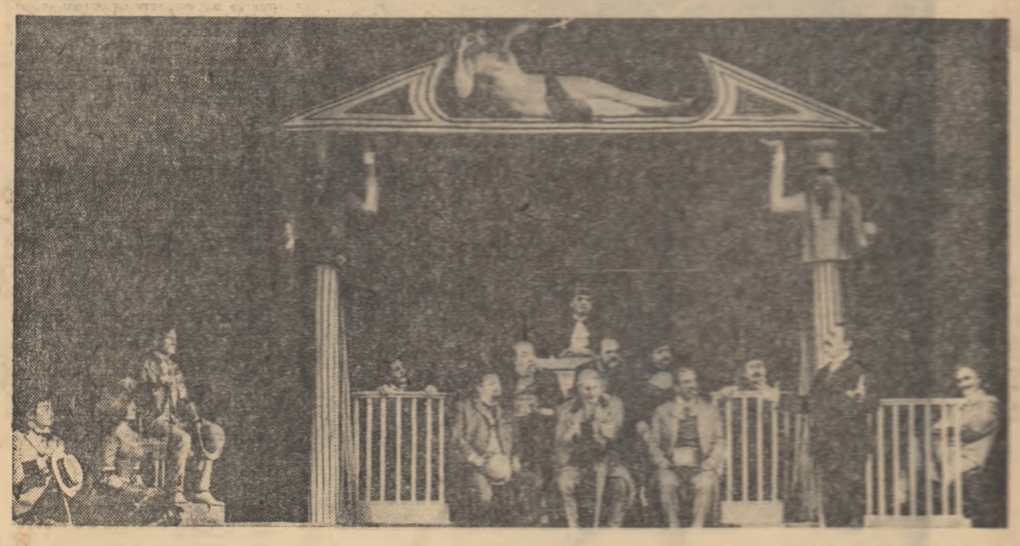

Cînd pe scenă, în faţa ochilor noştri, apare, cu privirile sale iscoditoare sub sticlele pincenez-ului, Nenea Iancu în persoană, sala izbucneşte frenetic în prelungite aplauze. Cu toţii ştim bine numele actorului care interpretează acest rol dificil, dar pentru o clipă l-am uitat, pentru un moment ne aflăm într-o nemijlocită comunicaţie cu marele nostru prieten fără de moarte. Apoi vraja se rupe şi asistăm cu interes la evocarea unor momente din viaţa scriitorului. Unda emoţiei nu ne părăseşte însă dintr-o dată, iar aceastăanimare magică a portretului bine cunoscut ne captează mereu atenţia.

Principalul merit al piesei lui Mircea Ştefănescu este de a fi ales un moment biografic deosebit de tipic pentru universul satiric caragialian. Pentru cine urmăreşte firele „afacerii Caion" apare evident caracterul aberant al calomniei dar şi al sentinţei de achitare; hotărîrea de absolvire a unui calomniator care ca şi Caţavencu nu s-a limitat la o singură plastografie, frizează ilogicul, denunţînd esenţa unei societăţi imorale prin definiţie. Cînd Caragiale îi acuza pe educatorii lui Ionescu Caion, el avea în vedere nu numai pe Gr. Tocilescu (autor al unor celebre falsuri „ştiinţifice"), ci un întreg sistem menit să facă din Domnul Goe o „autoritate" de felul criticastrului „Hamlet", incriminat de scriitor într-una din schiţele sale. Contrastul violent dintre pledoariile convingătoare ale lui Delavrancea sau Grădişteanu şi verdictul juraţilor reproduce conflictul fundamental dintre raţiunea umană şi obscurantismul orînduirii burgheze mercantile. Cît de nefiresc apărea în „soţietatea fără principiu şi moral" tot ceea ce este pe deplin firesc, o confirmă şi faptul că ani de zile după prezentarea probelor evidente ale nevinovăţiei lui Caragiale, mistificatorul Caion continua să debiteze aceleaşi acuzaţii imbecile. În 1906, cînd Davila, director al Teatrului Naţional, reia „Năpasta", înfrigurat calomniator revine asupra vechilor injurii considerîndu-l pe Caragiale drept un „adversar învins" şi — întrucît ambianţa morală rămăsese aceeaşi — încearcă să conteste vehement o altă capodoperă şi anume „Vlaicu Vodă".

Iată de ce tratarea acestui scrib, inventat de propria sa mediocritate, ca simbol al intelectualităţii false şi parazite este pe deplin justificată. Mircea Ştefănescu, care şi-a intitulat cu modestie lucrarea „şase tablouri din viaţa lui I. L. Caragiale", a concentrat în limita unui spectacol de un ceas, un mare număr de figuri sintetice. Acestea se grupează edificator între polul pozitiv (Caragiale) şi cel negativ (Caion), urmînd spiritul operei marelui scriitor. Autorul evocării introduce în scenă personaje de o notorietate incontestabilă şi se retrage respectuos, lăsîndu-le să se delimiteze că prin replicile părintelui lor literar. Cu acest prilej spectatorul constată din nou că un mare număr dintre făpturile zămislite de Caragiale trăiesc de mult timp o existenţă independentă de opera care le-a conferit. Tipicitatea lor este atît de izbitoare, mandatul lor de reprezentanţi ai burgheziei odioase e de atîta vreme validat, încît ei denumesc practici şi manii ale unei clase întregi. În acelaşi timp publicul are prilejul să constate încă o dată valoarea aforistică a replicilor lui Nenea Iancu. În „Procesul documentul Caragiale", Caţavencu Trahanache sau Agamiţă sînt aruncaţi într-o altă situaţie scenică decît cea din „Scrisoarea pierdută", dar trăsăturile lor rezistă dintr-o dată identificării fiecărui personaj, dovedindu-se cu adevărat unice caractere reprezentative.

Mircea Ştefănescu a strîns cu migală şi pietate linii şi culori din marea operă caragialiană. Uneori — cum am văzut — el a izbutit să închege armonios aceste fragmente admirabile. Este şi motivul pentru care, în finalul spectacolului, autorul a unor pasaje semnificative din articolul „Termitele", scris de Caragiale numai cu cîteva luni înainte de moarte. Totuşi nu de puţine ori tratarea acestor pagini nu impune nota originalităţii. Uneori textul extraordinar — de obicei vin şi spectacol — devine expozitiv. Aşa se întîmplă în discuţia dintre autorul „Năpastei" şi Delavrancea, discuţie mai curînd socială. Am dori de asemenea, cu privire la introducerea unui personaj ca „Doamna în alb" care, dacă numai ralmente este admisibilă confruntarea cu realităţile evidenţiază aberaţia „normalităţii" exterioare proprie Curţii Jurăţi şi celorlalte „stane bune" din universul caragialesc. O altă întrebare: îl plasează pe publicist acolo Prăjinanu printre juraţi, unde unul patriot ar fi putut fi Venturiano sau chiar Caţavencu însuşi, în sfîrşit, textul rezervat în piesă lui Caragiale bine fi dorit mai sclipitor.

Trăsătul „unul Caion" ca element reprezentativ al unei societăţi în descompunere, Mircea Ştefănescu a contrast reliefat simbolic al procesului şi a simplificat firesc etapele multiple ale celor două înfăţişări în faţa tribunalului. Restrîngînd procesul la acuzaţia primă, autorul celor „şase tablouri" a evidenţiat cu asupra sensul întregii „afaceri". Este de menţionat că, urmînd consecvent liniile demonstraţiei artistice, M. Ştefănescu a dat cursă tentaţiilor unui limbaj caricaturizat de supraţată. Astfel, cronica sa iskrică s-a păstrat în marginea tonului grav ce şi l-a propus. „Procesul documentul Caragiale" comunică cititorului nostru de azi datele confruntării de neimplicat dintre creatorul Caragiale şi societatea burgheză, potrivnică adevărului şi duşmană dreptăţii.

★

Teatrul de Comedie a dat o interpretare cu adevărat omagială, unei piese închinată întemeietorului dramaturgiei româneşti moderne. Aproape întreaga trupă a apărut pe scenă, servind cu zel şi discreţie sarcinile dramatice ale evocării. Regia (D. Esrig) a avut ingenios de convenţii, într-un cadru plastic fix (scenografia: I. Popescu-Udriste) care marcînd ideea procesului dintre Caragiale şi burghezie, se pliază agil şi sugestiv etapelor succesive ale „afacerii". Cu foarte puţine excepţii, interpretarea a acentuat, cu deplin succes, latura persiflantă a textului, folosind o tentă subţire şi o fireascădistanţare. Efecte remarcabile aparţin comentariului muzical al acţiunii. Tratarea în tonalităţi degradante a „arieicalomniei", de pildă, subliniază reliefat imputabilităţii al acţiunii Caion. Creaţia cu totul remarcabilă a lui Gh. Dinică în rolul calomniatorului, s-a zăvorît de asemenea pe contrastul dintre volubilităţile lui Caion şi vidul interior al acestui plastograf meschin. Interpretul a sintetizat în mişcările personajului ca şi în registrul vocal aberaţia înfatuată a lui Tipătescu, josnicia veloasă a lui Caţavencu surprins la vîrsta lui Venturiano. În acelaşi timp odios şi dezarmant, Caion a aflat în interpretarea lui Gh. Dinică într-o întruchipare memorabilă.

În rolul marelui scriitor, Jules Cazaban a izbutit o muncă surprinzătoare de asemănare cu imaginea cea mai comunicată a lui Caragiale. Apariţia sa a produs în fiecare tablou al piesei o impresie adîncă. Momentul final a fost într-o elegie luminoasă chipul de neuitat al lui Nenea Iancu. Impetuozitatea zguduitoă a caracterizat, pe bună dreptate, prezenţa în scenă a lui Delavrancea, în jocul numărat al lui Mircea Şeptilici.

Introducînd, cinstitor textului, pe banca juraţilor o serie de personaje caragialeşti memorabile, regia a insistat asupra secretarului trădătorii defăimării a fluturaşilor. S-a detaşat categoric schiţa studentă a lui Dandanache (Radu Beligan), în vreme ce Florin Scărlătescu ne-a făcut să ne gîndim la posibilitatea unui alt Caţavencu. Ştefan Ciobotărescu (Titirică), Mircea Balaban (Farfuridi), Dem. Sava (Ipingescu-Pristanda) şi N. Gărdescu (Trahanache) au dat savoare replicilor (puţine) ale celebrilor figuri. Comparaţia a căzut în sarcina lui Ion Lucian (Reporterul), care n-a fost nici un moment facil.

Simplificînd uneori sălciile textul iniţial al piesei (ca — de pildă — în ultima parte a convorbirii dintre Caragiale şi juraţi) regia a renunţat, pe de altă parte, la unele bune sugestii ale evocării, cum ar fi apariţia în falsă mimodramă a umbrei lui Caion. În adaosul muzical al s-a părut nepotrivită reluarea unui şlagăr de epocă, uzat din plin în filmul „D'ale Carnavalului" şi care nu posedă virtuţi satirice.

În ansamblu, Teatrul de Comedie a salutat cu entuziasmul său specific, momentul comemorării marelui Caragiale, al cărui spirit înviorătoare despărţirea noastră definitivă de trecut.

V. MÎNDRA

O mare bibliotecă

Oraşul Bucureşti, pe lîngă frumuseţile noi arhitecturale posedă şi nenumărate alte frumuseţi şi valori care trebuiesc nţeluş căutate — de pildă bibliotecile lui.

Nu e cartier şi nu e stradă să nu zăreşti firma Bibliotecă de casă — Bibliotecă raională — Bibliotecă populară... Am bătut la uşa Bibliotecii orăşeneşti „Mihail Sadoveanu": o uşă cam strîmtă, o casă aşezată cam dosnic, un interior cam mic. Un contrast:

— Avem însă mari valori în fondul nostru de cărţi, ne răspunde amabil directorul bibliotecii, vrînd să compenseze prima noastră impresie. Peste 20.000 de volume sînt gata-gata să intre în foarte scurtă vreme în mîinile cititorilor. Funcţionăm actualmente cu secţia de împrumut cu 14.000 volume şi cu secţia copii cu 6.000 volume. Sîntem într-o etapă de reorganizare....

Biblioteca e un laborator-atelier în care mîini harnice şi ochi sprinteni caută, răsfoiesc, scriu, clasează. Un fapt esenţial: biblioteca are un colectiv de inimoase şi inimoşi bibliotecari îndrăgostiţi de carte, de slova tipărită şi de peisajul vertical dat de cotoarele colorate ale cărţilor. E un joc de linii şi nuanţe pe un mic orizont care capătă însă totale semnificaţii şi adîncimi capabile să ducă munca pînă la pasione.

Găsim idei şi realizări noi: un fond de cărţi privind oraşul Bucureşti, o replică ingenioasă în cărţi a obiectelor Muzeului de istorie a oraşului Bucureşti. Colecţii complete ale clasicilor noştri de la ediţia princeps pînă la ultima ediţie. Semnătura lui Alecsandri pe un volum de poezii din prima ediţie. Serii complete din Viaţa românească, Furnica, Albina, Convorbiri literare. Contemporanul. Multe şi diferite volume în româneşte şi în limbi străine.

Biblioteca are un caracter universal, cu dezvoltarea unor compartimente privind: ştiinţa, urbanistica, arta, tehnica.

Îndrumarea celor 86 de biblioteci mai mici din Capitală, raionale, populare şi săteşti de către Cabinetul metodic reprezintă încă o preocupare a Bibliotecii orăşeneşti, rezolvată cu pricepere şi interes.

Există şi dificultăţi. Unele dintre localuri sînt necorespunzătoare, nesăpetuoase, neîncăpătoare şi în discordanţă cu gustul dovedit evoluat în toate manifestările şi compartimentele vieţii noastre noi într-un peisaj general de mare armonie.

Constatăm chiar la Biblioteca orăşenească că unul dintre depozitele de cărţi este înafara clădirii, într-un spaţiu strîmt şi greu accesibil, amenajat să primească forţat peste 20.000 de volume aşezate pe două rînduri. Sălile de lectură şi sălile cu rafturi sînt mici, personalul de serviciu al cărţii foarte restrîns. Aşezarea în geografia oraşului (str. Slătineanu colţ cu str. Crăciun) e în total dezavantaj atît pentru circulaţia cărţilor şi accesul cititorilor, cît şi pentru prestanţa şi valoarea acestei instituţii cu care bucureştenii se pot lăuda pe drept.

Ar fi necesar ca şi raftului de cărţi pe care-l scotoceşte mecanicul venit din uzină, inginerul, studentul, profesorul, copiii, tineretul şi virstnicii, să fie aşezat într-un loc mai frumos, într-un spaţiu mai plăcut, într-o atmosferă în care lectura să se strecoare mai delicat în inima oamenilor. Într-o bibliotecă educaţia cititorului se face pe două căi: prin cartea preferată şi prin ambianţă.

Poate că resortului de cultură al Sfatului Popular al Capitalei un adaos de preocupare şi în aceste privinţi ar veni tocmai la timp, cînd edilurile noastre prezintă cărţi substanţiale la un inalt nivel grafic şi cînd zecile de mii de cititori aşteaptă pe merit să li se creeze un nou loc de odihnă activă, de studiu şi de gînd frumos.

Baruţu T. ARGHEZI

Iosif Molnar ţi-a afirmat — încă din tinereţe în anii de după Eliberare — ca unul dintre cei mai fecunzi creatori de afişe din ţara noastră. Lucrările lui cu răspuns — mai în toate cazurile — cerinţelor acestui gen atît de popular care este afişul. Adevărate telegrame în imagini, aceste lucrări au reţinut — prin realizarea unui centru de atracţie aproape magnetic (Blickfang) — atenţia trecătorilor sau vizitatorilor unei expoziţii şi au transmis temele, ideile respective, într-o formă sintetică, limpede, uşor de sesizat — vizual şi intelectual — de la distanţă. Aceste calităţi se verifică din nou la expoziţia de curînd deschisă, expoziţie care are aproape caracterul unei retrospective.

Iosif Molnar este înainte de toate un real creator de metafore plastice inedite şi frapante. El foloseşte o varietate apreciabilă de tropi, de figuri de stil, de la comparaţia prescurtată la sinecdocă, rădăcinîndu-se mereu la simbol. Limbajul său emblematic nu evidenţiază doar semnificaţii intelectuale, ci şi atmosfere de un cert timbru liric. (Iar lirismul său, în general tincturat de tandreţe şi de umor, trece cu vioiciune de la negaţie la elogiu).

În afişul politic „15 ani de la Eliberare", extremitatea inferioară a cifrei romane XV sparge căţuşele, în timp ce extremitatea superioară se prelungeşte spre un viitor care este nu numai al nădejdii, ci şi al înfăptuirii. Afişul nu se mulţumeşte să sugereze, ci spune, afirmă, simbolizează. Cu o egală economie de mijloace sînt realizate şi afişele „Soarta omenirii în mîinile omului", „Trebuie să visăm" etc.

Uneori elementele menite să structureze imaginea, atmosfera şi asociaţia de idei nu sînt grupate la un loc, ci sînt dispersate — dar conform unei stricte scheme compoziţionale — ca în afişul „Festivalul internaţional Frederic Chopin 1959". Fiecare dintre aceste elemente — clapele albe şi negre, flăcăruia, frunza ucisă de brumele toamnei — evocă o frîntură de univers chopinian. Referirea directă — clapele albe, clapele negre, — e întregită astfel de aluzia

PE MARGINEA UNEI EXPOZIŢII DE AFIŞE ŞI DE GRAFICĂ PUBLICITARĂ

cu valoare simbolică, şi cristalizează o imagine bogată în rezonanţe afective.

Alteori, elementele imaginii sînt grupate strîns în ceea ce formează însuşi centrul de atracţie vizuală al afişului. Artistul ştie să găsească o emblemă a peisajului, festivalului, expoziţiei etc. pentru care face publicitate afişul său şi să înscrie în contururile acestei embleme celelalte elemente ale imaginii, care apar ca tot atîtea armonici ale unei dominante. Astfel în conturul unei inimi înscrie steagurile popoarelor participante la un festival („V-ème festival de la jeunesse et des étudiants. Le coeur du monde bat à Varsovie"), în conturul unui cal de mare înscrie stenograma unui peisaj („Mamaia"), iar în cel al unei palete, un peisaj realizat din variate motive cromatice care ţin, în acelaşi timp, locul culorilor întinse pe paletă („Le paysage roumain") etc.

În categoria de afişe menţionate artistul recurge la procedeul „pars pro toto", la sinecdocă: o diafragmă şi un declanşator flexibil evocă un întreg aparat fotografic. (Al III-lea salon internaţional de artă fotografică). Imaginea astfel alcătuită devine — sub raport sugestiv — polivalentă: — diafragma cu lamelele sale şi cu declanşatorul flexibil este o floare multicoloră ale cărei petale diferit colorate simbolizează naţiunile participante la respectivul salon etc. Pe scurt, imaginea sugerează o multiplicitate de semnificaţii convergente. Mai mult încă, în asemenea cazuri asistăm la o adevărată transmutaţie, diafragma şi declanşatorul metamorfozîndu-se în floare, tijă şi invers. Aceleaşi procedee se întîlnesc şi în afişul „Expoziţiei anuale de grafică din 1960". Aici, creionul desenat nu e doar creion, ci şi vergeaua steagului roşu, totul simbolizînd că avem de-a face cu o expoziţie de grafică militantă. Astfel Molnar, prin felul în care leagă obiectele unele de altele, le aglutinează, le adună într-un ansamblu unitar, dă aproape fiecăruia dintre ele mai multe valenţe sugestive sau simbolice. Creionul, fără a-şi pierde identitatea, se metamorfozează în vergea de steag, dar sensurile noi care se stabilesc astfel nu sînt divergente, ci dimpotrivă converg spre precizarea ideii de combativitate în artă.

Unul dintre cele mai frumoase afişe ale expoziţiei rămîne acela în care porumbelul — simbolizînd lupta partizanilor păcii — anulează — în zborul său victorios — primul X, politica puterilor imperialiste simbolizată prin explozia unei bombe atomice. Afişul nu include nici o legendă, fiindcă nici nu are nevoie de o legendă.

Această selecţie de lucrări reprezintă o fază în creaţia artistului şi trebuie deci considerată ca atare. Astfel, cu foarte puţine excepţii, afişele expuse sînt compoziţii care se desfăşoară pe un singur plan. Licită, viziunea aceasta nu e însă singura posibilă şi valabilă. Conţinutul devine mai sesizant dacă e exprimat prin mijlocirea unei compoziţii care sugerează şi a treia dimensiune a spaţiului. Aceasta nu înseamnă însă că afişul trebuie să recurgă la efecte iluzioniste, să imite pictura de şevalet, să spargă compactitatea zidului pe care a fost lipit. Pentru sugerarea adîncimii există soluţii care nu fac să dispară caracterul decorativ al afişului. Ca şi în pictura murală diferenţele cromatice dintre fond şi figuri — fond închis, figuri de culoare deschisă sau invers — pot sugera adîncimi.

Eforturile lui Molnar de a trece la o compoziţie care să sugereze şi adîncimea spaţială se cuvin împletite cu eforturile de a recurge mai frecvent la portrete puternic expresive. În compoziţia afişelor sale, lucrurile, plantele, florile, vieţuitoare apar mai frecvent decît oamenii. În domeniul afişului politic se poate recurge la o asemenea compoziţie întemeiată doar pe obiecte, dar în acest caz nu se depăşeşte simpla constatare, simpla consemnare. Ca atare, după părerea noastră, procedeul convine afişelor politice cu caracter comemorativ sau — şi mai precis spus — festiv. Afişele politice menite să angajeze total privitorul, să-l mobilizeze, să-l îndemne la acţiune pentru a-şi atinge scopul, nu se pot mulţumi cu compoziţii întemeiate doar pe lucruri, ci, dimpotrivă, trebuie să introducă chipuri expresive de oameni. Căci nu obiectele, ci oamenii determină în noi procese de conştiinţă. Dacă în acelaşi timp se va strădui să dea culorii ceea ce Eisenstein numea „valoare tematică", adică puterea de a exprima afecte, Molnar va putea rezolva într-un mod superior problemele afişului politic. Căci afişul politic rămîne neîndoielnic obiectivul prim al graficienilor noştri.

Progresul dovedit de Molnar în înţelegerea problemelor afişului şi în făurirea unui limbaj al lor, adecvat şi expresiv, ne îndreptăţeşte să privim cu încredere căutările sale viitoare.

Eugen SCHILERU

Afiş de I. MOLNAR

CÎTEVA PIESE NOI ŞI PROBLEMA CONFLICTULUI

Ceea ce caracterizează majoritatea pieselor reprezentate în ultima vreme este tendinţa pozitivă de explorare a unor zone noi, în căutarea acelor conflicte dramatice proprii etapei actuale de dezvoltare a ţării noastre pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste. Tendinţa implică şi aprofundarea clocnirilor de ordin etic, izvorîte dintr-o necesitate obiectivă, de permanentă confruntare a conştiinţei umane cu realitatea socială în plină transformare revoluţionară.

Ultimele lucrări ale dramaturgilor noştri urmăresc, de predilecţie, oglindirea pe scenă a bătăliei pentru formarea conştiinţei socialiste. Noutatea problemei determină prospeţimea şi vigoarea dezbaterilor, un remarcabil progres în adîncirea datelor vieţii psihologice a personajelor, o replică vie, nervoasă, ascuţită, înnoirea, de cele mai multe ori fericită, a mijloacelor teatrale.

Eforturile impresionante — nu îndeajuns subliniate de critică — ale autorilor de teatru pe linia căutării unui răspuns prompt la problemele stringente ale contemporaneităţii ne îndreptăţesc să nădăjduim într-o frumoasă dezvoltare a creaţiei dramatice de actualitate; totodată ne recomandă un spor de exigenţă în analiza ultimelor lucrări, recomandare de care ne vom sluji în discutarea unor probleme ale conflictului. Nu vom stărui asupra importanţei decisive a conflictului în teatru afirmată în repetate rînduri şi, recent, cu o deosebită vigoare, la Conferinţa pe ţară a scriitorilor. În darea de seamă prezentată cu acest prilej a fost amintită şi problema intensităţii conflictului menit în teatru „să reflecte contradicţii puternice care, chiar atunci cînd nu sînt antagonice, angajează totuşi intens fiinţa personajelor, universul moral şi destinul lor individual".

★

Forţa conflictului actual e determinată de împotrivirea îndîrjită, nu o dată violentă, a ceea ce este vechi în conştiinţa omului. De aceea, înclinaţia unor autori dramatici către o soluţionare uşoară a conflictului din planul conştiinţei printr-o bruscă degajare a sarcinii dramatice, dovedeşte o înţelegere superficială a contradicţiilor actuale, ocolirea comodă a dramatismului real şi puternic caracteristic revoluţiei ce se produce în universul lăuntric al omului de azi. Această greşită viziune are, nu o dată, drept consecinţă, diluarea conflictului, atenuarea lui printr-o reprezentare idilică a proceselor de transformare morală.

Într-o piesă de incontestabilă valoare şi de reală actualitate, „Nuntă la castel" de Sütö Andras, se dezvoltă conflictul dintre poziţia îngustă, mercantilă a preşedintelui gospodăriei colective „Progresul" şi poziţia înaintată a preşedintelui de la „Spicul roşu". Primul, Anton Mădăraş, este un adversar al unificării celor două gospodării colective, un partizan al convertirii imediate a bunurilor comune în „bani peşin", iar înverşunarea lui în menţinerea propriei poziţii e încurajată şi alimentată de concepţia negustorească a contabilului Golovics. Conflictul debutează promiţător, adversarii se înfruntă aprig, antrenînd, în dialogul dur dintre cele două concepţii, diferiţi colectivişti. Iată însă că, într-un moment de maximă tensiune a conflictului, acesta e pur şi simplu lichidat printr-o neaşteptată reconsiderare de către Mădăraş a atitudinii sale, prin înlăturarea brutală a lui Golovics (despre care Mădăraş spune că reprezenta propria sa nerozie), printr-o neaşteptată şi puţin motivată capitulare, deci, a unuia dintre principalii opozanţi.

Cum s-au topit convingerile greşite ale preşedintelui Mădăraş? Le-a dizolvat brusc opinia publică? Greu de crezut, dat fiind că nici Mădăraş, nici Golovics nu i-au acordat vreodată credit. Le-a spulberat instructorul raional de partid, Bologa? Iarăşi e neverosimil, întrucît Mădăraş, voluntar şi încăpăţînat, cum reiese din caracterizarea sa în acţiune, nu pare omul care să-şi abandoneze ideile în urma unei simple „prelucrări", oricît de convingătoare ar fi ea. S-au risipit atunci principiile de viaţă ale lui Mădăraş în clipa de derută provocată de publicarea unui interviu care-i atribuie exact o poziţie contrarie celei adoptate de el? Dacă ar fi aşa, ar trebui să admitem că un astfel de conflict poate fi soluţionat *întîmplător*, printr-o simplă lecţie administrată *din afară*, pe deasupra caracterului personajului şi a clocnirilor din propria sa conştiinţă. Întrebarea, piesa o lasă fără răspuns. Un conflict autentic de viaţă este rezolvat, aici, într-un mod expeditiv, convenţional, fără determinarea logică necesară. Acelaşi lucru se petrece şi în cazul agronomului Ioşca, pînă în ultima clipă decis a nu-i permite soţiei sale să plece la studii, pentru ca, deodată, în final, în urma nu ştim cărei revelaţii, să-l aflăm — întors cu exact 180 de grade — profund şi sincer entuziasmat de apropiata plecare a nevestei.

Cauza evaporării bruşte a conflictului în comedia lui Sütö, ca şi în alte lucrări dramatice la care ne vom referi, nu constă — cum sugerau unii cronicari — într-o tehnică teatrală defectuoasă, într-o carenţă a măiestriei artistice. Dimpotrivă, se poate spune că dramaturgii noştri deţin în prezent mijloacele unei tehnici dramatice superioare. Explicaţia, după părerea noastră, trebuie căutată în acea optică greşită care situează conflictele de ordin moral, lupta dintre vechi şi nou în condiţiile dispariţiei antagonismelor de clasă, la nivelul unei bătălii oarecare, cîştigată înainte de a se da, incapabilă să dezvolte pasiuni mari, aptă, în ultimă instanţă, să stîrnească doar un haz terapeutic. (Abundenţa de comedii — comedii propriu-zise, comedii grave, drame-comedii, comedii dramatice etc. — este şi ea indiciul acestei viziuni asupra conflictului actual dintre nou şi vechi. Ceea ce, firesc, nu ne va determina să refuzăm drepturile comediei la scena contemporană, după ce am pledat pentru ea, în mai multe rînduri, cu o convingere statornică).

Cum să explicăm însă altminteri aburul trandafiriu care se înalţă în finalul piesei lui Paul Everac „Costache şi viaţa interioară"? Aici, fiecare dintre personajele principale trăieşte o dramă a sa: inginerul Romulus Mălureanu pe aceea de a nu-şi înţelege colectivul, dincolo de sarcinile de producţie, şi de a nu-şi înţelege soţia, dincolo de raporturile strict familiale, iar Felicia, soţia lui, pe aceea de a nu se putea realiza ca om şi cetăţean, printr-o activitate constructivă. Lupta se dă pentru o viaţă interioară luminoasă, complexă, bogată, reflectînd bogăţia, complexitatea şi frumuseţea vieţii oamenilor care construiesc socialismul. Conflictul aduce în dezbatere date psihologice deosebit de interesante, profund dramatice, bătălia pentru o conştiinţă nouă, socialistă operînd modificări în structura mai tuturor personajelor.

Dar soluţionarea conflictului face să explodeze un buchet de artificii, spectaculos, însă neconvingător şi efemer precum toate focurile de artificii. Un singur om, Coman Boţogan, secretarul de partid al micii „colonii" de la hidrocentrală, o smulge pe Felicia din obsesia nerealizării (după ce a salvat-o de la sinucidere), încărcînd-o de sarcini obşteşti, îl vindecă pe Romulus Mălureanu de încîntarea profesională, restituindu-l colectivului, îl abate pe sportivul Remus Mălureanu de la superficialitate şi infatuare goală, îl ridică pe Silviu Totea de la primitivism la un înalt, foarte înalt grad de conştiinţă socială şi-l face să se poarte ca un om cult şi civilizat. Toţi se transformă brusc şi radical, ca şi cum o oglindă fermecată le-a pus în faţă, dintr-o dată, ceea ce e urît în viaţa lor interioară, iar o baghetă magică i-a schimbat în feţi-frumoşi ai timpului nostru. Finalul piesei pluteşte într-un aer de fericire calmă, în timp ce, ca încununare a acestui deznodămînt, toate personajele cîntă în cor dulcea melodie pe versurile lui Eminescu „Somnoroase păsărele".

Fenomenul este în aceeaşi măsură prezent şi în piesa „Camera fierbinte" de Al. I. Ştefănescu. Inginerul Ovidiu Preda, împins de tendinţa afirmării individuale îşi riscă viaţa pentru a pune în aplicare un procedeu propriu de salvare a reactorului atomic, încălcînd astfel normele tehnice şi disciplina de partid. Autorul şi celelalte personaje îl condamnă pe bună dreptate. Dar, brusc, în partea a doua a piesei, acelaşi Preda, fără să fi suferit o transformare interioară edificatoare, devine un personaj pozitiv, un erou model, iar metoda şi persoana inginerului primesc încrederea deplină a celor care le condamnaseră. Valorile sînt răsturnate, transformarea conştiinţei producîndu-se cu repeziciunea şi precizia unei reacţii chimice şi devenind, astfel, insezisabilă pentru spectator. Conflictul, răsucit violent, îşi pierde treptat intensitatea, scurgîndu-se în cele din urmă potolit, într-o albie a liniştii idilice.

DISCUŢII

În alte lucrări conflictul ia o desfăşurare facilă prin inconsistenţa unuia dintre termenii opozanţi. Astfel, în „Îndrăzneala" de Gheorghe Vlad, prezenţa cu totul nesubstanţială a factorului „vechi" lipseşte de un obiectiv clar acţiunea elementelor pozitive, exponente ale noului. Faptul că Pavel, preşedintele gospodăriei colective, şi Buzdurică, magazionerul, nu au o linie precisă în împotrivirea lor faţă de nou, nu urmăresc un scop determinat, faptul că nu se ştie din ce motive acţionează ei în sensul respingerii iniţiativelor pozitive şi novatoare, săracăşte conflictul. Şi în acest caz, dramaturgul trădează o reprezentare idilică a modului în care se desfăşoară conflictul actual, limitînd artificial sfera şi puterea de influenţă a vechilor concepţii şi transformînd lupta pentru victoria noului într-o simplă hărţuială de moment.

Un alt aspect îl prezintă slaba realizare a factorului pozitiv, ceea ce duce inevitabil la aceeaşi devitalizare a conflictului. În piesa lui Dorel Dorian „De n-ar fi iubirile...", îndrăzneaţă încercare de dezbatere a unor probleme de conştiinţă, principalul personaj pozitiv, Petre Teiu, purtător al înaltelor valori şi principii comuniste, acţionează exclusiv pe un teritoriu abstract. El emite idei şi argumente, ca un „raisonneur" oarecare, fără a interveni activ şi eficient în acţiune în virtutea misiunii dramatice pe care — pare-se — i-a încredinţat-o dramaturgul. În timp ce Radu Andone se zbuciumă real, victimă a contradicţiilor interioare care tind să separe pe omul de ştiinţă de omul propriu-zis, în timp ce Jana Mincu trăieşte drama unei iubiri fără perspective, Petre Teiu, deşi în centrul acestor frămîntări, stabileşte cu restul personajelor relaţii mai mult cerebrale, oferindu-le lecţii de comportare comunistă, de la distanţă. Conflictul, aşa cum s-a mai arătat, suferă şi de o disproporţie între gravitatea ce i se atribuie şi datele lui reale. Dacă în cazul piesei lui Dorian nu poate fi vorba de o slabă tensiune dramatică, se impune totuşi să arătăm că problema reflectării ascuţite a conflictelor contemporane rămîne şi aici în stadiul intenţiilor.

Oricît de bine ar fi conturate anumite personaje sub raport caracterologic — Romulus Mălureanu, Felicia, Coman Boţogan din „Costache şi viaţa interioară", Anton Mădăraş şi Golovics din „Nuntă la castel", Radu Andone şi Jana Mincu din „De n-ar fi iubirile...", Lisandru şi Păun Ciocîlteu din „Îndrăzneala", Ovidiu Preda şi profesorul Creţulescu din „Camera fierbinte" — ele pierd din substanţa lor dramatică prin angrenarea în conflicte lipsite de vigoare sau realizate într-un spirit insuficient de combativ. Şi acesta e doar unul din aspecte, rămînînd, fără îndoială, deschise discuţiei numeroase alte laturi ale problemei conflictului în dramaturgia de azi.

Ni se pare că, odată cucerite celelalte valori ale genului, — portretul personajului, replica, mişcarea în scenă etc., cu totul remarcabile şi originale în unele dintre piesele citate — dramaturgii ar trebui să-şi îndrepte mai ferm atenţia către natura conflictelor contemporane, aprofundînd continuu problemele marii şi de loc uşoarei lupte pentru formarea conştiinţei socialiste.

E o cerinţă care decurge din sarcinile ce stau în faţa literaturii în general, precum şi din nivelul apreciabil la care s-a ridicat în ultimul timp creaţia noastră dramatică.

Dumitru SOLOMON

BERTRAND RUSSELL

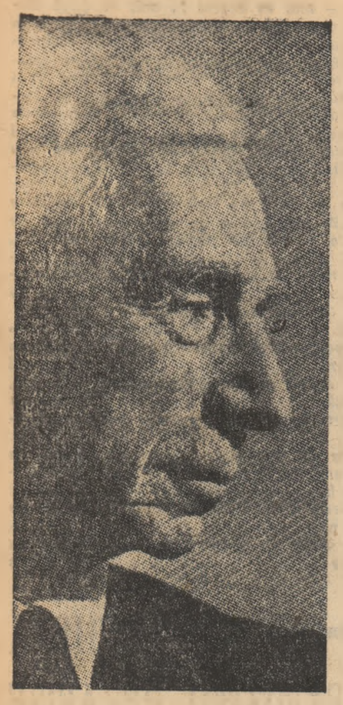

„Prefer să fac parte mai curînd din rasa umană decît din partidul laburist". Așa a răspuns Bertrand Russell, la 18 mai a.c. cînd conducerea de dreapta a acestui partid n-a găsit altă modalitate de a sărbători a 90-a aniversare a nașterii sale decît aceea de a-l amenința cu excluderea, dacă nu-și retrage sprijinul acordat Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace, care va avea loc în iulie la Moscova.

Un răspuns caracteristic al celebrului savant și fruntaș al vieții publice din Anglia, pe care N. S. Hrușciov l-a calificat — într-o cordială telegramă de felicitare, trimisă cu același prilej — drept „un curajos luptător pentru pace, pentru interzicerea experiențelor cu arme nucleare și interzicerea folosirii acestor arme, pentru cauza împiedicării dezastrului unui război nuclear".

După o îndelungată perioadă de izolare în turnul său de fildeș de la Trinity College din Cambridge, unde se impune ca un strălucit matematician, Bertrand Russell își face, tumultuos, apariția în arena politică, în 1914, odată cu izbucnirea primului război mondial, continuînd tradiția protestatară a vechii sale familii aristocratice. (Unul din strămoșii săi, lordul William Russell, a fost decapitat în urma participării la un complot împotriva lui Charles II; iar bunicul său, lordul John Russell, fost de două ori prim ministru sub domnia reginei Victoria, a militat pentru sufragiul universal, învățămîntul gratuit, emanciparea evreilor și unitatea Italiei). Activînd în cadrul mișcării împotriva serviciului militar obligatoriu („No Conscription"), Russell e condamnat la plata unei amenzi de 100 lire, ca autor al unui manifest în care critică o sentință de 2 ani dată unui alt partizan al păcii. Pentru acoperirea acestei sume, i se confiscă biblioteca. Îndepărtat ulterior de la Cambridge, e din nou condamnat pentru un articol antirăzboinic apărut, în 1918, în revista „The Tribunal", la 6 luni de închisoare.

Revenind la preocupările sale filozofice, Russell scrie — în timpul acestei detențiuni — „Introduction to Mathematical Philosophy", („Introducere în filozofia matematică"), în care își remaniază „Principia Mathematica" (1910—1913), acel „magnum opus" al logisticii, alcătuit în colaborare cu A. N. Whitehead, pentru care a fost ales membru al Academiei de Științe a Angliei („Royal Society").

„A descoperi cît de mult putem spune că știm și cu ce grad de certitudine sau îndoială" — acesta a fost, după propria-i mărturie, țelul fundamental al întregii sale cariere filozofice. Adversar hotărît al misticismului, Russell își limitează totuși raționalismul, considerînd filozofia, în „History of Western Philosophy" („Istoria filozofiei apusene", 1946), ca „o țară a nimănui, ceva intermediar între teologie și știință", cuprinzînd un element științific, care se bazează pe demonstrație, și un element speculativ, care ignoră demonstrația. Și, deși situîndu-se pe pozițiile „atomismului logic" și ale „monismului neutru", susține, în „Human Knowledge: Its Scope and Limits" („Cunoașterea umană, sfera și limitele ei", 1948), că ar fi depășit atît idealismul cît și materialismul, filozofia lui nu este, în fond, altceva decît o nouă versiune a idealismului.

Atunci cînd, în „My Philosophical Development" („Evoluția mea filozofică", 1959), Russell își face bilanțul activității sale filozofice de aproape 70 de ani, el constată însă — cu o impresionantă onestitate intelectuală — că a înregistrat „un triplu eșec". Continuînd să creadă și astăzi în virtuțile „analizei logice" ca singură metodă științifică de rezolvare a problemelor filozofice, el ia totuși o atitudine fermă împotriva „Cercului de la Viena" (Wittgenstein, Carnap, Hempel) și a continuatorilor săi de la Oxford (Urmson, Warmock, Ryle), considerînd divagațiile acestora drept „ininteligibile" și declarînd că nu a nutrit niciodată „vreo simpatie față de aceia care tratează limba ca o provincie autonomă" și susține că „nu lumea e aceea pe care trebuie să încercăm s-o înțelegem, ci numai propozițiile".

Paralel cu această activitate pe linia filozofiei academice (desfășurată în afara Universității, în care — din cauza atitudinii sale neconformiste — nu mai are decît rare ori, și pentru scurt timp, acces), continuă, în perioada dintre cele două războaie mondiale, vehementa ofensivă a lui Russell împotriva obscurantismului și fanatismului. În nenumărate eseuri și cărți de popularizare a științei ca: „A.B.C. of Atoms" („Abecedarul atomilor", 1923), „A.B.C. of Relativity" („Abecedarul relativității", 1925), „Sceptical Essays" („Eseuri sceptice", 1928) și „Mysticism an Logic" („Misticism și logică", 1929), Russell își concentrează toată erudiția, verva și incisivitatea sa împotriva forțelor întunericului. Printre acestea, un rol predominant îl deține, după cum subliniază în „Why I Am Not A Christian" („De ce nu sînt creștin", 1957), „toate marile religii, care nu sînt numai false, ci și dăunătoare". Pentru „multilateralele și importantele sale opere, prin care s-a manifestat, în mod constant, ca un apărător al umanității" i s-a decernat în 1950 premiul Nobel pentru literatură.

Poziția de clasă de pe care combate pe plan politic și social, Russell și-o precizează el însuși în „History of Western Philosophy", unde se declară adeptul unei „doctrine a liberalismului". De pe această poziție, a burgheziei liberale, Russell adoptă o atitudine antifascistă în momentul instaurării nazismului în Germania, denunță cu indignare sprijinirea de către puterile occidentale a dictaturilor lui Franco și Salazar, înfierează teroarea exercitată în S.U.A. de funesta „Comisie pentru cercetarea activității antiamericane". Și tot de pe această poziție aderă la principiul coexistenței pașnice a sistemelor sociale diferite.

Pentru a stăvili actuala demență nucleară, determinată atît de prostia, suficiența și impertinența politicienilor și generalilor occidentali, cît și de pasivitatea unor categorii sociale, Russell a coborît, în ultimii ani, din nou în arena politică organizînd „Comitetul celor 100", în fruntea căruia duce, în momentul de față, o viguroasă campanie pentru dezarmarea nucleară, prin metodele nesupunerii civile. „Primejdia unui război termonuclear este atît de mare, încît în fața ei pălesc toate celelalte probleme", spune el răspicat, în „Has Man A Future?" („Are omul un viitor?", 1961). Iar în „Fact and Fiction" („Fapt și ficțiune", 1961), arată, fără nici o reticență, că „cei mai însemnați pași spre dezarmare i-a făcut U.R.S.S.", în timp ce „politica occidentului a făcut în mod stupid, tot ce i-a stat în putință pentru a crea alternativa: „Ori comunismul, ori moartea".

Conștient de imposibilitatea creării, în condițiile actuale încordări internaționale, a acelui „guvern mondial", pe care-l preconizează de atîta vreme, Russell se pronunță, realist, pentru retragerea Angliei din N.A.T.O., evacuarea trupelor germane din Walles, interzicerea armelor nucleare, folosirea Cosmosului în scopuri pașnice, convins fiind că „omul poate să făurească o lume de o strălucită frumusețe și de o neobișnuită măreție", și că „relațiile dintre oameni pot dobîndi frumusețea versurilor lirice".

Deși pînă și acel bastion al conservatismului, care e „Times", trebuie să-i recunoască „intransigenta onestitate intelectuală de o viață întreagă" și să admită că „în toată republica literelor ar fi greu să găsim azi un om mai mare", „justiția" engleză n-a ezitat, acum cîteva luni, să-l întemnițeze din nou, pe baza unei legi din 1361, pentru „vina" de a fi organizat o uriașă manifestație de protest în fața parlamentului. Înfruntîndu-și cu bravură inchizitorii, firavul bătrîn cu părul nins a respins atunci cu hotărîre oferta acestora de a-i reda libertatea în schimbul făgăduielii că se va abține, timp de 12 luni, de la orice activitate în sprijinul dezarmării nucleare: „Atîta timp cît în vinele noastre va mai curge sînge, nu vom înceta să facem tot ce ne stă în putință pentru a împiedica cea mai mare calamitate care a amenințat vreodată omenirea".

Alf ADANIA

Afiș de I. MOLNAR

Săptămîna

...Și experiențele americane continuă. Deasupra insulelor Christmas se înalță din vreme în vreme ciupercile exploziilor. Pe fundul oceanului, în preajma insulei Johnson, focarul unei bombe cu hidrogen — ajuns acolo deoarece specialiștii pierduseră controlul asupra unei rachete încărcată cu bomba termonucleară — își împrăștie radiațiile asupra faunei Pacificului. Pentagonul anunță iritat că nici nu se gîndește să renunțe la proiectatele experiențe atomice în spațiul cosmic. Lucrurile par să se desfășoare exact după dorința cercurilor militariste. Și totuși...

„New York Times", ziar al monopolurilor, ziar care reflectă fidel ideile forurilor diplomatice americane, publică apelul lui John Bernal în sprijinul Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace care va avea loc la Moscova. „New York Times" tipărește acest îndemn la distrugerea armei atomice, în vreme ce astfel de arme de proveniență americană explodează, îndurerînd cerul Pacificului, și încă n-a fost dat pe mîna celebrului comitet de cercetare a loialității! „New York Times" îl lasă pe comentatorul său în problemele științifice, Walter Sullivan să demonstreze pericolul prezentat de exploziile nucleare la mare înălțime și inserează un articol de fond în care condamnă în gura mare politica guvernului american de continuare a experiențelor nucleare în ciuda protestelor întregii lumi.

A dezvăluit oare „New York Times", organul „Comitetului pentru o politică nucleară sănătoasă", iar Linus Pauling, liderul acestui comitet, prostituatul influentului ziar american? Nici vorbă. Dar „New York Times" ca și „New York Post" — care scria că trebuie să se cîntărească cu toată seriozitatea învățămintele exploziei deasupra noului Johnson — ca și alte ziare americane, sînt obligate să reflecte starea de îngrijorare ce a cuprins opinia publică din Statele Unite în legătură cu experiențele nucleare. După cum nu mai pot ignora curentul tot mai puternic în favoarea dezarmării generale și totale ca și simpatia unor cercuri largi ale opiniei publice americane față de apropiatul Congres pentru dezarmare generală și pace de la Moscova.

Se trezește „Frumoasa adormită"

...Experiențele americane din insula Christmas continuă. Dar s-a spart atmosfera de indiferență, credulitatea de pînă acum a oamenilor simpli. În America se pare că „Frumoasa adormită" — opinia publică — se trezește. Zilnic au loc demonstrații impunătoare. În fața Casei Albe pichetele partizanilor păcii se perindă neîncetat, amintind președintelui că guvernul american n-a dat la Geneva un răspuns satisfăcător propunerilor sovietice cu privire la dezarmare. „The Saturday Review" publica un apel al unui mare grup de fruntași ai vieții publice din S.U.A. care cheamă pe americani să se înroleze în „cursa păcii", pentru a contracara cursa înarmărilor. Printre semnatari: Victor Reuter, lider sindical deloc dușman al monopolurilor și David Lilienthal, fost președinte al Comisiei pentru energia atomică. În ultimele cîteva luni au apărut numeroase cărți și broșuri scrise de personalități științifice sau de publiciști cunoscuți în favoarea dezarmării generale. „Uniunea umanistă" difuzează un milion de exemplare dintr-o broșură care îndeamnă la dezarmarea generală. În broșură se spune: „Omul simplu are în mîinile sale o forță colosală. Dacă el va cere pace, glasul său va fi auzit". Acest lucru îl învață americanii. Dar nu numai ei. În Anglia mișcarea împotriva înarmărilor și experiențelor nucleare este destul de puternică. Congresul de la Moscova al partizanilor păcii a fost salutat de pături largi ale opiniei publice engleze și este sprijinit de personalități marcante ale științei și culturii britanice, printre care lordul Russell, scriitorii Somerset Maugham, Compton Mac Kenzie, James Aldrige, Sean O' Casey, lorzii Chorley și Boiyd Orr și alții.

...Pentagonul n-a renunțat la planul său și continuă experiențele. Le continuă cu încăpățînare, disprețuind protestele opiniei publice. Dar aceasta nu se mai teme și nu se mai lasă disprețuită. Își impune părerile, le strigă în cele patru colțuri ale lumii, atît de tare încît și urechile astupate cu banii monopolurilor, ale lui „New York Times" le-au auzit. Problema păcii și a războiului este problema vitală a omenirii. Pericolul reprezentat de un război nuclear, trezește spiritul de răspundere al oamenilor, dă naștere la importante deplasări în conștiința socială, după cum arată faptele cele mai recente, chiar și în S.U.A. Așa se explică adeziunea largă a unor oameni cu concepții politice, sociale și religioase atît de felurite acordată Congresului mondial pentru dezarmarea generală și pace de la Moscova. Datorită acestui fapt el va fi forumul cel mai reprezentativ al apărătorilor păcii din cîte a cunoscut pînă acum istoria. El va da glas dorinței tuturor oamenilor simpli din lume: prin dezarmarea generală și totală, spre progresul omenirii, spre pace.

Al. GÎRNEAȚĂ

CARNET

● La Moscova s-au desfășurat zilele literaturii estoniene la care a participat o delegație formată din 22 de scriitori estonieni, condusă de Iuhan Smuul, laureat al Premiului Lenin.

Într-un articol apărut în „Literaturnaia Gazeta", Alexandr Borșciagovski prezintă în linii mari literatura și cultura estoniană contemporană.

● La rubrica „Despre literatura zilelor noastre", într-un număr recent din „Literaturnaia Gazeta", Natalia Sokolova semnează un interesant articol despre schițele și portretele literare apărute anul trecut în revistele sovietice.

● La Moscova, lîngă statuia marelui compozitor rus P. I. Ceaikovski s-a desfășurat cea de a treia „Sărbătoare a cîntecului". Cu această ocazie, compozitorul T. W. Hrennikov, artist al poporului din U.R.S.S. a rostit un cuvînt de deschidere. Poetul Lev Osanin a citit din versurile sale consacrate acestui eveniment.

● La Casa centrală a oamenilor de litere din Moscova s-a inaugurat expoziția „Kukriniksi în Pravda". Expoziția înfățișează cartcaturile politice create de cunoscutul trio — pe un răstimp de 30 de ani de cînd colaborează la „Pravda".

● R. Ozol consideră cartea de schițe umoristice ale lui Boris Privalov, apărută sub titlul „Inscripție pe inimă" ca pe una din cele mai de seamă cărți de acest gen, apărute recent.

● Revista „Znamia" publică fragmente din cartea academicianului și cunoscutului diplomat sovietic I. M. Maiski — „Caiete spaniole" care va apare în curînd în Voenizdat (Editura militară). Autorul descrie lupta eroică a poporului spaniol împotriva fascismului între anii 1936—39.

Revista „Znamia" publică de asemenea memoriile lui Alexandr Vertinski, cunoscut artist de estradă, care s-a repatriat abia în 1943, după o viață de groaznice peregrinări. În prefața la aceste memorii, scriitorul Lev Nikulin, spune: „Valoarea amintirilor lui Vertinski constă în faptul că el n-a trecut cu indiferență pe lîngă tot ceea ce a văzut, ci a știut să arate adevărul despre viața de peste hotare, să arate chinurile omului fără patrie".

● Unul dintre spectacolele cele mai apreciate la închiderea stagiunii teatrale ale anului 1961—1962 a fost spectacolul cu piesa „Casa mare" a scriitorului din R.S.S. Moldovenească, Ion Druță. Zilele acestea a avut loc premiera piesei la Chișinău. Este a 15-a premieră pentru că piesa a fost pusă în scenă și în alte orașe ale U.R.S.S.

● Universitatea din Oxford i-a conferit scriitorului sovietic Kornei Ciukovski, laureat al Premiului Lenin pe anul 1962, titlul de onoare de „doctor în literatură".

Tradiționala ceremonie a avut loc în sala „Trinity-college". Vice-cancelarul universității, Arthur Norington a rostit o cuvîntare despre creația lui K. Ciukovski. Noul doctor în literatură și-a trecut numele în vechea carte a Oxfordului.

● În întîmpinarea Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace, care va avea loc la Moscova, la 9 iulie 1962, revista „Literaturnaia Gazeta" a deschis o anchetă sub titlul: „Problema problemelor: dezarmarea". În cadrul anchetei se pune o singură întrebare: Socotiți posibilă dezarmarea generală acum sau în timpul cel mai apropiat?

Primele răspunsuri publicate aparțin lui Bertrand Russell, Jules Moch, Jacques Kamb, pictor francez, Sarder Hukern Singh și altora.

Citîm din răspunsuri:

„Dezarmarea este dictată de necesitate. Eu cred în ea. Demența oamenilor va lua sfîrșit. Să ne încredem rațiunii lor". (Jules Moch).

„Trebuie să tindem spre o înțelegere".

„Țările neutre sînt, în mod firesc, profund interesate în preîntîmpinarea războiului atomic și eu aș vrea ca părerile lor să fie ascultate (...). Este necesar ca Răsăritul și Apusul să propună țărilor neutre să-și spună părerea. Repet, înțelegerea însăși este mai importantă decît unele sau altele dintre condițiile înțelegerii". (Bertrand Russell).

Jacques Kamb, colaborator al ziarului „L'Humanité" publică un desen avînd ca temă lupta împotriva înarmărilor.

Sardar Hukern Singh, președintele Camerei populare a Parlamentului Indiei, răspunde: „Noi sperăm totuși că toți acei pe care această problemă îi privește vor înțelege importanța vitală a acestei probleme".

Sub titlul „Părerea unui optimist", A. Sillitoe răspunde: „Așadar, ca scriitor și ca optimist, exprim credința în necesitatea și în realizarea dezarmării. Dar acum să-și spună cuvîntul realiștii și diplomații și să ducă pînă la capăt ideea propusă de mult de tot de către optimiști".

Își exprimă speranța în dezarmare Bertil Svenströem, activist pe tărîm obștesc (Suedia), Jacomo Carboni, general italian. Singurul răspuns ridicol, nerealist, este al lui David Lawrence, publicist american, care nu vede posibilitatea dezarmării. Lawrence trece sub tăcere faptul că cercurile conducătoare ale S.U.A. sînt interesate în menținerea situației internaționale încordate, în goana înarmărilor, care aduce venituri uriașe monopolurilor S.U.A. și pune „condiții". „Condițiile ar fi ca U.R.S.S. să schimbe structura de stat socialistă într-o structură «democratică» și «liberă» ca a Statelor Unite, iar oamenii sovietici să înceapă să creadă în dumnezeu".

Lawrence se face în intervenția sa ecoul celor mai furibunde glasuri ale monopoliștilor războinici din S.U.A., într-o problemă în care ar trebui să exprime cuvîntul poporului, nu al unor oameni irresponsabili.

De vorbă cu: Nazim HIKMET

I-am solicitat pe poetul și dramaturgul turc Nazim Hikmet să ne vorbească despre cîteva din problemele legate de dramaturgia modernă.

— Prima oară l-am văzut pe Caragiale la Moscova. Acum patru ani, revăzut la Bucureșți. Mi-am dat bine o dată seama că unele din montările moderne în concepție modernă în tehnica dramatică, modernă în tehnica psihologică pe care o face, la Caragiale contemporaneitatea teatrul face parte integrantă din realism. După părerea mea acestea sînt cîteva din căile esențiale ale dramaturgiei moderne.

— Fiindcă vorbiți cu atît entuziasm despre dramaturgia modernă, v-am ruga să ne dați cîteva cîte referitoare la construcția și modalitățile de reprezentare ale dramei moderne.

— Cred că, pentru dramaturgul modern, sarcina de a înfățișa cu mijloace artistice, sufletul, psihologia, caracterul omului de azi, este foarte grea. Omul modern, omul nou, eroul vieții și al literaturii noastre este complex. Ar trebui poate, gîndesc, să existe posibilitatea de a îmbina comedia, farsa, pantomima, baletul, drama și tragedia, pentru a putea înfățișa problematicele omului nou... Vreau să fac o precizare: unitatea acestor elemente se poate face foarte bine fără a cădea în eclectism, păstrînd nealterate principiile realismului, ale realismului socialist. Să ne gîndim, spre exemplu la Shakespeare și la modalitățile folosite de el pentru a-l reprezenta pe om. Realismului profund al operei shakespeariene îi datorăm existența peste veacuri.

Nazim Hikmet tace. Ai impresia că a terminat tot ce a avut de spus. Dar reîncepe grăbit:

— Am vorbit întîi despre Caragiale, adineaori despre Shakespeare. Amîndoi sînt foarte moderni. Am explicat oarecum pentru ce. Țin să mai adaug ceva, care mi se pare de mare importanță, nu numai pentru mine ci pentru dramaturgia de azi: cuvîntul. Shakespeare, Caragiale, și toți clasicii literaturii universale știau să folosească cuvîntul. În drama modernă, fie că acest cuvînt se numește dialog, monolog, voce interioară, trebuie să aibă un rol dominant, reprezentativ.

Noi dramaturgii trebuie să ne considerăm moștenitorii celor mai bune tradiții ale literaturii universale, iar dramaturgii comuniști, și eu mă consider printre ei, sînt moștenitorii întregii dramaturgii universale.

— Probabil că v-ați gîndit și la un regizor care să monteze această dramaturgie modernă.

— Doresc să scriu o piesă pe care ar putea s-o pună în scenă Maierhold, Tairov, Vahtangov și Stanislavski într-o strînsă colaborare. O montare care să valorifice ideile, mesajul comunist, într-o diversitate de forme de exprimare.

— Care este problematica dramaturgiei moderne?

— Reflectarea tuturor domeniilor de activitate umană, națională și mondială puse în slujba păcii și progresului, iată problematica dramaturgiei moderne.

În altă ordine de idei, aș dori să vă vorbesc despre ceea ce m-a impresionat foarte mult în Romînia, și anume bunul gust.

Despre bunul gust se pot scrie articole, se pot ține conferințe. Dar nu asta este important. Important este să-l întîlnești coborînd pe stradă, intrînd în magazine, mergînd în sălile de spectacole. Nu cunosc toate domeniile culturii voastre socialiste, dar am certitudinea că în toate aceste domenii se creează opere atît de valoroase ca cele ale arhitecților romîni. Ceea ce impresionează în această arhitectură este contemporaneitatea ei, linia ei foarte modernă, bazată pe o concepție socialistă, care are la bază tradiția stilului arhitectonic românesc.

— Pentru a nu vă mai reține, v-am ruga să ne vorbiți despre proiectele dvs.

— Scriu poeme, este vocația, meseria mea. Scriu piese de teatru pe care doresc să le văd reprezentate și pe scenele românești, jucate de actorii dumneavoastră, care sînt foarte buni.

Cred că atunci cînd mîbești, spui iubitei continuu: te iubesc, te iubesc... Și eu repet într-una, din primele zile cînd am venit: iubesc Romînia.

De vorbă cu: Iannis RITSOS

„Îmi este greu să vorbesc despre Caragiale, ne-a spus Iannis Ritsos, cînd contactul meu cu opera sa este minim. Nu cunosc decît *O scrisoare pierdută*, jucată la Atena, și cîteva nuvele și schițe citite într-o ediție în limba franceză. Dacă e permis unui scriitor să aibă încredere în experiența lui proprie, ca prin ea să poată cunoaște experiența celorlalți scriitori, atunci aș putea spune că I. L. Caragiale prezintă o fizionomie frapantă. Opera lui nu se referă doar la epoca în care a scris, nu este valabilă numai pentru țara lui, ci deopotrivă pentru toată lumea. Din prea puțina cunoaștere a operei clasicului romîn pot să conclud, totuși, că ascuțimea gîndirii sale și forța talentului, dincolo de descrierea moravurilor din epoca sa, atinge o problematică mult mai profundă, aceea a relațiilor dintre oameni și condiția lor socială, ceea ce permite lucrărilor lui Caragiale să se înscrie în problematica esențială a tuturor țărilor. De aici universalitatea sa".

Iannis Ritsos a alcătuit o antologie a poeziei românești. L-am întrebat despre munca sa la această operă, despre ecourile avute în Grecia.

„Consider că dezvoltarea relațiilor culturale dintre Romînia și Grecia se găsește pe un drum bun. Grecii în general îi iubesc pe romîni. Sînt cunoscute relațiile istorice și nu uităm ajutorul romînesc și faptul că poporul romîn a stat alături de poporul grec, atît în perioada luptei pentru independență cît și în alte împrejurări istorice legate de viața celor două țări.

Cu sentimentul că aduc o contribuție la întărirea prieteniei dintre popoarele noastre am pornit și eu să prezint Greciei o imagine cît mai clară a Romîniei, nu numai prin niște impresii personale ale mele ci prin însăși creația poporului. Bineînțeles că impresiile personale despre Romînia, și mai exact sentimentele pentru Romînia, care au luat naștere în timpul șederii mele aici, le-am exprimat prin poezia mea. După volumul „Arhitectura copacilor" am dedicat o serie de poezii scurte din ciclul „Un tablou din trăsături mărunte" (unele au fost publicate în „Gazeta literară" în traducerea lui M. Beniuc, M. Breslașu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu) impresiilor despre țara dumneavoastră.

Îmi este cam greu să vorbesc despre antologia poeziei românești, întrucît este atît de întesută cu mine însumi încît mi se pare că mă refer la ceva creat de mine, la opera mea. Cît despre rezultatul artistic al muncii mele asupra poeziei românești, nu pot și nici nu trebuie să vorbesc. Adaug doar că primirea făcută în Grecia a fost excepțională. Cronici literare publicate în presa ateniană, o emisiune a postului de radio Atena și scrisori pe care le-am primit, vorbesc cu mult entuziasm despre poezia românească. Dacă îmi amintesc bine, într-un foileton, Spiros Melas a scris că «pînă azi cunoșteam și iubeam poeții romîni, dar acum, citind și alte poeme ale lor îi și admir»".

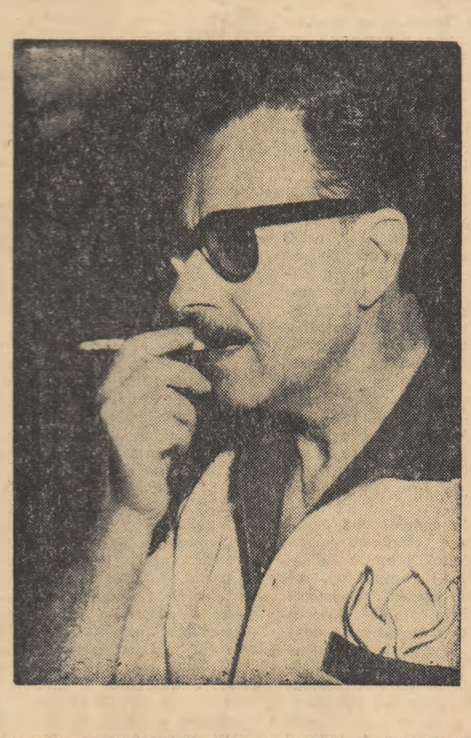

REDACȚIA: București — B-dul. Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.28; 11.39.36 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon 13.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.